

РЕКОМЕНДАЦІЇ ООН ЩОДО БОРОТЬБИ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

ХАРКІВ
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
2008

ББК 67.5
Р 46

Художник-оформлювач
Б.Є. Захаров

Здійснено в рамках проекту за підтримки
Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні.
Погляди авторів не обов'язково збігаються
з офіційною позицією уряду США

Supported by the Democracy Grants Program
of the U.S. Embassy in Ukraine.
The views of the authors do not necessarily reflect
the official position of the U.S. Government

**Рекомендації ООН щодо боротьби з дискримінацією в Ук-
P 46 раїні.** / Українська Гельсінська спілка з прав людини; Ху-
дожн.-оформлювач Б.Є. Захаров — Харків: Права людини,
2008 р. — 124 с.

ISBN 978-966-8919-52-7.

Це видання присвячене протидії дискримінації та ксенофобії в Україні. Друкуються в узагальненому вигляді рекомендації інституцій ООН, перед якими Україна буде звітувати через декілька років про виконання цих рекомендацій. З огляду на це, надається короткий огляд стану їхнього виконання, здійснений правозахисними організаціями.

ББК 67.5

ISBN 978-966-8919-52-7

© УГСПЛ, упорядкування, 2008
© Б.Є. Захаров, художнє оформлення, 2008
© УГСПЛ, 2008

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	5
ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РЕКОМЕНДАЦІЙ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	7
ПІДСУМКОВІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ З ЛІКВІДАЦІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ: УКРАЇНА. 16/08/2001. (CERD/C/59/MISC.24. REV 3. (ПІДСУМКОВІ ЗАУВАЖЕННЯ/КОМЕНТАРІ).....	17
СІМНАДЦЯТА ТА ВІСІМНАДЦЯТА ПЕРІОДИЧНА ДОПОВІДЬ УКРАЇНИ ЩОДО ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ, ЩО БУЛИ ПОДАНІ 6 ЖОВТНЯ 2005 РОКУ (РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ).....	21
ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ЛІКВІДАЦІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ (22 СЕРПНЯ 2006 РОКУ).....	65
ІНФОРМАЦІЯ, ПРЕДСТАВЛЕНА УРЯДОМ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО СТАТТІ 9 МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ВИКОНАННЯ ЗАКЛЮЧНИХ ЗАУВАЖЕНЬ КОМІТЕТУ З ЛІКВІДАЦІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ (27 СЕРПНЯ 2007 РОКУ, РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	73
ЛИСТ КОМІТЕТУ ООН З ЛІКВІДАЦІЇ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ДО УРЯДУ УКРАЇНИ ЩОДО ПОДАННЯ НАСТУПНОГО ЗВІТУ ПО ВИКОНАННЮ РЕКОМЕНДАЦІЙ КОМІТЕТУ ВІД 7 БЕРЕЗНЯ 2008 РОКУ	97
ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ: УКРАЇНА (ВИТЯГИ)	100
ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ: УКРАЇНА (ВИТЯГИ)	102

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМІТЕТУ ООН ПРОТИ КАТУВАНЬ: УКРАЇНА (ВИТЯГИ)	106
ДОПОВІДЬ РОБОЧОЇ ГРУПИ З УНІВЕРСАЛЬНОГО ПЕРІОДИЧНОГО ОГЛЯДУ ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО УКРАЇНИ (3 ЧЕРВНЯ 2008 РОКУ).....	109
ВІДПОВІДЬ УРЯДУ УКРАЇНИ ЩОДО РЕКОМЕНДАЦІЙ РОБОЧОЇ ГРУПИ З УНІВЕРСАЛЬНОГО ПЕРІОДИЧНОГО ОГЛЯДУ ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ (19 ЧЕРВНЯ 2008 РОКУ)	119

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Звіти українських та іноземних недержавних організацій свідчать останні декілька років про зростання кількості злочинів, вчинених на ґрунті ненависті, збільшення випадків дискримінації та ксенофобії в Україні.

У такій ситуації держава мала би протиставити цим діям заходи, спрямовані на зупинення негативних тенденцій та попередження їхнього подальшого розвитку.

Це видання показує, що увагу України до цієї проблеми все більше привертають міжнародні інституції Організації Об'єднаних Націй, що виражають стурбованість стрімким розвитком дискримінації та ксенофобії. Серед них Комітет ООН з соціальних, економічних та культурних прав, Комітет ООН з прав людини, Комітет ООН проти катувань, Комітет ООН з ліквідації усіх форм расової дискримінації, Комітет ООН з прав дитини, Рада ООН з прав людини та інші. Поряд із цим, ці різноманітні міжнародні інституції в діалозі з Урядом України виробляють рекомендації, що спрямовані на покращення ситуації.

Першим обов'язком України перед міжнародною спільнотою є поширення висновків і рекомендацій цих міжнародних інституцій. Проте Уряд України практично ніколи не здійснює навіть офіційного перекладу цих висновків і рекомендацій. Про офіційне оприлюднення навіть не йде мови.

З одного боку, висновки міжнародних інституцій ООН яскраво показують проблеми дискримінації та ксенофобії в Україні. Це фактично не дає змогу урядовцям заперечувати цю проблему, що часто трапляється. З іншого, вони містять рекомендації, про виконання яких Уряд України буде звітувати перед цими ж органами через декілька років. Тому зрозуміло, чому Уряд не поспішає виконувати свої міжнародні зобов'язання щодо поширення висновків і рекомендацій міжнародних інституцій ООН з прав людини.

Рекомендації ООН щодо боротьби з дискримінацією в Україні

Це видання покликане заповнити цю прогалину й показати в узагальненому вигляді усі рекомендації інституцій ООН щодо протидії дискримінації та ксенофобії в Україні, а також дати короткий огляд стану виконання цих рекомендацій.

*Володимир Яворський,
Українська Гельсінська спілка з прав людини*

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РЕКОМЕНДАЦІЙ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Усе більше міжнародні інституції ООН з прав людини звертають увагу уряду України на проблеми дискримінації та ксенофобії, ріст кількості злочинів, вчинених на ґрунті ненависті. У цьому розділі ми коротко спробуємо зробити загальний огляд рекомендацій, котрі даються цими інституціями, а також як Україна реалізує ці рекомендації.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД РЕКОМЕНДАЦІЙ

Практично всі органи ООН з прав людини за останні 2-3 роки надавали Україні різноманітні рекомендації щодо протидії дискримінації та ксенофобії. Найбільше увагу Уряду України природно звернув Комітет ООН з ліквідації усіх форм расової дискримінації. Також у минулому році велику кількість рекомендацій надав Комітет ООН з соціальних, економічних і культурних прав, а також Комітет ООН проти катувань. У травні 2008 року, значною мірою узагальнивши ці рекомендації, зі своїми рекомендаціями виступила Рада ООН з прав людини під час Універсального періодичного огляду виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини.¹

Важливу роль у цих процесах відіграли багато неурядових українських та міжнародних правозахисних організацій, котрі у своїх альтернативних до Урядової доповідях, привертали увагу міжнародної спільноти до цієї проблеми й пропонували свої пропозиції щодо її вирішення. З огляду на це, багато з цих рекомендацій не є просто порадами сторонньої людини, котра навряд чи розуміє місцеву специфіку цього питання, а ґрунтуються на всебічному вивченні фактів

¹ Дивіться на сайті УСГПЛ <http://www.helsinki.org.ua/index.php?r=a1b10>.

і критичному підході матеріалів, котрі подаються урядами та недержавними організаціями.

Усі рекомендації органів ООН з прав людини викладені в цьому виданні. Узагальнивши основні рекомендації щодо протидії дискримінації та ксенофобії, їх можна умовно поділити на декілька груп: щодо законодавства, щодо інституційних питань організації влади, щодо адміністративної практики органів влади, щодо освітніх заходів. Зупинимося на їхньому детальному огляді.

1) Основні рекомендації щодо інституційної організації влади в цій сфері

- створити інституційні механізми боротьби з дискримінацією;
- Уповноваженому з прав людини слід розширити доступ громадськості, включно з групами меншин, до Управління Уповноваженого на обласному, районному та муніципальному рівнях.

2) Основні рекомендації щодо законодавства

- прийняття загального закону проти дискримінації, що окрім іншого, охоплював би й опосередковану дискримінацію;
- внести зміни до Кримінального кодексу щодо злочинів, вчиненими за ознаками дискримінації;
- розглянути можливість пом'якшення суворості вимоги про наявність прямого злого умислу, визначеному статтею 161 Кримінального кодексу, з метою полегшення кримінальних справ за цей злочин;
- слід розширити зміст статті 161 Кримінального кодексу: передбачити, щоби жертвами цього злочину були й не громадяни;
- привести своє визначення катувань у повну відповідність до статті 1 Конвенції проти катувань таким чином, щоби за статтею 127 Кримінального кодексу судовому переслідуванню могли бути піддані всі посадові особи *і щоби дискримінація стала елементом цього визначення*;
- забезпечити відповідальність юридичних осіб за дискримінацію та расову сегрегацію;
- забезпечити збільшення представництва жінок у парламенті, уряді та на вищих державних посадах;

– змінити закон про об'єднання громадян з метою неможливості реєстрації організацій, діяльність яких спрямована чи закликає до дискримінації.

3) Основні рекомендації щодо адміністративної практики різних органів влади

– урахувати завдання по боротьбі з дискримінацією при розробці державної політики;

– забезпечити своєчасне, об'єктивне й ефективне розслідування усіх фактів насильства і дискримінації на етнічному ґрунті, у тому числі спрямованих проти ромів, євреїв, вихідців з Африки й Азії й іноземців, а також переслідувати в судовому порядку й карати винних відповідно до характеру вчинених ними злочинів;

– привселюдно засудити злочини на ґрунті ненависті й інші акти насильства на ґрунті расової дискримінації, ксенофобії і зв'язаного з ними насильства; необхідно працювати над викорінюванням підбурювання й інших форм участі посадових осіб чи персоналу правоохоронних органів у можливому насильстві; необхідно забезпечити, щоб посадові особи притягувалися до відповідальності за такі дії чи бездіяльність;

– прийняти заходи для припинення дій, спрямованих проти осіб чи релігійних об'єктів, що мають відношення до меншин, належно розслідувати такі випадки й притягати винних до відповідальності;

– активно залучати до служби в правоохоронних органах осіб, що належать до етнічних і національних меншин;

– збирати інформацію про зареєстровані скарги, розслідування й розпочате судове переслідування, а також про кримінальні і цивільні санкції, накладені в справах щодо правопорушень, в основі яких лежить расова дискримінація, включаючи результати розслідування скарг, зареєстрованих Уповноваженим з прав людини;

– увести ефективну систему збору статистичних даних про скарги, розслідування, обвинувачення й засудження в справах, зв'язаних з катуваннями і поганим поведінням, з етнічно мотивованим насильством і дискримінацією, а також про компенсацію потерпілим і їхню реабілітацію;

– слід збирати та оприлюднювати статистику про вчинення злочинів, на ґрунті дискримінації, зокрема, за статтями 66 та 161 Кримінального кодексу України; така інформація повинна включа-

ти дані про кількість і характер розглянутих справ, винесення обвинувальних вироків та розмір санкцій, а також дані про компенсації чи інші форми правового захисту, що надавалися жертвам таких злочинів;

– розслідування скарг про зловживання працівників міліції на ґрунті дискримінації, дисциплінарні і кримінальні заходи, вжиті проти тих, кого визнали винним у здійсненні зловживань на ґрунті дискримінації;

– збирати та оприлюднювати статистику про соціально-економічний статус різних етнічних груп;

– збирати та оприлюднювати статистику за рік про кількість і природу випадків расової дискримінації та насильства, про кримінальне покарання винних і про захист і допомогу, що надавалася свідкам і жертвам;

– збирати та оприлюднювати статистику про працевлаштування ромів, про кількість їхніх насильницьких виселень;

– рекомендації щодо протидії дискримінації ромів: здійснити кроки для зупинення брутального поводження з боку міліції, включаючи безпідставні арешти та незаконні затримання; забезпечити механізми вироблення необхідних особистих документів, заходи щодо зменшення безробіття серед них, проведення соціальних житлових програм, забезпечення збільшення відвідування ними освітніх закладів;

– рекомендації щодо протидії дискримінації кримських татар: забезпечити фінансування заходів з надання їм рівного доступу до придатних земельних ділянок та гідного житла; забезпечити представленість кримських татар на державній службі в АРК, включаючи керівні посади; забезпечити правові механізми вимагання реституції чи іншої компенсації раніше конфіскованого майна;

– протистояти будь-яким тенденціям робити мішенню, таврувати чи створювати стереотипи, що могло б призвести до створення расових шаблонів щодо певних груп населення поліцією або працівниками імміграційної служби, а так само засобами масової інформації або суспільством у цілому.

4) Основні рекомендації щодо проведення освітніх заходів

– просвіта громадськості про існування заходів звернення за допомогою до органів влади, зокрема, Уповноваженого з прав людини, і того як вони можуть бути використані жертвами дискримінації;

- навчання міліції правам людини;
- публікація шкільних підручників мовами національних меншин, включаючи мови рома та кримських татар, вилучення з існуючих навчальних матеріалів будь-яких дискримінаційних матеріалів за етнічною ознакою;
- активізувати зусилля в сфері викладання, освіти, культури та інформації з метою подолання забобонів, у тому числі серед державних службовців, по відношенню до етнічних меншин, підвищувати терпимість та заохочувати міжкультурний діалог різноманітних етнічних груп.

ЧИ ВИКОНУЄ УКРАЇНА МІЖНАРОДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ?

Відповідь на це питання є очевидною. Держава практично не намагається виконувати рекомендації органів ООН з прав людини.

На державному рівні не зрозуміло, за реалізацію яких конкретно рекомендацій відповідає той чи інший орган влади. Не існує жодного координуючого органу влади, щоби займався їхнім втіленням у життя. Не прийнято жодного плану дій, спрямованого на виконання цих рекомендацій. При виробленні планів роботи міністерств і відомств, а також при виробленні державної політики в різних сферах, також не видно використання рекомендацій міжнародних інституцій.

Більше того, жодні з рекомендацій органів ООН з прав людини навіть офіційно не перекладені на українську мову. Яким чином тоді їх можна виконувати?

Іншими словами, у країні не існує цілеспрямованої державної політики щодо боротьби з дискримінацією, а також не існує відповідальних за це органів влади.

Хоча не можна не відзначити, що певні рекомендації виконуються, хоча це швидше за все відбувається не через те, що ці завдання визначені міжнародними органами, а тому що ці питання активно лобіюються громадськими організаціями чи іншими групами інтересів.

Також немає системної співпраці органів влади з недержавними організаціями.

Президент не прийняв жодного правового документу щодо визначення державної політики щодо протидії дискримінації. Хоча він і звертав увагу правоохоронних органів на це питання, а також подав законопроект № 1395 до парламенту.

Зокрема, Президент публічно звернувся з листами до Генерального прокурора та Міністра МВС, вимагаючи вироблення ефективних кроків, спрямованих на протидію проявам ксенофобії, расової та національної нетерпимості. Від Міністра внутрішніх справ Президент вимагав комплексної оцінки ситуації та вироблення «чіткого плану жорстких невідкладних заходів реагування з метою розкриття подібних злочинів, притягнення винних у їх скоєнні до кримінальної відповідальності». Предметом особливої уваги МВС має стати також розробка заходів превентивного характеру, а також проведення виховної, роз'яснювальної та профілактичної роботи з молоддю.²

Парламент виконав одну з рекомендацій, змінивши визначення катування, додавши до нього кваліфікуючу ознаку «дискримінація».³ Проте інші зміни до законодавства так і не внесені. Хоча в парламенті перебувають одразу декілька законопроектів щодо цього питання:

◆ Проект Закону № 1395 від 22.01.2008 року «Про внесення змін до статті 161 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань» (автор – Президент України);⁴

◆ Проект Закону № 1395-1 від 23.01.2008 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за правопорушення з мотивів національної, расової чи релігійної ненависті або ворожнечі)» (автор – Фельдман О.Б.);⁵

◆ Проект Закону № 2281 від 27.03.2008 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення відповідальності за розпалювання політичної, ідеологічної, расової, національної або релігійної ворожнечі)» (автор – Г.М. Герман);⁶

◆ Проект Закону № 2281-1 від 28.03.2008 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності

² Президент очікує від Генпрокуратури та МВС вироблення ефективних кроків з протидії ксенофобії та расовій нетерпимості // Повідомлення Прес-служби Президента України Вік-тора Юшенка від 11 квітня 2008 року, <http://www.president.gov.ua/news/9613.html>.

³ Закон України № 270–VI від 15 квітня 2008 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності»

⁴ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31414.

⁵ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31435.

⁶ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32137.

за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)» (автор – Чорновіл Т.В.);⁷

◆ Проект Закону № 2160 від 04.03.2008 року про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за наругу над могилою та іншими місцями поховання (автори: Шаров І.Ф., Гриневецький С.Р., Литвин Ю.О., Сирота М.Д.)⁸

◆ Проект Закону № 2024 від 17.04.2008 року про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо відповідальності за пропаганду ідей нацизму) (автор – Фельдман О.Б.)⁹

Усі ці законопроекти мають достатньо багато недоліків. Основні серед них, це введення багатьох нових термінів без їхнього чіткого роз'яснення, що з однієї сторони може не дозволити застосовувати ці норми, з іншої – дасть поле для зловживань. Наприклад, це стосується таких понять як «нацизм», «екстремізм», «ксенофобія» тощо. Такі терміни є дискусійними й тому встановлення відповідальності, а особливо кримінальної, є неприпустимим, оскільки особа не зможе передбачити свою поведінку, щоби не вчиняти кримінально-караних дій.

Найкращим, на думку експертів, є проект закону № 2281, проте й він потребує певного доопрацювання. Не можна також сказати, що при підготовці цих проектів використовувалися рекомендації ООН.

Жоден з цих законопроектів так і не був розглянутий, навіть, хоча б у першому читанні. Тому, не зважаючи на оцінки цих законопроектів, слід сказати, що парламент також не виконує міжнародні рекомендації ООН.

У пріоритетах роботи Міністерства юстиції на 2008 рік чи Плані його роботи на 2008 рік немає жодного пункту щодо протидії дискримінації.¹⁰ Це не виглядає дивним на тлі публічних заяв Міністра юстиції про «некоректність заяв про існування расизму в Україні як явища».¹¹

Отже, ні в Міністерстві юстиції, що є відповідальним за підготовку більшості законопроектів і реалізацію правової політики в де-

⁷ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32154.

⁸ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31872.

⁹ http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31628.

¹⁰ Пріоритети у роботі Міністерства юстиції на 2008 рік, офіційний сайт Мін'юсту, <http://www.minjust.gov.ua/0/12321>. План роботи Міністерства юстиції на 2008 рік: http://www.minjust.gov.ua/0/zvitnist_1.

¹¹ «Міністр юстиції вважає некоректними заяви про існування в Україні расизму як явища» // офіційне повідомлення Мін'юсту, <http://www.minjust.gov.ua/0/12760>.

ржаві, ні в парламенті, як законодавчому органі, не ведеться роботи щодо підготовки рамкового загального законодавства щодо протидії дискримінації. Хоча створення такого законодавства та створення ефективного контролю за його виконанням є постійною рекомендацією органів ООН з прав людини.

З іншої сторони, є певний поступ у Міністерстві внутрішніх справ України. На тлі публічних расистських і ксенофобних заяв Міністра МВС, у міністерстві в 2007 році був розроблений План заходів МВС щодо протидії расизму на період до 2009 року.¹²

У Департаменті карного розшуку МВС України в 2008 році було створено окремий відділ з напрацювання й реалізації стратегії боротьби з етнічною злочинністю. Було проведено селекторну нараду МВС України «Про стан роботи з попередження та розкриття злочинів, учинених іноземцями й стосовно них, заходи з профілактики правопорушень з боку радикально налаштованих неформальних молодіжних організацій».

Також у МВС ведеться співпраця з міжнародними та громадськими організаціями в цій сфері. У січні 2008 року проведено консультації з представниками Варшавського офісу ОБСЄ щодо можливості надання методичної та матеріально-технічної допомоги підрозділам Міністерства, що працюють у сфері протидії расизму, а також з представниками Посольства Канади в Україні для реалізації проекту взаємодії з урядом Канади в сфері протидії ксенофобії та расизму в українському суспільстві, з представником Верховного Комісара ОБСЄ в справах національних меншин.

Серед інших, у цьому Плані заходів можна виділити такі заходи:

1) Організувати роботу щодо моніторингу ситуації, що складається в молодіжному середовищі, цілеспрямовано виявляти прихильників неонацизму, расизму, скінхедівського руху тощо. Забезпечити документування протиправної діяльності молодіжних організацій (груп) та прийняття процесуальних рішень. Зазначену категорію громадян ставити на профілактичні обліки.

2) Підтримувати необхідну взаємодію зі СБУ та іншими правоохоронними органами в частині обміну наявною інформацією щодо організації та проведення спільних попереджувально-профілактичних заходів.

¹² План заходів МВС України щодо протидії расизму на період до 2009 року // офіційний сайт МВС, <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/83652>.

3) З метою недопущення порушень громадського порядку, своєчасного впливу на розвиток подій, упередження загострення оперативної обстановки під час підготовки та проведення заходів за участю вказаної категорії громадян забезпечити постійний збір, аналіз і обмін інформацією щодо їх діяльності з іншими правоохоронними органами.

4) Уживати заходів щодо забезпечення правопорядку та недопущення правопорушень на ґрунті екстремізму та расизму в місцях компактного проживання та перебування іноземних громадян. Організувати постійну взаємодію з лідерами та представниками етнічних меншин з питань забезпечення їх захисту від радикальних проявів расизму та ксенофобії.

5) У разі отримання інформації про правопорушення з проявами расизму, для ужиття адекватних заходів реагування негайно інформувати відповідні служби органів внутрішніх справ, інших правоохоронних органів, державних органів влади.

6) Систематично проводити зустрічі з учнями та студентами навчальних закладів з метою формування їх світогляду на основі етнічної та релігійної толерантності. Організувати проведення зі членами та прихильниками угруповань радикально-націоналістичної та расистської спрямованості роз'яснювальної роботи за місцем проживання та навчання, їх своєчасне інформування про відповідальність, передбачену чинним законодавством України за вчинення правопорушень.

7) Здійснити аналіз законодавства України та нормативних документів МВС України щодо необхідності внесення відповідних змін з метою вдосконалення протидії проявам расизму і ксенофобії.

8) Забезпечити моніторинг Інтернет-ресурсів, телеканалів та друкованих ЗМІ на наявність проблемних матеріалів стосовно злочинів у сфері міжнаціональних відносин, інформування керівництва МВС України, підрозділів органів внутрішніх справ про ці факти для подальшого вжиття заходів.

9) Організувати проведення брифінгів і прес-конференцій за участю керівництва МВС з питань протидії расизму і ксенофобії, а також розповсюдження в ЗМІ коментарів та інтерв'ю фахівців Міністерства з цього приводу. Створити на офіційних веб-сайтах МВС, ГУМВС, УМВС України спеціальні рубрики щодо висвітлення діяльності служб та підрозділів органів внутрішніх справ з питань протидії расизму і ксенофобії.

10) Налагодити співпрацю з громадськими та міжнародними організаціями, які протидіють розпалюванню міжнаціональної ворожнечі, расизму.

11) Опрацювати питання створення в МВС України спеціалізованого підрозділу з протидії злочинам відносно іноземців. Завершити створення в У(В)КР у ГУМВС України у Львівській, Одеській, Харківській, УМВС України в Дніпропетровській, Запорізькій, Волинській, Житомирській, Івано-Франківській, Сумській областях та УМВСТ спеціалізованих підрозділів з попередження та розкриття злочинів, учинених іноземцями й відносно них.

12) Спільно з неурядовими та міжнародними організаціями організувати спеціальне навчання співробітників органів внутрішніх справ щодо проблем боротьби з расизмом та ксенофобією. Розробити та запровадити відповідні навчальні програми в межах службової підготовки.

13) Здійснити ряд досліджень щодо вивчення ступеню розповсюдженості і рівня криміногенної небезпеки расистських проявів та ксенофобії в сучасному українському суспільстві.

14) За сприяння неурядових організацій взяти участь у підготовці та розповсюдженні методичних матеріалів для представників правоохоронних органів щодо діяльності радикальних молодіжних угруповань та організацій, попередження правопорушень з їхнього боку та дій правоохоронців під час проведення екстремістськими угрупованнями масових акцій.

15) Здійснювати вивчення позитивного досвіду правоохоронних органів зарубіжних держав щодо попередження правопорушень, які вчиняються за расовими мотивами, та вносити керівництву МВС пропозиції щодо запровадження його в діяльність органів внутрішніх справ України.

План є достатньо адекватним і багато положень з нього вже було виконано.

Як бачимо, державна політика щодо протидії дискримінації є не визначеною та хаотичною. При цьому, органи влади практично не виконують рекомендації органів ООН з прав людини в цій сфері.

*Володимир Яворський
Українська Гельсінська спілка з прав людини*

**ПІДСУМКОВІ ЗАУВАЖЕННЯ
КОМІТЕТУ З ЛІКВІДАЦІЇ
РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ:
УКРАЇНА**

C/59/Misc.24. Rev 3.
(Підсумкові
зауваження/
Коментарі)

16/08/2001

Нередагована версія

КОМІТЕТ З ЛІКВІДАЦІЇ
РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ
П'ятдесят дев'ята сесія
30 липня – 17 серпня 2001

ПІДСУМКОВІ ВИСНОВКИ

Україна

1. Комітет розглянув п'ятнадцяту і шістнадцяту періодичні доповіді України (CERD/C/384/Add.2), станом на 6 квітня 1998 року і 6 квітня 2000 року відповідно, на 1482-му і 1483-му засіданнях (CERD/C/SR.1482 і 1483), проведених 9 і 10 серпня 2001 року. На своїх 1491-му – і 1492-му засіданнях, проведених 16 серпня 2001 року, він прийняв такі підсумкові зауваження.

А. ВСТУП

2. Комітет вітає п'ятнадцяту і шістнадцяту періодичні доповіді України так само як і додаткову інформацію, надану делегацією Держави-учасниці під час її усного представлення.

**В. ФАКТОРИ І ТРУДНОЦІ,
ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ ВИКОНАННЮ КОНВЕНЦІЇ**

3. Комітет визнає заяву Держави-учасниці, що вона знаходиться в процесі значної політичної, економічної і соціальної реформи.

С. ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ

4. Комітет з задоволенням відзначає зусилля, яких Держава-учасниця продовжує докладати щодо реформування свого законодавства, включаючи її Кримінальний кодекс, скасування смертної кари і створення системи апеляційних судів, і, особливо, нещодавнє, у січні 2000 року, прийняття Державою-учасницею закону «Про біженців», у січні 2001 року – закону «Про громадянство» і у червні 2001 року – закону «Про імміграцію».

5. Комітет позитивно відзначає кількість положень у національному законодавстві, зокрема стаття 37 Конституції, стаття 66 Кримінального кодексу, і положення закону «Про національні меншини», що забороняють пропаганду расової і національної ненависті та створення організацій або політичних партій, в основі яких лежить расова ненависть чи дискримінація. Комітет також позитивно відзначає те, що здійснювалося судове переслідування видань і організацій за розпалювання антисемітизму і міжнаціональної ненависті.

6. Оскільки питання щодо мов національних меншин залишилося однією з найбільш гострих проблем міжетнічних відносин в Україні, Комітет вітає зусилля Держави-учасниці щодо надання освітніх можливостей для значної кількості мов національних меншин як це детально описано в параграфах 56-58 доповіді Держави-учасниці.

7. Комітет схвалює триваючі зусилля Держави-учасниці щодо переселення і реабілітації кримських татар, яких було депортовано у попередні десятиріччя.

8. Комітет також вітає оголошення нового перепису, який відбуватиметься в грудні цього року.

D. ЗАНЕПОКОЄННЯ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

9. Комітет шкодує, що в доповіді бракує інформації, незважаючи на попередній запит Комітету з цією метою, щодо демографічних даних, які б порівнювали соціально-економічний статус різних етнічних груп населення. Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця

у своїй наступній доповіді надала дані щодо складу населення як це вимагається в напрямних Комітету, щодо доповідей. Якщо можливо, такі дані повинні також бути розділені за статтю.

10. Комітет стурбований тим, що національне законодавство не містить достатньо норм, які забороняють дискримінацію на підставі раси, етнічного чи національного походження у відповідності до вимог Конвенції. Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця вжила усіх відповідних законодавчих заходів з тим, щоб гарантувати, що положення Конвенції повністю відображені у національному праві. Комітет підкреслює важливість відповідної заборони і покарання вчинків расової сегрегації і дискримінації, незалежно від того скоєні вони особами чи об'єднаннями.

11. Зокрема, Комітет знову рекомендує, щоб Держава-учасниця переглянула своє законодавство з тим, щоб повністю виконати вимоги статті 4.

12. Комітет також рекомендує, щоб Держава-учасниця вжила ефективних заходів, у відповідності зі статтею 5 Конвенції, гарантуючи рівне задоволення прав, перерахованих у цих положеннях всім етнічним групам на території України, без розрізнення за расою, кольором шкіри, соціальним, національним чи етнічним походженням.

13. Комітет стурбований тим, що інституції, які слідкують за виконанням законів проти расової дискримінації і надають засоби і вживають заходів щодо звернення за допомогою, не використовуються достатньою мірою. Комітет просить Державу-учасницю включити до своєї наступної періодичної доповіді інформацію про зареєстровані скарги, розслідування і розпочате судове переслідування, а також про кримінальні і цивільні санкції, накладені у справах щодо правопорушень, в основі яких лежить расова дискримінація, включаючи результати розслідування скарг, зареєстрованих Уповноваженим з прав людини. Комітет також просить, щоб наступна доповідь містила інформацію щодо кроків, зроблених Державою-учасницею, щодо просвіти громадськості про існування заходів звернення за допомогою і того як вони можуть бути використані жертвами.

14. Комітет стурбований повідомленнями щодо дискримінаційного поведіння з ромами і насильства проти них і їхнього майна, яке продовжує мати місце. Комітет особливо стурбований повідомленнями про брутальність міліції проти ромського населення, включаючи безпідставні арешти, і незаконне затримання. Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця зробила негайні і ефективні кроки для того, щоб зупинити ці зловживання і щоб наступна доповідь містила ін-

формацію стосовно навчання поліції правам людини, розслідування скарг про зловживання і дисциплінарні і кримінальні заходи, вжиті проти тих, кого визнали винним у здійсненні зловживань.

15. Незважаючи на відзначення зусиль, зроблених Державою-учасницею, для полегшення переселення і відновлення в правах кримських татар, Комітет повторює своє занепокоєння щодо труднощів, які переживають кримські татари у набутті громадянства України. У той же самий час він вважає, що це переселення не повинно спричинити нову етнічну напруженість, що могла б привести до конфлікту між кримськими татарами і іншими національними меншинами. Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця переглянула своє законодавство і практику в цьому відношенні і внесла будь-які зміни, які вимагаються Конвенцією.

16. Комітет був стурбований усним твердженням делегації, що багато громадян певної африканської країни втягнуто в торгівлю наркотиками в Україні. Комітет рішуче рекомендує, щоб Держава-учасниця вжила заходів для того, щоб протистояти будь-яким тенденціям робити мішенню, таврувати чи створювати стереотипи, що могло б призвести до створення расових шаблонів щодо певних груп населення поліцією або працівниками імміграційної служби, а так само засобами масової інформації або суспільством у цілому.

17. Комітет підтримує Державу-учасницю в її зусиллях гарантувати освіту і навчання рідною мовою національних меншин скрізь, де це можливо.

18. Зауважуючи, що він ще не одержав жодного індивідуального повідомлення від осіб, що знаходяться під юрисдикцією Держави-учасниці, хоча Держава-учасниця визнала юрисдикцію Комітету відповідно до статті 14, Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця гарантувала, що громадськість буде добре поінформована щодо можливості подання таких повідомлень до Комітету.

19. Комітет рекомендує, щоб доповіді Держави-учасниці продовжили залишатися легко доступними громадськості з часу, коли вони були представлені, і щоб зауваження Комітету щодо них були подібним чином оприлюдненими.

20. Комітет рекомендує, щоб Держава-учасниця подала свою сімнадцяту періодичну доповідь разом з її вісімнадцятою періодичною доповіддю, яка очікується 6 квітня 2004, і щоб вона звернулася до всіх пунктів, піднятих в цих зауваженнях.

**ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
И СОЦИАЛЬНЫЙ
СОВЕТ**

Distr.
CERD/C/UKR/
18 – 12 May 2006

Original: RUSSIAN

КОМИТЕТ ПО ЛИКВИДАЦИИ
РАСОВОЙ ДИСКРИМИНАЦИИ
Восемнадцатые периодические доклады
государств-участников, подлежащие представлению в 2004 году

**ДОКЛАДЫ, ПРЕДСТАВЛЯЕМЫЕ ГОСУДАРСТВАМИ-УЧАСТНИКАМИ
В СООТВЕТСТВИИ СО СТАТЬЕЙ 9 КОНВЕНЦИИ**

Добавление

Украина* **

[6 октября 2005 года]
Киев -2005

GE.06-41998 (R) 120506 150506
CERD/C/UKR/18 page 2

* Настоящий документ содержит представленные в виде одного документа семнадцатый и восемнадцатый периодические доклады, подлежавшие представлению 6 апреля 2004 года. Пятнадцатый и шестнадцатый периодические доклады, представленные в виде одного документа, и краткие отчеты о заседаниях, на которых Комитет рассмотрел эти доклады, см. документы CERD/C/384/Add.2 и CERD/C/SR.482, 483, 1491 и 1492.

** В соответствии с информацией, препровожденной государствам-участникам в отношении оформления их докладов, настоящий документ не был официально отредактирован до его передачи в службы перевода Организации Объединенных Наций.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Вступление</i> (общие сведения о стране)	22
<i>Раздел 1.</i> Политический и правовой аспект	24
<i>Раздел 2.</i> Обеспечение и реализация прав национальных меньшинств в Украине	38
<i>Раздел 3.</i> Право на образование национальных меньшинств	44
<i>Раздел 4.</i> Правовая защита беженцев в Украине	55
<i>Раздел 5.</i> Регулирование трудовых отношений в Украине	57
<i>Раздел 6.</i> Обеспечение прав на здравоохранение, медпомощь и медицинское страхование	59
<i>Раздел 7.</i> Искусство и культура в Украине	60
<i>Раздел 8.</i> Обеспечение правоохранительными органами Украины прав и свобод лиц других национальностей	63
<i>Выводы</i>	64

ВСТУПЛЕНИЕ (ОБЩИЕ СВЕДЕНИЯ О СТРАНЕ)

Дамы и господа!

1. **Украина** – это **независимое** государство, расположенное в Восточной Европе. Граничит на севере с Белоруссией, на севере и востоке – с Российской Федерацией, на западе – с Польшей, Словакией, на юго-западе – с Венгрией, Румынией и Молдовой. На юге Украину омывают Черное и Азовское моря.

Территория Украины – 603, 7 тыс. км². Самое большое расстояние с запада на восток – 1300 км, с севера на юг – 900 км. Общая протяженность государственной границы Украины составляет 7698 км. Протяженность морского участка государственной границы составляет 1758 км (черноморская – 1533 км, азовская – 225 км).

2. **Население:** Общая численность населения – 48 млн. 457 тыс. чел. в крупных городах: Киев – 2,7 млн., Харьков – 1,6 млн., Днепропетровск – 1,2 млн., Донецк – 1,1 млн., Одесса – 1,1 млн. жителей. Средняя плотность населения – 90 чел. на кв. км. Этнический состав: (77,8 – украинцы, русские, белорусы, молдаване, крымские татары, болгары, венгры, поляки, румыны, евреи, армяне, греки, татары, цыгане азербайджанцы, грузины, немцы, гагаузы и представители других немногочисленных национальностей).

3. **Язyki:** український (официальный язык), русский, кроме этого, на территории Украины функционирует около 100 языков представителей различных национальностей.

4. 28 июня 1996 была принята новая Конституция, согласно которой Украина является республикой. В ее состав входит Автономная Республика Крым и 24 административные области.

5. Главой государства является **Президент**, который выступает от ее имени. Он избирается гражданами Украины на основе общего, равного и прямого избирательного права путем тайного голосования сроком на 5 лет и не больше, чем на два срока подряд.

6. Единственным органом законодательной власти является парламент – **Верховная Рада Украины**.

7. Высшим органом в системе органов исполнительной власти является **Кабинет Министров Украины**.

8.носителем суверенитета и единственным источником власти в государстве является **народ**.

9. Украина является второй по площади страной Европы после России. Общая площадь составляет 603,7 тыс. км² (для сравнения: площадь Франции – 551 тыс. км², Германии – 356 тыс. км², Великобритании – 244 тыс. км², Италии – 301 тыс. км², Испании – 505 тыс. км²).

10. Население Украины составляет 48 млн. 457 тыс. чел. (Германии – 78 млн., Франции – 56 млн., Великобритании – 58 млн., Италии – 59 млн., Испании – 40 млн.).

11. Украина -многонациональное государство, об этом свидетельствуют результаты Всеукраинской переписи населения 2001 года. В частности, на ее территории проживает 37,5 млн. украинцев (77,8 % от общей численности населения) и 10,9 млн. (22,2 %) представителей более чем 130 национальностей.

12. Данные, полученные в ходе этой работы, являются ценным источником для анализа развития этнонациональных процессов, поскольку дают возможность проследить тенденции и динамику демографических, социально-экономических и социокультурных изменений, происходящих в стране.

13. Наиболее многочисленным национальным меньшинством являются русские – 8,3 млн. человек, или 17,3 % всего населения.

14. На территории современной Украины кроме русских проживает 16 наиболее многочисленных этнических меньшинств, количество которых насчитывает от 300 тысяч до 100 тысяч человек. Это белорусы – 275,8 тыс., молдаване – 258,6 тыс., болгары – 204,6 тыс.,

венгры – 156,6 тыс., румыны – 151,0 тыс., поляки – 144,1 тыс., евреи – 103,6 тыс., армяне – 99,9 тыс., греки – 91,5 тыс. Численность представителей других 100 национальностей составляет от 50 тыс. до 300 человек.

15. Представители наиболее многочисленных национальностей проживают в таких регионах: Автономной Республике Крым, Винницкой, Волынской, Донецкой, Житомирской, Закарпатской, Запорожской, Кировоградской, Луганской, Николаевской, Одесской, Полтавской, Харьковской, Херсонской, Черновицкой областях, в городах Киеве и Севастополе.

16. Образ жизни того или иного этноса является интегральным показателем, который имеет свою специфику и находит отображение в комплексе таких показателей, как количество, родная земля, география расселения, социально-поселенческая структура, языковая ориентация, уровень образования, профессиональная квалификация, традиции, обычаи, вероисповедание. То есть речь идёт именно о тех показателях, которые обеспечивают жизнедеятельность того или иного этноса в современных условиях.

17. Следует отметить, что основным этническим определителем считается понятие этнической идентичности, то есть осознание человеком своей принадлежности к той или иной этнической группе, что базируется на общности языка, исторической судьбы, культуры, быта, методов хозяйствования и т. д.

18. Комплексный статистический анализ материалов, полученных в ходе переписи, даёт возможность проследить взаимосвязь и динамику социальных и этнических показателей, изучить социально-культурные условия развития определённого этноса.

19. Современная этнонациональная структура украинского общества характеризуется ростом этнического самосознания представителей различных этносов, населяющих Украину, и их стремлением сохранить свою идентичность.

Раздел 1. ПОЛИТИЧЕСКИЙ И ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

20. Украина шаг за шагом, в сложных условиях перехода от тоталитарной системы к строительству демократического государства, смены политических и ценностных ориентаций, экономических и социальных отношений, построения качественно новой модели сосуществования титульной украинской нации с представителями

различных этносов, которые с давних пор населяют Украину, укрепляет существующую столетиями черту ментальности украинского народа – национальную толерантность.

21. Следует отметить, что Украина – едва ли не единственное государство на постсоветском пространстве, сумевшее сблечь меж-национальный мир и согласие, не допустив конфликтов или недоразумений на межэтнической почве.

22. Не много найдётся государств в мире, где, как в Украине, существует 11-миллионное соцветие этнических групп с различными духовными запросами и уровнем интеграции в единое общество. Поэтому государство уделяет особое внимание ликвидации всех форм расовой дискриминации, формированию взвешенной, согласованной с мировыми нормами политики в сфере этнонационального развития.

23. Механизм реализации прав и свобод национальных меньшинств в Украине обеспечивается через систему:

- национального законодательства, которое закрепляет конституционно-правовой статус национальных меньшинств;
- международно-правовых документов, участницей которых является Украина;
- правовых актов Кабинета Министров Украины, органов исполнительной власти и местного самоуправления, направленных на обеспечение развития этнической, языковой и культурной самобытности национальных меньшинств.

24. Ныне в Украине заложена весомая политико-правовая база в сфере обеспечения прав национальных меньшинств. Правовой основой формирования государственной этнополитики стали Декларация о государственном суверенитете Украины, Акт провозглашения независимости Украины, Декларация прав национальностей Украины, Закон Украины «О национальных меньшинствах в Украине», Конституция Украины, Закон «О местном самоуправлении в Украине». Ряд правовых принципов и процедур, которые защищают интересы национальных меньшинств, предусмотрены в законодательных актах о гражданстве, об объединении граждан, о свободе совести и религиозных организациях, об образовании, о языках, печатных средствах массовой информации, в Основах законодательства Украины о культуре и др.

25. Одним из важнейших законодательных актов в сфере обеспечения прав и свобод национальных меньшинств является базовый

Закон «О национальных меньшинствах в Украине», принятый 25 июня 1992 года.

26. Закон оценен международными экспертами не только как демократический, а и такой, который может служить образцом для мирового сообщества при разработке аналогичных нормативных актов.

27. Разработка и принятие Закона именно на этапе становления независимого Украинского государства было задачей сложной и масштабной. И эта задача была решена благодаря усилиям известных должностных лиц, политических деятелей, народных депутатов, научных работников.

28. Со времени принятия Закона «О национальных меньшинствах в Украине» была сформирована и функционирует сеть структурных подразделений по делам национальностей и миграции в составе областных, Киевской и Севастопольской городских государственных администраций.

29. Во исполнение положений Закона государством принимается ряд подзаконных актов, в частности: Концепция развития культур национальных меньшинств, Государственная программа развития возрождения и развития образования этнических сообществ Украины и Комплексная программа «Украинский язык».

30. Свою нормативно-правовую базу в сфере межнациональных отношений Украинское государство формирует с учетом положений основных международных актов. В частности, 15 сентября 1995 года Украина подписала Рамочную конвенцию о защите национальных меньшинств, а 9 декабря 1997 года Верховная Рада приняла закон о ее ратификации. В соответствии со статьей 9 Конституции Украины Рамочная конвенция является постоянной частью национального законодательства.

31. Следующим шагом к внедрению международных стандартов в сфере обеспечения прав национальных меньшинств стала ратификация 15 мая 2003 года Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств, которая подписана от имени Украины 2 мая 1996 года.

32. Украинским законодательством предусмотрена также защита прав и свобод национальных меньшинств и сотрудничество в указанной области путем заключения международных договоров.

33. Примером этого является Договор о дружбе, сотрудничестве и партнерстве между Украиной и Российской Федерацией, Договор

об отношениях добрососедства и сотрудничества между Украиной и Румынией.

34. На оперативное решение наиболее актуальных проблем национальных меньшинств направлена деятельность межправительственных двусторонних украинско-немецкой, украинско-венгерской, украинско-румынской, украинско-словацкой комиссий по вопросам обеспечения прав национальных меньшинств.

35. В Украине создана и функционирует система государственных органов, компетенции которых находятся вопросы обеспечения прав человека, частью которых являются права национальных меньшинств. Это прежде всего Уполномоченный Верховной Рады Украины по правам человека, Комитет Верховной Рады Украины по вопросам прав человека, национальных меньшинств и межнациональных отношений.

36. Центральным органом исполнительной власти, который реализует государственную политику в сфере межнациональных отношений и обеспечении прав национальных меньшинств, осуществляет управление в указанной сфере, а также межотраслевую координацию и функциональное регулирование является Государственный комитет Украины по делам национальностей и миграции (Указ Президента Украины от 13 сентября 2001 г. № 836).

37. Государственный комитет по делам национальностей и миграции (Госкомнацмиграции) занимается также проблемами возвращения депортированных ранее по национальному признаку крымских татар и других этнических групп, вопросами миграции и беженцев. В соответствии с возложенными на него задачами Госкомнацмиграции разрабатывает и воплощает в жизнь мероприятия, направленные, прежде всего, на устранение предпосылок возникновения конфликтов на межэтнической почве, принимает участие в разработке и обеспечении реализации государственной политики в сфере межнациональных отношений, разрабатывает проекты соответствующих законов и других нормативных актов, осуществляет оперативный анализ состояния социально-экономической, демографической и культурной жизни национальных меньшинств и т.п. При этом деятельность Госкомнацмиграции направлена на формирование атмосферы толерантности, взаимопонимания, гармонизацию отношений между этническими общинами и представителями различных национальностей в Украине.

38. Главным вектором своей деятельности Госкомнацмиграции определяет реализацию и развитие правозащитной функции; даль-

нейшее усовершенствование действующей нормативно-правовой базы с учетом международных норм и стандартов.

39. Важная роль в развитии демократических основ украинского общества и обеспечении межнационального согласия в Украине отводится **совещательным органам** из числа представителей национальных меньшинств, которые функционируют практически при всех облгосадминистрациях.

40. После провозглашения Акта независимости Украины (24 августа 1991 года) была принята Декларация прав национальностей (1 ноября 1991 года), где было чётко обозначено намерение государства заботиться о гармонизации межнациональных отношений в стране, развитии культур всех национальных меньшинств. Для представителей всех национальных групп Декларация предусматривала равные политические, экономические, социальные и культурные права, в ней подчёркивалось, что дискриминация по национальному признаку запрещается и карается законом.

41. Приоритетные направления в реализации государственной политики в межнациональной сфере, кроме Закона «О национальных меньшинствах в Украине», определяет также утвержденная КМУ «Концепция развития культур национальных меньшинств Украины», которая прежде всего обращает внимание на необходимость возрождения обычаев и традиций национальных меньшинств Украины, всестороннее развитие их самодетельного и профессионального искусства, создание условий для подготовки творческой интеллигенции.

42. Основу стратегии государственной этнонациональной политики Украины как государства, на территории которого проживают представители более 130 национальностей, составляет принцип равенности прав и свобод граждан независимо от их этнической принадлежности, расы, вероисповедания, языка и других признаков.

43. В процессе построения демократического государства, формирования гражданского общества в Украине особо актуальными являются вопросы регулирования и гармонизации межнациональных отношений.

44. Украинское государство гарантирует всем народам, национальным группам, гражданам, проживающим на её территории, равные политические, экономические, социальные и культурные права.

45. Статьей 24 Конституции Украины предусмотрено, что не может быть привилегий или ограничений по признакам расы, цвета

кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, места проживания, по языковому или другим признакам.

46. Статьёй 37 Конституции Украины запрещается создание и деятельность политических партий и общественных организаций, программные цели или действия которых направлены на пропаганду войны, насилия, на разжигание расовой, межэтнической, религиозной вражды, посягательство на права и свободы человека.

47. В ст. 3 (п. 2) Закона Украины «О местном самоуправлении в Украине» говорится, что какие бы то ни было ограничения прав граждан Украины на участие в местном самоуправлении в зависимости от их расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, срока проживания на соответствующей территории, по языковому или иным признакам запрещаются.

48. Ст. 4 Закона Украины «Об объединении граждан» предусмотрено, что не подлежат легализации, а деятельность легализованных объединений граждан запрещается в судебном порядке, если их целью являются: пропаганда войны, насилия и жестокости, фашизма и неонацизма, а также разжигание национальной и религиозной вражды, ограничение общепризнанных прав человека.

49. Аналогичное положение содержится в ст. 66 Криминального кодекса Украины, предусматривающей ответственность за разжигание межнациональной вражды, оскорбление национальной чести и достоинства, а также ограничение прав по этническому признаку.

50. Ст. 3 Закона Украины «О печатных средствах массовой информации (прессе) в Украине» запрещает использование печатных средств массовой информации с целью разжигания расовой, национальной и религиозной вражды.

51. Действующее законодательство Украины в достаточной мере обеспечивает равноправие всех граждан и сохранение национальными меньшинствами своей идентичности и культурной самобытности. Однако стремительное развитие межнациональных процессов и возрастающая активность представителей этнических сообществ, их стремление более широко участвовать в этих процессах требуют совершенствования механизмов реализации и формирования правовых основ государственной этнонациональной политики.

52. Правительством Украины большое внимание уделяется приведению национального законодательства по вопросам прав человека, национальных меньшинств и межнациональных отношений к европейским и мировым нормам.

53. Принимаются необходимые меры по восстановлению прав ранее депортированных по национальному признаку репатриантов из числа национальных меньшинств, включая крымских татар; для этих лиц предусмотрено покрытие расходов на переезд; решаются вопросы, касающиеся гражданства репатриантов из числа национальных меньшинств, обеспечения обучения на родном языке.

54. В формировании и координации государственной политики в сфере этнонационального развития, углубления демократических принципов общества и обеспечения межнационального согласия важную роль играют периодически обновляемые Советы представителей крымскотатарского народа и представителей общественных организаций национальных меньшинств при Президенте Украины. Существует свой совещательный орган и при Государственном комитете Украины по делам национальностей и миграции – Совет представителей всеукраинских общественных организаций национальных меньшинств Украины. Он создан в соответствии со ст. 5 Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине» с целью более эффективного взаимодействия общественных организаций национальных меньшинств с органами центральной исполнительной власти и местного самоуправления. На заседаниях Совета обсуждаются вопросы обеспечения прав национальных меньшинств с привлечением известных учёных, деятелей культуры, политиков, представителей центральных органов исполнительной власти. Совет при Госкомнацмиграции способствует деятельности общественных организаций, привлекает их к проведению общегосударственных культурологических мероприятий, участвует в подготовке различных региональных программ и издании методической учебной литературы для общеобразовательных школ, где обучение проводится на языках национальных меньшинств.

55. Госкомнацмиграции постоянно отслеживает ситуацию, связанную с имплементацией положений действующего национального законодательства и международно-правовых обязательств Украины, а также инициирует в рамках полномочий внесение изменений и разработку новых законопроектов в сфере реализации прав национальных меньшинств и регулирования межнациональных отношений в нашем государстве.

56. В соответствии с поручением Кабинета Министров Украины при участии центральных органов исполнительной власти и общественных организаций национальных меньшинств разработаны и переданы на повторное согласование заинтересованным министерс-

твам и ведомствам законопроекты «О внесении изменений и дополнений в Закон Украины «О национальных меньшинствах в Украине» и «О концепции государственной этнонациональной политики». Законопроект «О внесении изменений и дополнений в Закон Украины «О национальных меньшинствах в Украине» получил одобрительную оценку экспертов на заседании рабочей группы в Совете Европы (11-13 января 2004 г., г. Страсбург, Франция) как такой, что учитывает требования международных стандартов в сфере защиты прав национальных меньшинств.

57. По инициативе общественных организаций национальных меньшинств Украины в статье 3 упомянутого законопроекта предусмотрено: «любое прямое или косвенное ограничение прав и свобод граждан по национальным и расовым признакам, а также действия, направленные на разжигание межэтнической, расовой, религиозной вражды запрещаются и наказываются законом».

58. В Украине ратифицирована Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств. Ее положения применяются к языкам 13 национальных меньшинств Украины: белорусского, болгарского, венгерского, гагаузского, греческого, еврейского, крымскотатарского, молдавского, немецкого, польского, русского, румынского и словацкого.

59. Комитетом инициированы внесения изменений в Закон Украины «О ратификации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств». Предполагается применения ее положений к языкам еще четырех национальных меньшинств - караимского, крымчацкого, которые находятся под угрозой исчезновения, армянского и ромского, которые требуют государственной поддержки.

60. Как свидетельствует практика, одним из действенных механизмов, который создает условия и стимулирует возрождение этнической самобытности национальных меньшинств, являются **государственные целевые отраслевые программы и мероприятия**, разработчиком и координатором выполнения которых является Комитет.

61. В частности, сейчас реализуются: Программа социально-духовного возрождения ромов Украины на период до 2006 года, Мероприятия по государственной поддержке сохранения культурного наследия крымских караимов и крымчаков на период до 2005 года и Мероприятия по сохранению и развитию самобытной культуры и быта гуцулов, бойков и лемков как этнографических групп украинцев.

62. Также Комитетом разработана Программа духовного развития ромов Украины на период до 2006 года. В рамках Программы 12 апреля 2005 года Комитетом Верховной Рады Украины по вопросам защиты прав человека и межнациональных отношений при участии Госкомнацмиграции Украины проведены слушания по вопросам обеспечения социальных, культурных и образовательных потребностей ромов Украины.

63. С целью реализации положений Европейской Хартии введена отдельная программа государственной финансовой поддержки мероприятий, направленных на реализацию положений Хартии. В частности, согласно этой программе Госкомнацмиграции на 2005 год предусмотрены средства из государственного бюджета в сумме около 1 млн. грн.

64. В рамках реализации положений Хартии региональных языков или языков меньшинств, Министерством юстиции Украины 21 октября 2004 года зарегистрировано Типовое Положение о культурно-образовательном центре национальных меньшинств Украины (воскресной школе), подготовленное Министерством образования и науки Украины и Госкомнацмиграции.

65. Комитетом, в рамках компетенции, реализуются организационно-практические мероприятия, направленные на обеспечение всеобщей стабильности и согласия, сохранение межнационального мира и предотвращение любых проявлений нетерпимости или предвзятости на почве этнической принадлежности.

66. Завершается согласование пакета документов об учреждении Дня Национальностей Украины, который предлагается отмечать ежегодно 1 ноября в честь принятия Декларации прав национальностей (1991 г.). Также разработан проект Указа Президента Украины «О Дне Холокоста в Украине» в память о жертвах этнического геноцида времён Второй мировой войны, когда были уничтожены десятки тысяч невинных людей, прежде всего евреи, ромы (цыгане), а также представители других национальностей. Впервые на всеукраинском уровне, начиная с сентября 2004 года, проводится конкурс на лучшее знание государственного языка и языков национальных меньшинств.

67. По результатам деятельности общественных организаций национальных меньшинств и структурных подразделений на местах Госкомнацмиграции выпущен сборник «Межнациональные отношения в Украине: состояние, тенденции, перспективы». Налажена сис-

тема постоянного информирования о деятельности Комитета через Интернет-страницу.

68. Правительством утверждены и успешно реализуются Комплексные мероприятия по развитию культур национальных меньшинств Украины на период до 2005 года, мероприятия по государственной поддержке сохранения культурного наследия крымских караимов и крымчаков на период до 2005 года.

69. В соответствии со ст. 38 Конституции Украины и ст. 9 Закона Украины «О национальных меньшинствах в Украине» все граждане Украины независимо от расовой и национальной принадлежности имеют право принимать участие в управлении государственными делами, свободно избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

70. В соответствии со ст. 4 Международной Конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации, «Декларацией прав национальностей Украины» и другими законодательными актами в Украине дискриминация по национальному признаку запрещается (ст. 1 Декларации).

71. Представители народов и национальных групп избираются на равных правах в органы государственной власти всех уровней, занимают любые должности в органах управления, на предприятиях, в общественных организациях («Декларация прав национальностей Украины», ст. 1).

72. В частности, в Верховную Раду Украины народными депутатами избраны представители крымскотатарской, российской, греческой венгерской, армянской и еврейской национальностей. В местах компактного проживания национальных меньшинств, в частности в Черновицкой области из 104 депутатов областного совета 18 являются представителями румынской национальности. В Закарпатской области из 1107 депутатов областных, городских, районных советов 134 -представители венгерской, 10 -румынской, 4 -немецкой, 3 -ромской, 6 -российской, 1 -словацкой национальности.

73. Законом Украины «Об объединении граждан» (ст. 4) деятельность и создание общественных организаций ограничивается в случае разжигания национальной и религиозной нетерпимости и в случае ограничения общественными организациями общепризнанных прав человека.

74. В случае совершения действий, предусмотренных указанной статьей, по решению суда объединение граждан, которое совершило такие действия, принудительно распускается.

75. Конституцией Украины запрещается деятельность политических партий, а также общественных организаций, программные основы и деятельность которых направлены на разжигания межэтнической, расовой или религиозной вражды (ст. 37).

76. Статья 3 Закона Украины «О печатных средствах массовой информации (прессе) в Украине» запрещает использование печатных средств массовой информации с целью разжигания расовой, национальной и религиозной вражды.

77. Большое внимание в Украине уделяется вопросам интеграции в украинское общество лиц крымскотатарской и других национальностей, ранее депортированных по национальному признаку. В 2002 году Кабинетом Министров Украины утверждены и реализуются Программа адаптации и интеграции в украинское общество депортированных крымских татар, а также лиц других национальностей, возрождения и развития их культуры и образования, а также Программа содействия социальному становлению и адаптации крымскотатарской молодежи. Эти Программы предусматривают создание Центра полиэтнической культуры, издание просветительской литературы для бывших депортированных, помощь Республиканской крымскотатарской библиотеке имени Гаспринского, Крымскому этнографическому музею и другие мероприятия.

78. Однако на фоне позитивных сдвигов следует отметить и ряд негативных моментов. В частности, хотя основные тенденции в этнополитической сфере характеризуются стабильностью межэтнических отношений, практически отсутствием национальной нетерпимости и дискриминации, попыток разжигания межнациональной розни, достаточно высокой степенью взаимопонимания различных этносов, необходимо отметить, что до сих пор не решены вопросы действенной межэтнической координации неправительственных организаций, недостаточно уделяется внимания повышению уровня правовой культуры членов национально-культурных обществ, созданию авторских коллективов для подготовки учебных пособий и словарей, необходимых для изучения родного языка, а также традиций и обычаев представителей различных национальностей.

79. Есть нарекания по поводу нехватки учебно-методической литературы и педагогических кадров для национальных школ этнических меньшинств, недостаточного обеспечения художественной и научно-познавательной литературой, а также периодикой на родном языке.

80. Без сомнения, вредят международному имиджу Украины, хотя и единичные, но все же некорректные публикации в прессе, в которых предвзято освещаются те или иные аспекты межнациональных отношений и быт национальных меньшинств Украины.

81. В соответствии со ст. 5 Международной Конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации и Конституцией Украины (ст. 24) все граждане страны имеют равные конституционные права и свободы и равны перед законом. Иностранцы и лица без гражданства, которые находятся в Украине на законных основаниях, пользуются теми же правами и свободами, а также имеют те же обязанности, что и граждане Украины, за исключениями, установленными Конституцией, законами Украины, международными договорами, согласие на обязательность которых дано Верховным Советом Украины.

82. Таким образом, в соответствии с основными обязательствами, изложенными в Конвенции, в Украине ликвидирована расовая дискриминация во всех её формах и обеспечено равенство каждого человека перед законом, без различия расы, цвета кожи, национального или этнического происхождения, в особенности в отношении осуществления следующих прав:

- права на равенство перед судом и всеми другими органами, управляющими правосудие;

- права на личную безопасность и защиту со стороны государства от насилия или телесных повреждений, причиняемых как правительственными должностными лицами, так и какими бы то ни было отдельными лицами, группами или учреждениями;

- политических прав, в частности, права участвовать в выборах – голосовать и выставлять свою кандидатуру – на основе всеобщего и равного избирательного права, права принимать участие в управлении страной, равно как и руководстве государственными делами на любом уровне, а также права равного доступа к государственной службе;

- права на свободу передвижения и проживания в пределах государства;

- права покидать любую страну, включая свою собственную, и возвращаться в свою страну;

- права на гражданство;

- права на вступление в брак и на выбор супруга;

- права на владение имуществом, как единолично, так и совместно с другими;

- права наследования;
- права на свободу мысли, совести и религии;
- права на свободу убеждений и на свободное выражение их;
- права на свободу мирных ассоциаций;
- права на труд, свободный выбор работы, справедливые и благоприятные условия труда, защиту от безработицы, равную плату за равный труд, справедливое и удовлетворительное вознаграждение;
- права создавать профессиональные союзы и вступать в них;
- права на жилье;
- права на образование и профессиональную подготовку;
- права на равное участие в культурной жизни;
- права на доступ к любому месту или любому виду обслуживания, предназначенному для общественного пользования, как, например, транспорт, гостиницы, рестораны, кафе, театры и парки.

83. Соблюдение этих прав и свобод на государственном уровне подтверждает факт ликвидации в Украине любых форм дискриминации по расовому и национальному признаку.

84. Не всегда с этим фактом согласны представители ромского национального меньшинства. Время от времени на разных уровнях ромы поднимают вопрос о том, что представители их этноса ущемляются в правах, в частности, не всегда могут реализовать своё право на обучение и здравоохранение, право избирать и быть избранными и т. д.

85. В указанном контексте следует остановиться на вопросах, связанных с положением ромского этноса в Украине.

86. Согласно данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Украине проживает 47,6 тысяч ромов, или 0,1 % всего населения страны. Созданный в июне 2002 года на всеукраинском съезде национально-культурных обществ ромов Союз общественных организаций «Конгресс Ромен Украины» при содействии Госкомнацмиграции, других центральных органов исполнительной власти и международных организаций конструктивно сотрудничает в решении проблем, связанных с адаптацией и интеграцией ромов в социальные процессы, удовлетворением их образовательных, языковых и информационных потребностей. Сейчас в Украине создано 88 ромских национально-культурных обществ, основными целями которых является возрождение родного языка, культуры, традиций и обычаев.

87. На наш взгляд, больше инициативы в этом плане должно исходить от представителей ромских общин. Зачастую приходится

сталкиваются с вопиющими фактами несоблюдения самими ромами элементарных правил поведения, нарушения законов общежития, т.е. сосуществования с окружающими людьми. Чаще всего это бывает обусловлено низким уровнем правовой культуры. Люди не знают своих прав, и, что удивительно, даже не стремятся их узнать. Далеко не единичны случаи, когда в ромских семьях родители не считают необходимыми для своих детей ежегодные медицинские осмотры, соблюдение календаря прививок и т.д. Родители также не стремятся дать детям образование, хотя бы начальное. Часто у ромов отсутствуют документы, удостоверяющие личность, однако это говорит не об их дискриминации, а о несоблюдении ими элементарных правил общественного поведения и гражданских обязанностей. Люди просто не считают нужным получить паспорт, официально зарегистрировать брак, получить свидетельство о рождении ребенка. Отсутствие таких документов лишает этих людей возможности пользоваться льготами, предоставляемыми государством (получение пособия по нетрудоспособности, безработице, материальной помощи на детей и т.п.). Такое поведение приводит к тому, что и взрослые, и дети из ромских семей изначально имеют более низкий социальный статус в сравнении с представителями других этносов, им труднее найти работу, и работа эта зачастую малооплачиваема, так как у работника нет общего среднего и специального образования. Таким образом, нарекания на то, что ромы ущемляются в гражданских правах, практически не имеют под собой оснований.

88. Политика государства направлена на конструктивный диалог с ромскими общинами, на основании которого предоставляется возможность решать насущные вопросы, устранять наболевшие проблемы. Многие зависят и от внутренней консолидации в ромских общинах. На протяжении последних лет не одно национально-культурное общество бралось за создание ромского Букваря и украинско-ромского разговорника, однако эти начинания так и не были доведены до логического завершения. Надо признать, что не все резервы ещё исчерпаны для решения этих вопросов.

89. В Госкомнацмиграции поступает информация и о нецелевом использовании средств, выделяемых различными международными организациями на цели социально-духовного возрождения ромов в Украине.

90. Объединив те средства, которые выделяются из Госбюджета Украины, местных бюджетов и международных фондов, в скором времени мы намерены создать соответствующие рабочие группы для

проведения научных исследований, подготовки новых учебных программ и учебников, издания художественной литературы, функционирования средств массовой информации на ромском языке, прежде всего в тех регионах, где ромское население проживает компактно.

91. Сейчас в Украине наблюдается процесс консолидации усилий представителей законодательной, исполнительной власти, общественных организаций, направленных на реальное улучшение социально-экономической и духовной жизни ромов в Украине.

92. На сегодня образовательный уровень среди представителей ромского национального меньшинства остаётся самым низким в Украине. Органами государственной власти предпринимаются меры к повышению уровня подготовки школ, где обучаются дети ромов, к существующим в этой сфере государственным стандартам. В учебные планы этих школ входит изучение истории и обычаев ромов, внедряются методики обучения детей ромской национальности с учётом традиций воспитания и быта ромов. В связи с низким уровнем материального обеспечения учеников государство предоставляет школам льготы, в частности, бесплатное питание.

93. Расширяется сеть ромских воскресных школ, в которых среди других предметов изучаются украинский и ромский языки. При участии педагогической общественности планируется проведение «круглых столов» по вопросам удовлетворения образовательных потребностей ромов в Украине. Во время проведения курсов повышения квалификации в областных институтах последипломного педагогического образования предусмотрены лекции для учителей по отдельным темам истории, традиций и обычаев ромского народа.

Раздел 2. ОБЕСПЕЧЕНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ В УКРАИНЕ

94. Самыми многочисленными в Украине являются 15 национальных меньшинств. Это россияне (8,3 млн.), белорусы (275,8 тыс.), молдаване (258,6 тыс.), крымские татары (248,2 тыс.), болгары (204,6 тыс.), венгры (156,6 тыс.), румыны (151,0 тыс.), поляки (144,1 тыс.), евреи (103,6 тыс.), армяне (99,9 тыс.), греки (91,5 тыс.), цыгане (47,6 тыс.), азербайджанцы (45,2 тыс.), немцы (33,3 тыс.), гагаузы (31,9 тыс.).

95. На сегодня созданы и функционируют более тысячи национально-культурных обществ, 35 из них имеют всеукраинский статус. Национально-культурные общества – это форма национальной

самоорганизации, способной оказывать содействие решению национальными меньшинствами вопросов сохранения и развития своей этнической самобытности.

96. Большинство общественных организаций Украины активно участвуют в процессах создания государства, оказывают содействие активной межэтнической консолидации.

97. Приоритетом в сфере межнациональных отношений является обеспечение на государственном уровне прав национальных меньшинств, создание надлежащих условий для свободного развития этнической, языковой, культурной самобытности национальных меньшинств Украины.

98. При поддержке государства общественными организациями проводятся различные культурно-просветительские мероприятия, которые получили широкий резонанс как в Украине, так и за ее пределами. Это Всеукраинские фестивали «Мы – украинские» (Запорожье), еврейского искусства «Шолом, Украина!» (г. Киев), межнациональные фестивали национальных культур (города Николаев и Каменец-Подольский), «Мелодии соленых озер» (Закарпатье), фестиваль культур национальных меньшинств Киевщины «Фольклорам», Дни румынской культуры (г. Черновцы), областные фестивали венгерской, польской, корейской, молдавской и греческой культур.

99. Как положительное явление в жизни национальных меньшинств можно отметить функционирование в Украине летнего лагеря для подростков по воспитанию толерантности, в котором каждый год собираются на летние каникулы представители более 20 национальностей. Эта акция начата Конгрессом национальных общин Украины и Ассоциацией еврейских организаций и общин Украины.

100. Сохранение и развитие культур национальных меньшинств рассматривается нашим государством как важная составляющая общенационального культурного развития и регулируется Конституцией Украины, Основами законодательства о культуре, Концепцией развития культур национальных меньшинств.

101. При поддержке государства действуют 85 центров культуры, домов народного творчества, центров фольклора и этнографии, 8967 национальных любительских коллективов.

102. При финансовой поддержке государства выходят 7 газет на языках национальных меньшинств – польском, болгарском, румынском, армянском, еврейском (иврит и идиш) и крымскотатарском. Согласно постановлению Верховной Рады Украины и по поручению

Кабинета Министров Украины в 2004 году Госкомнацмиграции получил статус соучредителя упомянутых газет.

103. Язык — это один из важнейших признаков каждой национальности, народности. Данные о родном языке граждан, населяющих страну, дают возможность изучить степень распространения отдельных языков и в то же время являются необходимым материалом для практического решения вопросов дальнейшего развития и совершенствования системы образования, издательского дела, деятельности в сфере радиовещания и телевидения.

104. В ходе переписи 2001 года более 85 % жителей страны назвали родным язык своей национальности. Этот показатель доминировал во всех регионах Украины.

105. Перепись населения показала, что сохранение населением своего родного языка в большинстве случаев зависит от характера их расселения (компактного или рассеянного) и места проживания (городская или сельская местность).

106. Язык своей национальности как родной в основном сохранили венгры (95,4 %), крымские татары (92,0 %), румыны (91,7 %), гагаузы (71,5 %), молдаване (70,0 %), болгары (64,1 %), то есть представители тех национальностей, которые живут среди коренного населения Украины большими самостоятельными популяциями, хотя и среди них (кроме румын) имело место незначительное уменьшение этого показателя по сравнению с уровнем 1989 года (год предыдущей переписи населения).

107. Для лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам, которые проживают на территории страны рассредоточено — небольшими группами или отдельными семьями, — в основном характерно определение языка других национальностей как родного. Так, наименьший процент лиц, назвавших родным язык своей национальности, среди евреев (3,1 %), греков (6,4 %), немцев (12,2 %), поляков (12,9 %), белорусов (19,8 %), татар (35,1 %), грузин (36,7 %).

108. Следует отметить важную культурно-просветительскую деятельность, которую осуществляют национально-культурные общества Украины. Сформировались основные цели и задачи их деятельности, определились их лидеры. Возросла внутренняя солидарность, сплочённость, наладилось сотрудничество с органами исполнительной власти. Через совещательно-консультативные органы — Советы, которые созданы практически во всех регионах, усилилось их влияние на принятие действенных решений, связанных с удовлетво-

нием этнокультурных и информационных потребностей представителей различных этносов.

109. Подвижническая общественная деятельность руководителей национально-культурных обществ оценена и отмечена высокими государственными наградами: орденами и медалями, присвоением почётного звания «Заслуженный работник культуры Украины». Кроме того, в 2003 – 2004 годах Почётными грамотами и знаком Госкомнацмиграции награждено около 200 представителей национально-культурных обществ из разных регионов Украины.

110. Хотелось бы подробнее остановиться на положении представителей наиболее многочисленных национальных меньшинств, населяющих Украину.

111. **Русские.** По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Украине по численности на втором месте после украинцев находятся русские (17,3 % населения страны). Русские проживают дисперсно во всех регионах Украины. В рамках реализации Договора о дружбе, сотрудничестве и партнёрстве между Украиной и Российской Федерацией и согласно действующему законодательству создаются соответствующие условия для удовлетворения культурных, языковых, образовательных и информационных потребностей русских.

112. Этнокультурные интересы русских в Украине представляют 95 общественных организаций и объединений, из них 4 имеют всеукраинский статус. Руководители двух из них входят в состав Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств при Президенте Украины. Общественные организации русской культуры в Украине осуществляют значительную культурно-просветительскую деятельность. Ежегодно ими проводятся всеукраинские конференции, «круглые столы», семинары-практикумы.

113. Этнические русские имеют в Украине широкие возможности для удовлетворения культурно-образовательных потребностей на родном языке. Этому способствует свободный обмен информацией через средства массовой информации, радио, телевидение, совместные культурные мероприятия. Подготовка преподавателей русского языка и литературы ведётся в 31 высшем учебном заведении Украины. Для удовлетворения информационных запросов русских ежегодно в Украине выходит на русском языке около 40 % всех изданий. Вообще для удовлетворения литературных запросов национальных меньшинств в Украине существует разветвлённая сеть библиотек. В Украине транслируются программы российского телевидения. Почти

две трети эфирного времени украинского телевидения занимают программы и фильмы на русском языке. В Автономной Республике Крым и областных центрах функционируют государственные театры, которые ставят спектакли на русском языке. Также существует множество самодельных русскоязычных театров-студий, детских кукольных театров и т.д. Руководители всех всеукраинских русских общественных организаций являются членами Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств при Госкомнацмиграции Украины.

114. **Белорусы.** По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Украине проживает 275,8 тысяч белорусов, или 0,6 % всего населения страны.

115. Это третье по численности национальное меньшинство на территории государства. В Украине белорусы расселены дисперсно и представлены во всех областях. Язык своей национальности считают родным 20 % украинских белорусов. Согласно данным опроса белорусского населения, проведенного учёными Института социологии Национальной Академии наук Украины, 30 % респондентов высказали мнение о необходимости изучения их детьми белорусского языка.

116. Национально-культурные общества белорусов отличаются активностью в возрождении своей культуры, обычаев и традиций своего народа. В 1997 году создан Союз белорусов, который имеет всеукраинский статус. Председатель Всеукраинского Союза белорусов является членом Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины при Президенте Украины и членом Совета представителей всеукраинских общественных организаций национальных меньшинств при Госкомнацмиграции Украины. Союз белорусов работает в тесном сотрудничестве и при поддержке Посольства Республики Беларусь в Украине.

117. **Молдаване.** По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Украине проживает 258,6 тысяч молдаван, или 0,5 % от общего количества населения страны.

118. Для удовлетворения этнокультурных запросов молдаван в Украине создано 10 национально-культурных обществ. Для обучения молдавских детей на родном языке в Украине работает 9 общеобразовательных школ с молдавским языком обучения. Подготовку педагогических кадров для учебных заведений с молдавским языком обучения осуществляют один педагогический институт и одно педагогическое училище. При поддержке Одесской областной

государственной администрации, где молдаване проживают наиболее компактно, решена проблема сдачи вступительных экзаменов на родном языке выпускниками школ с молдавским языком обучения при поступлении в высшие учебные заведения Одессы.

119. Для удовлетворения культурных запросов молдавского национального меньшинства в Одесской области функционирует более 30 молдавских любительских коллективов: вокально-хоровых, танцевальных и музыкальных. Одесская областная телерадиокомпания транслирует передачи на радио и телевидении на молдавском языке.

120. Национально-культурная молдавская ассоциация имеет всеукраинский статус. Президент Ассоциации является членом Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины при Президенте Украины и заместителем Председателя Совета представителей всеукраинских общественных организаций национальных меньшинств при Госкомнацмиграции Украины. Главной целью Ассоциации является удовлетворение и законодательная защита социальных, экономических, национально-культурных, творческих интересов членов Ассоциации, консолидация усилий молдавских национальных организаций для удовлетворения этнокультурных потребностей граждан Украины молдавского происхождения, сохранение национальной идентичности и формирование национального самосознания украинских молдаван, сохранение межнационального мира и согласия, укрепление дружественных связей между Украиной и Республикой Молдова.

121. **Крымские татары.** По данным Всеукраинской переписи населения 2001 года в Украине проживает 248,2 тысячи крымских татар. Однако их число возрастает с каждым годом, так как продолжается процесс возвращения на родину крымских татар, депортированных в 1944 г. по национальному признаку. Подавляющее большинство крымских татар живёт на территории Автономной Республики Крым. Языком своей национальности владеют 93 % крымских татар.

122. Для решения социально-экономических и культурно-образовательных проблем, связанных с возвращением на историческую родину депортированных крымских татар, Правительством Украины принята Программа расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые вернулись в Автономную Республику Крым на постоянное проживание. Основными задачами Программы являются: обеспечение репатриантов жильём и объектами инженерной инфраструктуры,

расширение сети учебных заведений и медицинских учреждений, финансирование национально-культурных мероприятий, направленных на удовлетворение социальных и культурных потребностей репатриантов.

123. Правительством Украины принята Программа адаптации и интеграции в украинское общество депортированных крымских татар, возрождения и развития их культуры и образования, что предусматривает выпуск учебников, другой учебной литературы на крымскотатарском языке, оказание помощи Республиканской крымскотатарской библиотеке им. И. Гаспринского, Крымскому этнографическому музею, республиканским культурно-этнографическим центрам развития изобразительного и театрального искусства.

124. Квалифицированные национальные кадры готовят Крымский государственный инженерно-педагогический университет, Таврический национальный университет, где существуют факультеты крымскотатарского языка и литературы. Симферопольское педагогическое училище готовит учителей для школ с крымскотатарским языком обучения. На крымскотатарском языке издаются две газеты, на телевидении работает крымскотатарская редакция.

125. Поскольку процесс адаптации и интеграции репатриантов продолжается, а на сегодня, несмотря на определённые достижения в этой области, ещё остаётся нерешённым ряд вопросов, Правительством планируется разработка Государственной программы возрождения и развития культуры крымскотатарского народа на период до 2010 года.

126. Крымские татары в Верховной Раде Украины представлены 3 депутатами, в Верховном Совете Автономной Республики Крым — 8 депутатами. Депутатами местных советов в Автономной Республике Крым избраны 992 представителя крымских татар.

127. Указом Президента Украины создан Совет представителей крымскотатарского народа при Президенте Украины как консультативно-совещательный орган.

Раздел 3. ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ

128. Что касается реализации права на образование национальных меньшинств в Украине, хотелось бы остановиться на следующих моментах.

129. Обеспечение права человека на образование является одной из важнейших обязанностей государства. За годы независимости Украины на государственном уровне проведен ряд мероприятий, которые существенно отразились на состоянии системы образования и дальнейшего её развития.

130. Образование в современном мире всё больше становится составной частью общественного прогресса. В Украине законодательно закреплено признание образования приоритетной сферой социально-экономического, духовного и культурного развития общества. Сейчас продолжается работа по дальнейшему развитию нормативно-правовой базы, регулирующей отношения в сфере образования. Конституция и законы Украины, международно-правовые документы, которые стали частью национального законодательства, гарантируют гражданам – представителям разных национальностей – реализацию права на образование.

131. Реализуя предусмотренное действующим законодательством право на развитие и этническую самобытность, национальные меньшинства при поддержке государства удовлетворяют свои образовательные потребности, возрождают свой язык, культуру, обычаи, традиции, развивают самодеятельное и профессиональное искусство.

132. Государство осуществляет комплекс политико-правовых и организационных мероприятий по практическому решению проблем удовлетворения образовательных потребностей представителей различных национальностей, проживающих в Украине.

133. Правовой основой формирования государственной политики в сфере обеспечения образовательных потребностей национальных меньшинств стали Декларация о государственном суверенитете Украины, Конституция Украины, законы Украины «О национальных меньшинствах в Украине», «О языках», «Об образовании», «О внешкольном образовании» и другие законодательные акты Украины. Кроме того, национальное законодательство и практика регулирования этнонациональных процессов в сфере образования формируются нашим государством в соответствии с международными стандартами в этой сфере, изложенными в Общей декларации прав человека, Рамочной конвенции о защите национальных меньшинств, Гагских и Ословских рекомендациях по правам национальных меньшинств на образование.

134. В Украине при утверждении украинского языка как государственного признаётся право каждого человека на свободное использование родного языка, обучение на родном языке или его изу-

чение. Министерство образования и науки Украины при участии управлений образования и науки при областных государственных администрациях последовательно осуществляет соответствующие мероприятия для обеспечения этих прав.

135. Обеспечение права человека на образование -одна из важнейших обязанностей государства. За годы независимости на основе Конституции Украины определены приоритеты развития образования, создана соответствующая правовая база, осуществляется практическое реформирование отрасли в соответствии с Государственной национальной программой «Образование». За этот период практически завершено формирование нормативно-правовой базы образования. Приняты Законы Украины «Об образовании», «О профессионально-техническом образовании», «Об общем среднем образовании», «О внешкольном образовании» «О дошкольном образовании», «Об охране детства», «О национальных меньшинствах в Украине», «О языках в Украинской ССР», Закон Украины «О местном самоуправлении в Украине», Конвенция прав ребенка, Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств, Европейская хартия региональных языков и языков меньшинств», Гаагские рекомендации относительно прав национальных меньшинств на образование, Ословские рекомендации относительно языковых прав национальных меньшинств на образование. Действующим законодательством Украины предполагается защита прав национальных меньшинств, в том числе на образование, путем заключения межправительственных и межведомственных Соглашений.

136. В Украине законодательно закреплено признание образования приоритетной сферой. С целью создания надлежащих условий для удовлетворения образовательных потребностей, полноценной реализации интеллектуального и научно-технического потенциала молодёжи принят ряд Указов Президента «О программе работы с одаренной молодежью на 2001–2005 годы», «О дополнительных мерах реализации государственной молодежной политики», «О награждении призеров и участников Международных ученических олимпиад и их учителей». Реформирована сеть учебных заведений всех типов с целью приведения их в соответствие с потребностями личности и экономических возможностей государства и регионов. Возрастает количество учреждений нового типа (дошкольное учебное заведение – общеобразовательное учебное заведение, лицей, гимназии, колледжи, колледжи). Соответственно совершенствуется содержание образования. Обучение осуществляется за принци-

пально новими согласованными учебными планами. Утверждены Государственные стандарты начального образования и общего среднего образования. Внедрена аттестация и лицензирование общеобразовательных и профессионально-технических учебных заведений. В системе общего среднего образования (общеобразовательные учебные заведения, профессионально-технические и высшие учебные заведения I-II уровней аккредитации) введена Государственная итоговая аттестация учебных достижений учеников.

137. В III тысячелетии человечество вступило в эру передовых информационных и коммуникационных технологий. Резкое возрастание мобильности учеников, студентов, преподавателей, научных работников, широкое изучение иностранных языков, проведение международных семинаров, симпозиумов, конференций, реализация общих проектов и программ открывают новые возможности для знакомства с опытом образовательных систем и культурой других народов, оказывают содействие интеграции к интегрированному международному образовательному пространству.

138. За годы независимости Украиной заключено 72 межправительственных и 37 межведомственных соглашений о сотрудничестве в области образования и науки с 53 странами мира. Среди них – 13 межправительственных соглашений о признании и эквивалентности документов об образовании и ученых званиях. Соответственно действующим соглашениям в Украине приобретают образование больше 1 тыс. иностранных граждан, и почти 1600 граждан Украины учатся за границей.

139. Государство гарантирует конституционное право для каждого гражданина на доступное и бесплатное получение полного общего среднего образования.

140. Сеть общеобразовательных учебных заведений формируется с учетом демографической, этнической и социально -экономической ситуации по образовательным уровням (начальное, базовое, полное общее среднее образование), которые обеспечиваются учреждением.

141. Соответственно образовательному уровню функционируют общеобразовательные учебные заведения I ступени (начальная школа), II ступени (основная школа), III ступени (старшая школа). Созданы надлежащие условия для функционирования сети общеобразовательных учебных заведений по изучению или обучению на языках национальных меньшинств, в частности, на румынском, польском, крымскотатарском, словацком, венгерском, молдавском и

других языках, а также действуют учебные заведения, где изучаются два и больше языков.

142. Сеть общеобразовательных учебных заведений формируется на таких принципах:

- доступность для каждого гражданина всех форм и типов образовательных услуг, которые предоставляются государством;
- равенство условий каждого человека для полной реализации его способностей, талантов, всестороннего развития;
- открытый характер образования, создание условий для выбора профиля обучения и воспитания в соответствии со способностями и интересами гражданина;
- социальная защита детей.

143. Формирование контингента учеников общеобразовательных учебных заведений осуществляется на таких принципах:

- равенство всех граждан страны, а также иностранцев, которые находятся в Украине на законных основаниях, независимо от расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, имущественного состояния, места жительства языковых или других признаков;
- доступность и бесплатность полного общего среднего образования в государственных и коммунальных учебных заведениях;
- свободный выбор общеобразовательного учебного заведения соответственно образовательно-культурным и социальным потребностям гражданина;
- ответственность родителей или лиц, которые их заменяют, за получение ребенком общего среднего образования.

144. На формирование контингента учеников общеобразовательных учебных заведений существенно влияют также объективные факторы, а именно: демографическая, этническая и социально-экономическая ситуация в стране, уровень социальной защищенности граждан.

145. Реализуется государственная политика в сфере формирования и обучения контингента учеников, воспитанников и слушателей внешкольных учебных заведений. Это, прежде всего ученики и молодежь, которые посещают кружки, клубы, творческие объединения, секции по интересам, способностям и наклонностям, а также воскресные школы. Созданы условия для увеличения количества воспитанников, учеников, слушателей кружков, работа которых направлена на воспитание у детей и подростков патриотизма, чувства любви к Украине, уважения к народным обычаям, традициям, обря-

дам, национальным ценностям украинского народа, а также представителей различных этносов, которые населяют наше государство.

146. Политика в области высшего образования в Украине направлена на создание равных конституционных прав доступности для молодежи высшего образования, развития и самореализации каждого студента как личности.

147. Вектор современной политики и стратегии нашего государства в сфере образования направлен на дальнейшее развитие современного национального образования, трансформацию и интеграцию образовательной системы в европейское и мировое сообщество.

148. Законодательная база в сфере образования гарантирует свободное развитие национальных меньшинств, стимулирует их стремление сохранять этническую самобытность, действовать на благо независимости общей для всех Родины.

149. Образование национальных меньшинств в Украине рассматривается как система мероприятий государства, направленных на удовлетворение образовательных потребностей представителей разных этносов, связанных со спецификой их этнокультурного развития, численностью этнических общин, разнообразием их компактного или дисперсного проживания на территории Украины, их структурированностью.

150. Право национальных меньшинств на «...пользование родным языком или изучение родного языка в государственных учебных заведениях или через национально-культурные общества...» закреплено законодательно.

151. Основной парадигмой в удовлетворении образовательных потребностей национальных меньшинств является:

— обеспечение равных конституционных прав и свобод всех граждан Украины на образование независимо от их этнического происхождения;

— формирование оптимального соотношения в удовлетворении языковых потребностей украинской нации и национальных меньшинств в лингвистическом измерении;

— стимулирование признания и уважения всех членов украинского общества к культурам, религиям, обычаям и традициям разных национальностей, которые проживают на территории Украины;

— обеспечение всестороннего развития и функционирование украинского языка как государственного во всех сферах общественной жизни, на всей территории Украины, а также языков национальных меньшинств.

152. Мероприяття по захисті і розвитку мов національних меншин України не повинні сужати сфери застосування державної мови або зменшувати необхідність її вивчення в відповідності з законодавством України, а також, враховуючи специфіку етнонаціонального і етнокультурного розвитку українського державства, формування національних меншин може надавати сприяння збалансованому задоволенню освітніх запитів всіх компонентів складної етнонаціональної структури українського суспільства -української нації, і етнічних меншин, більш активній участі всіх громадян України в державних процесах.

153. Головні зусилля державства направлені на оволодіння всім населенням державною мовою, змінення соціально-психологічних стереотипів, пов'язаних з мовно-культурними орієнтаціями, підвищення суспільного престижу української мови. За особами, які належать до національних меншин, українське державство визнає право на збереження і розвиток своєї ідентичності, культурної, мовної і релігійної самобитності і зобов'язується захищати їх права і свободи. Свої права вони реалізують самотужку і разом з іншими. Разом з тим державство турбується про те, щоб особи, які належать до національних меншин, інтегрувалися в українське суспільство, мали можливість брати повноцінну участь в державних справах, розвитку науки, культури, мистецтва. Освіта повинна сприяти виконанню цих завдань.

154. Освіта розглядається як сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, поглядів і переконань, отриманих в результаті навчання, яке забезпечується через мережу навчальних закладів різного рівня, який охоплює як навчання, так і виховання. Освіта в Україні гарантується всім громадянам незалежно від расової і національної належності, статі, соціального і майнового стану. Вона задовольняє в рівній мірі як інтереси кожного конкретного особи, так і інтереси суспільства в цілому, що необхідно для гармонічного розвитку особистості і всього суспільства і встановлення оптимальних взаємовідносин між ними.

155. Так, в частині, в Гагських рекомендаціях стосовно прав національних меншин на освіту ст. 1 зафіксовано: «право осіб, які належать до національних меншин, на збереження своєї самобитності може бути повністю ре-

ализовано только тогда, когда они хорошо овладеют своим родным языком в процессе обучения. Вместе с тем лица, которые принадлежат к национальным меньшинствам, обязаны интегрироваться в более широкое общество посредством соответствующего владения государственным языком».

156. Образование национальных меньшинств направлено на:

- воспитание у граждан Украины чувства собственного человеческого и национального достоинства;
- равенство и недискриминацию в обретении систематизированных знаний, умений, навыков о всестороннем развитии личности;
- создание государством условий для сохранности и развития национальных языков и культур;
- овладение государственным языком в полном объеме на уровне требований государственного стандарта, приобщения к национальным духовным достояниям украинской нации и национальных меньшинств;
- усвоение ценностей европейской и мировой культур, осознание их взаимосвязи и взаимовлияния в общеукраинском контексте;
- формирование таких моральных качеств, как доброта, честность, уважение к людям независимо от их национального происхождения;

157. Статья 2 (1) Декларации ООН по правам лиц, принадлежащим к национальным или этническим, религиозным и языковым меньшинствам, провозглашает право национальных меньшинств «пользоваться своим языком в частной жизни и без любой дискриминации».

158. В статье 6 Рамочной конвенции о защите национальных меньшинств зафиксировано: Стороны поощряют атмосферу терпимости и межкультурного диалога и принимают меры для углубления взаимоуважения, взаимопонимания и сотрудничества между всеми лицами, которые проживают в границах территории Сторон, независимо от этнической, культурной, языковой или религиозной самобытности этих лиц, в частности, в областях образования, культуры и средств массовой информации.

159. В Украине обучение национальных меньшинств осуществляется языками национальных меньшинств и государственным языком. Государственный язык обязателен для изучения во всех учебных заведениях на всей территории Украины как учебный предмет на постоянной основе.

160. Овладение украинским языком обеспечивает единство общества и создает всем гражданам Украины одинаковые возможности для участия в общественной, политической и экономической жизни государства.

161. Гражданам, которые принадлежат к национальным меньшинствам, гарантируется право на обучение на родном языке или на изучение родного языка в учебных заведениях всех форм собственности или через национально – культурные общества.

162. Язык обучения в каждом конкретном случае определяет местный орган исполнительной власти, учитывая заявления родителей или лиц, которые их заменяют. В учебных заведениях с иноэтническим контингентом учеников обучение осуществляется на государственном языке или, по возможности, создаются отдельные классы для изучения языка того или иного национального меньшинства. В образовательной политике Украинское государство исходит из того, что оно по форме государственного устройства является унитарным государством, и государственным языком является украинский. Обучение на родном языке или изучение родного языка или преподавание на этом языке не должно идти в ущерб изучению украинского языка, поскольку знание его является одним из факторов социального согласия и единства, а также интеграции лиц, которые принадлежат к национальным меньшинствам, в украинское общество.

163. Деятельность учебных заведений национальных меньшинств осуществляется в контексте действующего законодательства, создания равных условий для граждан в получении образования, соблюдении государственных требований относительно содержания, уровня и объема образования, стимулирования творческих изысканий научных работников и педагогов, возможности индивидуального и профессионального становления субъектов обучения.

Сеть, структура и содержание образования национальных меньшинств Украины

164. Гражданам Украины, которые принадлежат к национальным меньшинствам, в соответствии с законом гарантируется право на обучение на родном языке или на изучение родного языка в государственных и коммунальных учебных заведениях или через национально -культурные общества (Конституция Украины, ст. 53).

165. Для удовлетворения образовательных потребностей национальных меньшинств в Украине создана разветвленная сеть образовательных учреждений.

166. Государство обеспечивает доступность и бесплатность дошкольного, полного общего среднего, профессионально-технического, высшего образования в государственных и коммунальных учебных заведениях; развитие дошкольного, полного общего среднего, внешкольного, профессионально-технического, высшего и последилового образования, разных форм обучения; предоставления государственных стипендий и льгот ученикам и студентам.

167. В Украине создана разветвленная сеть образовательных учреждений, в состав которой входят:

- ◆ средняя общеобразовательная школа (I, II, III ступеней);
- ◆ гимназия (II-III ступени);
- ◆ коллегіум (III ступень);
- ◆ внешкольные учебные заведения;
- ◆ профессионально-технические учебные заведения;
- ◆ высшие учебные заведения с наличием специальностей по родному языку и литературе, истории и географии родного края для представителей того или другого национального меньшинства;
- ◆ воскресные школы, которые функционируют при национально-культурных обществах или при культурно-образовательных учреждениях.

168. *Воскресные школы* действуют и организовываются при общеобразовательных учебных заведениях или национально-культурных обществах с целью создания надлежащих условий для изучения родного языка, литературы, истории, культуры, обычаев и традиций этнических сообществ. Ныне в Украине действуют 156 воскресных школ, в которых родной язык изучает около 6 тыс. учеников.

169. В дошкольных учреждениях с родным языком национальных меньшинств независимо от форм собственности в подготовительных группах проводятся занятия по украинскому языку на уровне восприятия и понимания с целью подготовки детей к школе.

170. В общеобразовательных учебных заведениях в процессе изучения основ наук на родном языке предполагается обязательный украинский перевод понятийного, терминологического аппарата. Родной язык и литература изучаются как отдельные предметы во всех общеобразовательных учебных заведениях. По желанию ученики могут углублять свои знания родного языка и литературы, ис-

тории и географии родного края в соответствующих факультативах или кружках.

171. Выпускники образовательных учебных заведений, где обучение осуществляется на языках национальных меньшинств, должны быть аттестованы по украинскому языку, который обеспечит им возможность учиться в высших учебных заведениях I-IV уровней аккредитации. Определяющим в формировании содержания образования учебных заведений для национальных меньшинств является учебный план, который состоит из инвариантной и вариативной частей.

172. Инвариантная часть содержания образования определяет перечень учебных предметов, обязательных для изучения во всех общеобразовательных учебных заведениях Украины, и обеспечивает каждому выпускнику свободное владение государственным (украинским) языком, соответствующий уровень фундаментальных знаний о природе, человеке, обществе.

173. Цель базового содержания образования - обеспечить достижение каждым выпускником обязательного общественно обусловленного образовательного уровня, и формируется на общегосударственном уровне.

174. Кроме обязательных учебных предметов, в общеобразовательных учреждениях для удовлетворения образовательных запросов национальных меньшинств изучается родной язык, литература, история, география родного края.

175. Вариативная часть содержания образования в учебных заведениях направляется на развитие индивидуальных способностей, удовлетворение познавательных интересов учеников, а также учет и объединение в содержании образования этнокультурных и социокультурных особенностей.

176. Вариативная часть содержания образования определяется на общих основаниях и включает предметы и курсы с углубленным изучением отдельных дисциплин, профильного обучения, факультативы, групповые и индивидуальные занятия.

177. На сегодня в Украине действует 20913 общеобразовательных учебных заведений с контингентом учеников около 5 млн. 583 тыс. учеников. По языковому принципу эти образовательные учреждения распределяются так:

- ◆ школ с украинским языком обучения – 16 тыс. 945 школ (3 млн. 863 тыс. учеников),
- ◆ на русском языке – 1594 (708215 тыс. учеников);

- ◆ на молдавском – 9 (3602 тыс. учеников),
- ◆ на румынском – 94 (24085 учеников),
- ◆ на венгерском – 69 (16070 учеников),
- ◆ на польском – 4 (1004 ученики),
- ◆ на крымскотатарском – 14 (4151 ученик).

Кроме того, действует 2140 общеобразовательных учебных заведений, где обучение ведется на двух и более языках, в частности:

- ◆ украинский и русский – 2068 (1 млн. 168 тыс. учеников);
- ◆ украинский и венгерский – 30 (9332 ученика);
- ◆ украинский и румынский – 8 (2949 учеников);
- ◆ украинский и молдавский – 3 (1320 учеников);
- ◆ русский и крымскотатарский – 19 (11251 ученик);
- ◆ русский и румынский – 2 (1376 учеников);
- ◆ русский и венгерский – 2 (654 ученики);
- ◆ русский и болгарский -2 (1398 учеников);
- ◆ болгарский и молдавский – 3 (1436).

Раздел 4. ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА БЕЖЕНЦЕВ В УКРАИНЕ

178. Согласно Закону Украины от 10 января 2002 года № 2942-III Украина присоединилась к Конвенции о статусе беженцев 1951 года и Протоколу о статусе беженцев 1967 года.

179. Учитывая нормы Конвенции о статусе беженцев 1951 года, Закона Украины «О беженцах» в Украине предоставляется статус беженца, в частности, лицам, которые не являются гражданами Украины и вследствие целиком обоснованных опасений стать жертвой преследований по признакам расы, вероисповедания, национальности, гражданства (подданства), принадлежности к определенной социальной группе или политических убеждений находится за пределами страны своей гражданской принадлежности и не может пользоваться защитой этой страны или не хочет пользоваться этой защитой вследствие таких опасений, или, не имея гражданства (подданства) и пребывая за пределами страны своего постоянного проживания, не может или не хочет возвратиться в неё вследствие указанных опасений.

180. Лица, которым предоставлен статус беженца в Украине, являются иностранцами или лицами без гражданства, которые находятся в Украине на законных основаниях. Такие лица пользуются теми же правами и свободами, а также исполняют такие же обязан-

ности, как и граждане Украины, -кроме исключений, установленных Конституцией и законами Украины, а также международными договорами.

181. Согласно статье 20 Закона Украины «О беженцах» лицо, которому предоставлен статус беженца, имеет равные с гражданами Украины права на:

- ◆ передвижение, свободный выбор места жительства, свободный выезд с территории Украины, за исключением ограничений, которые устанавливаются законом;
- ◆ труд;
- ◆ предпринимательскую деятельность, не запрещенную законом;
- ◆ здравоохранение, медпомощь и медицинское страхование;
- ◆ отдых;
- ◆ образование;
- ◆ свободу мировоззрения и вероисповедание;
- ◆ направление индивидуальных или коллективных письменных обращений или личное обращение к органам государственной власти, органам местного самоуправления, должностным и служебным лицам этих органов;
- ◆ владение, пользование и распоряжение своей собственностью, результатами своей интеллектуальной, творческой деятельности;
- ◆ обжалование в суде решений, действий или бездействия органов государственной власти, органов местного самоуправления, должностных и служебных лиц;
- ◆ обращение за защитой своих прав к Уполномоченному Верховной Рады Украины по правам человека;
- ◆ правовую помощь.

182. Лицо, которому предоставлен статус беженца в Украине, имеет равные с гражданами Украины права в брачных и семейных отношениях.

183. Лицо, которому предоставлен статус беженца в Украине, имеет право на получение денежной помощи, пенсии и других видов социального обеспечения в порядке, установленном законодательством Украины, и пользование жильем, предоставленным по месту жительства.

184. Лицо, которому предоставлен статус беженца в Украине, пользуется другими правами и свободами, которые предусмотрены Конституцией и законами Украины.

185. Кроме того, Законом Украины «О гражданстве Украины» определено, что для лиц, которым предоставлен статус беженца в Украине или убежище в Украине, условием получения гражданства Украины является срок непрерывного проживания на законных основаниях на территории Украины три года с момента предоставления им статуса беженца в Украине или убежища в Украине, а для лиц, которые въехали в Украину лицами без гражданства, - три года с момента получения разрешения на проживание в Украине.

186. Приведенное положение нормативно-правового акта активно реализуется. Примером этого является то, что 119 лиц, которые имели статус беженца, получили гражданство Украины.

187. Фактов отрицательного отношения населения к беженцам на основании расовой или этнической принадлежности не зафиксировано.

Раздел 5. РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ

188. Основные положения в сфере занятости Международной конвенции о ликвидации всех форм дискриминации закреплены в украинском законодательстве и строго соблюдаются в ходе его реализации.

189. Так, в соответствии со статьями 21 и 24 Конституции Украины все люди свободны и равны в своих правах. Права и свободы человека являются неотчуждаемыми и незыблемыми.

190. Равенство прав женщины и мужчины обеспечиваются предоставлением женщинам равных с мужчинами возможностей в общественно-политической и культурной деятельности, в получении образования и профессиональной подготовки, в работе и вознаграждении за нее; специальными мероприятиями по охране труда и здоровья женщин, установлением пенсионных льгот; созданием условий, которые дают женщинам возможность объединять работу с материнством; правовой защитой, материальной и моральной поддержкой материнства и детства, включая предоставление оплачиваемых отпусков и других льгот беременным женщинам и матерям.

191. Статьей 2-1 Кодекса законов о труде предусмотрено, что Украина обеспечивает равенство трудовых прав всех граждан независимо от происхождения, социального и имущественного состояния, расовой и национальной принадлежности, пола, языка, политичес-

ких взглядов, религиозных убеждений, рода (характера) занятий, места жительства и других обстоятельств.

192. Вышеупомянутые нормы Конституции Украины нашли свое отображение и в статье 3 Закона Украины «О занятости населения», в которой предусмотрено, что государственная политика Украины в сфере занятости населения базируется на принципах обеспечения равных возможностей всем гражданам независимо от происхождения, социального и имущественного состояния, расовой и национальной принадлежности, пола, возраста, политических убеждений, отношения к религии, в реализации права на свободный выбор вида деятельности соответственно способностям и профессиональной подготовке с учетом личных интересов и общественных нужд.

193. Украинское государство гарантирует всему трудоспособному населению среди прочего:

- добровольность труда, выбор или изменение профессии и вида деятельности;

- защиту от неаргументированного отказа в принятии на работу и незаконного увольнения, а также содействие в сохранении работы;

- безвозмездное содействие в подборе подходящей работы и трудоустройстве соответственно призванию, способностям, профессиональной подготовке, образованию, с учетом общественных нужд, всеми доступными средствами, включая профессиональную ориентацию и переподготовку;

- выплату выходных пособий работникам, которые потеряли постоянную работу на предприятиях, в учреждениях, в случаях и на условиях, предусмотренных действующим законодательством;

- безвозмездное обучение безработных новым профессиям, переподготовку в учебных заведениях или в системе государственной службы занятости с выплатой стипендии;

- выплату безработным в установленном порядке материальной помощи по безработице, материальной помощи по безработице членам семьи, которые находятся на их содержании, и других видов помощи.

194. Государственные органы обеспечивают публикацию статистических данных и информационных материалов о предложениях и спросе на рабочую силу, возможности трудоустройства, профессиональной подготовке и переподготовке, профессиональной ориентации и социально-трудовой реабилитации.

**Раздел 6. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВ НА ЗДРАВООХРАНЕНИЕ,
МЕДПОМОЩЬ И МЕДИЦИНСКОЕ СТРАХОВАНИЕ**

195. Согласно статье 49 Конституции Украины каждое лицо имеет право на здравоохранение, медпомощь и медицинское страхование.

196. В системе здравоохранения Украины взаимоотношения регулируются базовым Законом Украины «Основы законодательства Украины об охране здоровья» – 1992 г. Статья 4 Закона «Основные принципы здравоохранения» закрепила нормы, соответствующие Всеобщей декларации прав человека (принята Генеральной ассамблеей ООН в 1948 г.), Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод (1950), Европейской социальной хартии (1961). Эта статья предусматривает соблюдение прав и свобод человека в области здравоохранения; гуманистическую направленность, обеспечение приоритета общечеловеческих ценностей над классовыми, национальными, групповыми или индивидуальными интересами.

197. В соответствии со статьей 4 раздела II Основ, основными принципами здравоохранения в Украине есть гуманистическая направленность, обеспечение приоритета общечеловеческих ценностей над классовыми, национальными, групповыми или индивидуальными интересами, усиленная медико-социальная защита наиболее уязвимых слоев населения.

198. Соответственно статье 11 «Права и обязанности иностранных граждан и лиц без гражданства» раздела II Основ законодательства иностранные граждане и лица без гражданства, которые постоянно проживают на территории Украины, пользуются такими же правами и несут те же обязанности в области здравоохранения, как и граждане Украины.

199. Предоставление медпомощи гражданам независимо от национального и религиозного признака оказывает содействие предотвращению обострения межнациональных и межконфессиональных отношений.

200. В системе здравоохранения вся учетная, отчетная документация печатается исключительно на украинском языке, что предотвращает возникновение разночтений медицинских понятий, терминов, выводов. Латинский язык применяется как международный язык для медицинских работников и оказывает содействие сохранению медицинской тайны. Таким образом, использование двух языков полностью удовлетворяет область здравоохранения.

Раздел 7. ИСКУССТВО И КУЛЬТУРА В УКРАИНЕ

201. Уважение к культурному разнообразию украинского общества является одной из важнейших основ Украинского демократического государства. Поддержка, защита и популяризация культур национальных меньшинств является одной из основных задач в деятельности Правительства Украины.

202. В исполнение Распоряжения Президента Украины «О мероприятиях по поддержке деятельности национально-культурных обществ» от 21 сентября 2001 года по № 252/2001-рп и Указа Президента Украины от 15 декабря 1999 года № 1573 «Об изменениях в структуре центральных органов исполнительной власти» к компетенции Министерства культуры и туризма Украины отнесен вопрос содействия развитию культур национальных меньшинств Украины.

203. В структуре министерства действует сектор по вопросам культуры этносов, который призван воплощать в жизнь государственную этнополитику относительно поддержки развития культур национальных меньшинств Украины.

204. Исходя из положений Основ законодательства Украины о культуре сектор осуществляет в рамках своей компетенции мероприятия по поддержке деятельности национально-культурных обществ и содействие всестороннему развитию национальных культур как весомой части Украинской культуры таким образом, чтобы предоставить каждому возможность самореализации в атмосфере уважения и свободы прав общественной организации или отдельно взятого гражданина как представителя национального меньшинства. Эта самореализация прежде всего связана с культурой, которая вместе с другими социальными и экономическими факторами является существенным фактором гармонического развития нашего полиэтнического общества, обеспечением его политической стабильности.

205. Сектор по вопросам культуры этносов Украины содействует активизации работы национально-культурных обществ, созданию новых любительских художественных коллективов, проведению как национальных, так и полиэтнических культурно-художественных акций, конференций, фестивалей детского творчества, выставок произведений живописи, народного декоративно-прикладного искусства и т.п.

206. С этой целью на протяжении 2004 года за счет Государственного бюджета Украины проведен ряд культурно-художественных и культурологических мероприятий в разных регионах Украины, а

именно: культурно-художественная акция к Дню славянской письменности и культуры (г. Киев); культурно-художественная акция к Дню родного языка «Языковая палитра» (г. Киев); Всеукраинский фестиваль еврейской песни и танца (г. Киев); Всеукраинская фотовыставка «Традиции декоративно-прикладного искусства этносов Украины» (г. Киев); Концерт-спектакль «Шолом Алейхем» (г. Киев); Молодежный крымскотатарский праздник «Хидирлез» (г. Симферополь); Всеукраинская фотовыставка «Этническое разнообразие Украины» (в городах Львов, Ужгород, Харьков, Симферополь, Николаев); Культурно-образовательная акция для детей депортированных народов Крыма «Радость возрождения» (г. Феодосия, АРК); Всеукраинский фестиваль детского творчества национальных меньшинств Украины «Детям -наши сердца», посвященный Международному дню защиты детей (г. Николаев); Фестиваль театров национальных меньшинств Украины «Этно-диа-сфера» (г. Мукачево Закарпатской области); Культурно-художественная акция творчества семей национальных меньшинств Украины (г. Киев); Международный фестиваль живописцев, мастеров декоративно-прикладного искусства из числа представителей национальных меньшинств Украины «Синьогори-2004», Международный фестиваль «Буковинские встречи» (г. Черновцы и Черновицкая обл.); Всеукраинская выставка изобразительного и декоративно-прикладного искусства национальных меньшинств «Интервернисаж» (г. Киев); Всеукраинская культурно-художественная акция «Ромы в Украине» (г. Белая Церковь, Киевская обл.); Международный цыганский фестиваль «Амала-2004» (г. Киев).

207. Сектор ведет активную работу по налаживанию творческого делового сотрудничества как с государственными структурами (Министерство образования и науки Украины, Министерство иностранных дел Украины, Госкомнацмиграции, управления культуры областных государственных администраций), так и с общественными объединениями национальных меньшинств Украины (национально-культурными обществами, советами национальных обществ, ассоциациями). Особенно тесно сотрудничает сектор с Советом национально-культурных обществ Украины, Молодежной общественной организацией «Немецкий источник», Всеукраинским союзом общественных организаций «Конгресс Ромен Украины», Демократическим союзом венгров, Всеукраинской ассоциацией крымских караимов «Крымкарайлар», советами национально-культурных

обществ Николаевской, Киевской, Одесской, Черновицкой, Закарпатской и других областей.

208. Значительная работа с национальными меньшинствами на местах проводится через библиотечную сеть. Наблюдается постоянное пополнение фондов национальных, государственных, республиканских, областных, городских, районных, поселковых, сельских и школьных библиотек и библиотек национально-культурных обществ литературой на языках национальных меньшинств, которая выпущена издательствами разных форм собственности по Программе выпуска социально значимых изданий.

209. По государственному заказу вышли в свет книжные издания, тематика которых посвящена культурному достоянию украинского народа, духовному наследию разных народностей Украины.

210. Музеи Украины уделяют большое внимание освещению истории и современной жизни представителей национальных меньшинств. Создаются новые экспозиции, проводятся научно-практические конференции, тематические вечера, посвященные известным деятелям науки и культуры. Большую работу в этом направлении проводит Национальный заповедник «Давний Галич», Генический районный национальный краеведческий музей Херсонской области, Белоцерковский краеведческий музей Киевской области, Харьковский художественный музей, Черновицкий областной краеведческий музей.

211. 20 сентября 2004 г. по случаю 195-й годовщины со дня рождения Юлиуша Словацкого в г. Кременце Тернопольской области состоялось торжественное открытие областного литературно-мемориального музея.

212. Проявлением государственной заботы о национально-культурном возрождении этносов Украины является состояние финансового обеспечения программы «Мероприятия по развитию культур национальных меньшинств на период до 2005 года». Уже на протяжении трёх лет мероприятия финансируются по отдельному коду Государственного бюджета. Наблюдается ежегодное увеличение расходов на эти потребности.

213. Важной задачей на перспективу в сфере поддержки развития культур национальных меньшинств является создание в г. Киеве Всеукраинского центра национальных культур и Центров национальных культур в областях, а также в местах компактного проживания того или другого национального меньшинства.

Раздел 8. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫМИ ОРГАНАМИ УКРАИНЫ ПРАВ И СВОБОД ЛИЦ ДРУГИХ НАЦИОНАЛЬНОСТЕЙ

214. Законодательством Украины установлены принципы равенства прав и свобод всех граждан, а также их равенства перед законом.

215. В частности, это предусмотрено статьей 6 Международной Конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации. В Украине лица, которые унижают национальное достоинство и честь других лиц, привлекаются к юридической ответственности в соответствии с действующим законодательством Украины. Такое положение содержится также в уголовном законодательстве, в частности, в статье 66 Уголовного кодекса Украины, которая предусматривает ответственность за разжигание межнациональной вражды, оскорбление национальной чести и достоинства, а также за ограничение прав граждан по этническим признакам.

216. При подготовке текста Уголовного кодекса Украины соответствующим образом были учтены положения экспертов Комитета ООН по ликвидации расовой дискриминации, в частности:

217. В статье 67 «Обстоятельства, которое отягощают наказания» наряду с другими таковым признается «совершение преступления на основе расовой, национальной или религиозной вражды или раздора».

218. Кроме того, предусмотрена уголовная ответственность за такие действия, которые влекут за собой те или иные признаки расовой дискриминации (Статья 161 «Нарушение равноправия граждан в зависимости от их расовой, национальной принадлежности или отношения к религии»; статья 442 «Геноцид»).

219. В Украине установлены законодательством и действуют различные механизмы прав и свобод человека и гражданина.

220. Гражданско-правовым механизмом является обжалование в суде решений, действий или бездействия государственных органов, юридических или должностных лиц в сфере управленческой деятельности в случаях, если гражданин считает, что нарушены или нарушаются его права или свободы.

221. Генеральная прокуратура Украины не располагает данными о фактах каких-либо ограничений прав или предоставления преимуществ гражданам в зависимости от их расовой, национальной принадлежности.

222. В 2004 году имели место случаи опубликования и распространения печатными изданиями материалов, направленных на дестабилизацию общественной жизни и разжигание межнациональной розни. Такие факты имели место в публикациях журнала «Персонал» и газеты «Персонал плюс» – изданиях Межрегиональной академии управления персоналом (МАУП), – газеты «Идеалист» и некоторых других. По всем таким фактам были проведены проверки и приняты предусмотренные действующим законодательством меры.

223. С этой целью Госкомнацмиграции обращался с заявлениями к главным редакторам указанных изданий. Для пресечения проявлений ксенофобии, антисемитизма, расовой и религиозной нетерпимости Комитетом опубликованы в СМИ заявления, осуждающие ксенофобские настроения. Кроме того, экспертные выводы о ксенофобском содержании ряда публикаций направлены в Генпрокуратуру Украины с просьбой дать им соответствующую правовую оценку, а также поданы в суд исковые заявления о приостановлении выхода вышеназванных изданий.

ВЫВОДЫ

224. Результатом последовательной и конструктивной этнонациональной политики Украины, которая базируется на демократической законодательной базе, на международных правовых актах по вопросам межнациональных отношений и на существующих давних традициях толерантного отношения к представителям других рас и народов, стал тот факт, что Украина является одним из государств бывшего СССР, где отсутствуют межэтнические конфликты.

225. В этом мы усматриваем основное достижение нашей страны в борьбе против расизма, расовой дискриминации, ксенофобии и религиозной нетерпимости.

Сокращения:

Госкомнацмиграции – Государственный комитет Украины по делам национальностей и миграции.

**МІЖНАРОДНА
КОНВЕНЦІЯ
З ЛІКВІДАЦІЇ УСІХ
ФОРМ РАСОВОЇ
ДИСКРИМІНАЦІЇ**

Distr. GENERAL

CERD/C/UKR/CO/18*
22 August 2006

Original: ENGLISH

КОМІТЕТ З ЛІКВІДАЦІЇ
РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ
Шістдесят дев'ята сесія
31 липня – 18 серпня 2006 р.

**РОЗГЛЯД ЗВІТІВ, НАДАНИХ КРАЇНАМИ-УЧАСНИКАМИ
У ВІДПОВІДНОСТІ ДО СТАТТІ 9 КОНВЕНЦІЇ**

Заключні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації

Україна

1. Комітет розглянув сімнадцятий та вісімнадцятий періодичні звіти України (CERD/C/UKR/18) на своїх 1776-му і 1777-му засіданнях (CERD/C/SR.1776 і 1777), що відбулися 11 і 14 серпня 2006 р. На своєму 1785-му засіданні (CERD/C/SR.1785), що відбулося 17 серпня 2006 р., Комітет прийняв наступні заключні зауваження.

A. ВСТУП

2. Комітет схвалює всебічний звіт, наданий Україною, хоча він є таким, що не повністю відповідає принципам Комітету щодо складан-

* Перевидано за технічними причинами

ня звітів. Комітет також схвалює регулярність, з якою держава-учасник надає свої звіти до Комітету, а також чесні відповіді делегації на питання Комітету, що дозволило провести конструктивний діалог.

В. ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ

3. Комітет вітає законодавчу діяльність держави-учасника, а також його програми та відомчі заходи, спрямовані на інтеграцію етнічних меншин, у тому числі:

(а) законопроект, що очікує розгляду в Парламенті, про внесення виправлень у Закон про національні меншини, відповідно до якого визнається право національних меншин на рідну мову й використання своїх традиційних імен;

(б) Прийняту в травні 2006 р. Програму з інтеграції раніше депортованих осіб, зокрема кримських татар, значна кількість яких повернулася в Крим після 1990 р.;

(с) Заснування в 2006 р. Ради з державної політики для підтримки прав і свобод національних меншин; одним зі членів Ради є Президент Національного Конгресу ромів.

4. Комітет зі схваленням відзначає, що держава-учасник ліквідувала всі обмеження терміну подачі заяв щодо надання політичного притулку відповідно до Закону про біженців.

5. Комітет схвалює інформацію, отриману від держави-учасника, що значна кількість дітей національних меншин одержує освіту своєю мовою та навчається своєї культури, зокрема близько 5000 ромських дітей у Закарпатті й близько 3500 дітей кримських татар у Кримській Автономній Республіці.

С. ПРОБЛЕМИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

6. Комітет стурбований тим, що Служба Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини недостатньо фінансується, їй бракує досвіду в деяких областях, і тільки 0,5 % скарг, одержаних Уповноваженим, стосуються порушення прав національних меншин.

Комітет рекомендує державі-учасникові забезпечити адекватне фінансування для ефективного й незалежного функціонування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, сприяти підвищенню його професіоналізму в усіх сферах прав людини, а також його

можливостей у розгляді скарг. Крім того, варто розширити доступ громадськості, включаючи представників меншин, до Служби Уповноваженого з прав людини на регіональному, районному й муніципальному рівнях.

7. Комітет із занепокоєнням відзначає, що проект антидискримінаційного закону охоплює пряму, але не охоплює непряму дискримінацію. Комітет нагадує, що визначення дискримінації в статті 1 Конвенції стосується будь-якого невинного розходження, що або має на меті послабити, або в результаті послабляє, певні права й свободи² (стаття 1 (1)).

Комітет рекомендує державі-учасникові прийняти всеосяжний антидискримінаційний закон, що також охоплював би непряму дискримінацію, у відповідності до статті 1 Конвенції.

8. Хоча це й не занадто поширено, проте Комітет стурбований відомостями про акти вандалізму стосовно культових споруд меншин, таких як завдання збитків синагогам у різних регіонах України, а також антимусульманські й антитатарські заяви православних священиків у Криму (статті 4 (a) і 5 (d) (vii)).

Комітет рекомендує державі-учасникові вжити заходів для попередження дій, спрямованих проти осіб або культових споруд, що належать меншинам, розслідування таких дій та притягнення винних до відповідальності.

9. Відзначаючи, що заклики до расової дискримінації караються відповідно до статей 66, 67 і 161 Кримінального кодексу, а також статей 46 і 47 Закону про інформацію й статті 3 Закону про друковані засоби масової інформації (пресу), Комітет стурбований відсутністю яких-небудь судових розглядів за статтею 161 Кримінального кодексу, що стосується тільки випадків, коли доведений намір і коли жертва є громадянином (стаття 4 (a) і 6).

Комітет закликає державу-учасника розглянути питання зняття суворого обмеження щодо навмисності дії, викладеного в статті 161 Кримінального кодексу, задля сприяння судовому розгляду справ за цією статтею. Комітет також просить державу-учасника розглянути

² Див. Загальну рекомендацію 14 (1993): Визначення дискримінації, стаття 1, пункт 1 Конвенції.

поширення статті 161 Кримінального кодексу на випадки, коли жертва дискримінації не є громадянином. Комітет закликає державу-учасника забезпечити ефективне застосування всіх правових норм, спрямованих на ліквідацію расової дискримінації, і навести у своєму наступному звіті актуальні відомості щодо застосування українськими судами норм кримінального законодавства щодо расової дискримінації, зокрема, статей 66 і 161 Кримінального кодексу. Ці відомості повинні включати інформацію про кількість і природу розглянутих випадків, про призначені покарання, а також про компенсації або інші відшкодування, надані жертвам таких дій.

10. Комітет із занепокоєнням відзначає, що стаття 4 Закону про об'єднання громадян не містить явних перешкод для офіційної реєстрації об'єднань, що пропагують расову дискримінацію (стаття 4 (b)).

Комітет рекомендує державі-учасникові розглянути питання про включення організацій, що пропагують і провокують расову дискримінацію, до переліку заборонених організацій, яким заборонена офіційна реєстрація у відповідності до статті 4 Закону про об'єднання громадян.

11. Комітет стурбований тим, що відсутність паспортів та інших документів, що засвідчують особу, позбавляє багатьох ромів їхнього права на рівний доступ до суду, юридичної допомоги, на працевлаштування, житло, охорону здоров'я, соціальне забезпечення й освіту (стаття 5 (a) і (e)).

Комітет закликає державу-учасника вжити необхідних заходів, наприклад, шляхом усунення адміністративних перешкод для видачі ромам паспортів й інших документів, що засвідчують особу, задля забезпечення реалізації їхнього права на доступ до суду, юридичної допомоги, на працевлаштування, житло, охорону здоров'я, соціальне забезпечення й освіту.

12. Комітет виражає стурбованість із приводу інформації про незаконні переслідування ромів з боку міліції, включаючи незаконні арешти, обшуки й досудові зловживання, засновані на презумпції винності за расовими мотивами, а також осіб, що належать до інших меншин, осіб, що шукають політичного притулку, і не-громадян різного етнічного походження (статті 5 (b), 6 і 7).

Комітет закликає державу-учасника посилити підготовку співробітників міліції в царині прав людини та полегшити процедуру подання скарг у випадку зловживань із боку міліції щодо ромів та інших осіб іншого етнічного походження, ефективно розслідувати скарги й притягати винних у таких діях до відповідальності, забезпечити жертвам адекватний захист і компенсацію, а також включити до свого наступного звіту докладну інформацію про кількість і природу розглянутих випадків, призначені покарання, засоби правового захисту й компенсації жертвам таких дій. У зв'язку з цим Комітет спрямовує державу-учасника до пунктів 12-14 загальної настанови 27 про дискримінацію ромів і пунктам 18-24 настанови 30 (2004) про дискримінацію не-громадян.

13. Комітет із занепокоєнням відзначає, що Закон про біженців не містить стандартизованого критерію визначення статусу біженців, визначення тимчасового гуманітарного захисту або гарантії непередачі особистих даних офіційним особам країни походження, куди може бути депортовано особу, якій відмовлено в притулку (стаття 5 (b)).

Комітет рекомендує державі-учасникові розглянути питання внесення виправлень у Закон про біженців, з метою введення більш точного стандартизованого критерію визначення статусу біженців, ввести в Закон поняття тимчасового захисту на гуманітарних підставах, а також гарантії непередачі особистих даних офіційним особам країни походження.

14. Комітет відзначає, що, за наявною інформацією, кримські татари недостатньо представлені в державних органах Автономної Республіки Крим (статті 5 (c) і 2 (2)).

Комітет рекомендує державі-учасникові вжити заходів для забезпечення адекватного представництва кримських татар у державних органах Автономної Республіки Крим, у тому числі й на вищих рівнях.

15. Відзначаючи, що значну кількість раніше депортованих осіб було репатрійовано в Крим після 1990 р., Комітет стурбований відомостями, що тільки 20 % кримських татар одержали земельні ділянки, до того ж, головним чином, у місцях, які вони вважають небажаними. Комітет із занепокоєнням відзначає, що більшість кримських татар були виключені із процесу приватизації землі, то-

му що український Земельний кодекс вимагає, щоб претенденти на земельні ділянки аграрного призначення були колишніми радянськими колгоспниками. Крім того, велика кількість кримських татар живуть у селищах, де відсутня базова інфраструктура (стаття 5 (d) (v) і (e) (iii)).

Комітет закликає державу-учасника вжити ефективних правових заходів, що дозволять раніше депортованим особам, зокрема кримським татарам, вимагати повернення своєї конфіскованої власності або адекватної компенсації, а також забезпечити, щоб раніше депортовані особи могли одержати відповідні земельні ділянки, бажано в місцях їхнього традиційного проживання. Держава-учасник повинна забезпечити, щоб усі раніше депортовані особи мали гідне житло, а особи, що живуть у селищах, користувалися законним правом на нерухомість і доступ до необхідної інфраструктури, включаючи питну воду, системи каналізації, електропостачання, газопостачання, дороги та транспорт.

16. Комітет стурбований недостатньою кількістю книг, що друкуються, зокрема, шкільних підручників мовами меншин, за винятком російської мови, і повідомленнями, що деякі підручники містять історично невірну інформацію про меншини (стаття 5 (d) (viii) і (e) (v)).

Комітет закликає державу-учасника стимулювати публікацію шкільних підручників мовами меншин, включаючи мови ромів і кримських татар, а також виключити з існуючих підручників етнічно-дискримінаційний зміст.

17. Відзначаючи заходи, вжиті останнім часом державою-учасником для поліпшення стану біженців і осіб, що шукають політичного притулку, Комітет стурбований фактом обмеження їхніх прав на працевлаштування й на житло, а також погані умови в центрах утримання під вартою (стаття 5 (e) (i) і (e) (iii)).

Комітет рекомендує державі-учасникові збільшити фінансування й кількість соціальних центрів, які допомагають біженцям і особам, що шукають політичного притулку, знайти роботу й житло, а також забезпечити відповідність центрів утримання під вартою для біженців і осіб, затриманих відповідно до законів про іноземців, нормам, викладеним у загальній рекомендації 30 (2004) про дискримінацію не-громадян.

18. Комітет із занепокоєнням відзначає, що культурні й релігійні споруди, включаючи цвинтарі меншин, таких, як кримські татари й роми, часто не реєструються й не захищаються, і що тільки дуже обмежені кошти виділяються державою-учасником для збереження культурної спадщини меншин (стаття 5 (e) (vi)).

Комітет рекомендує державі-учасникові вжити особливих заходів для захисту й збереження культурної спадщини меншин, таких як кримські татари, караїми й роми.

19. Комітет стурбований негативним суспільним ставленням до циган, що підтверджується зневажливими виразами, що були використані, наприклад, у пункті 87 звіту держави-учасника (стаття 7).

Комітет рекомендує державі-учасникові активізувати свої зусилля в області навчання, освіти, культури й інформації для боротьби з упреждением ставленням, у тому числі й державних службовців, до етнічних меншин, таким як роми, з метою розвитку толерантності й поваги до їхньої культури й історії, сприяти міжкультурному діалогу між різними етнічними групами в Україні.

20. Комітет стурбований відсутністю офіційного визнання русинської меншини, незважаючи на їх певні етнічні характеристики.

Комітет рекомендує державі-учасникові розглянути питання визнання русинів національною меншиною.

21. Комітет рекомендує державі-учасникові прийняти до уваги відповідні положення Дурбанської Декларації й Програми дій при застосуванні Конвенції в національному правовому полі, особливо що стосується статей 2-7 Конвенції. Комітет також закликає державу-учасника включити до наступного періодичного звіту інформацію щодо запланованих дій та інших заходів, спрямованих на виконання Дурбанської Декларації та Програми дій на національному рівні.

22. Комітет рекомендує державі-учасникові, щоб звіти держави-учасника були легко доступні громадськості на момент їхньої подачі, і щоб спостереження Комітету щодо цих звітів були оприлюднені й/або перекладені українською мовою, російською мовою, та, у міру можливості, мовами національних меншин України.

23. Держава-учасник повинна протягом одного року надати інформацію про те, як вона виконує рекомендації Комітету, що міс-

тяться в пунктах 11, 12 і 15 вище, відповідно до пункту 1 правила 65 процедурних правил Комітету.

24. Комітет рекомендує державі-учасникові надати свій дев'ятонадцятий періодичний звіт в одному документі разом із двадцятим і двадцять першим періодичними звітами до 6 квітня 2010 р., і щоб цей звіт стосувався всіх питань, порушених у цих заключних спостереженнях.

**МЕЖДУНАРОДНАЯ
КОНВЕНЦИЯ
О ЛИКВИДАЦИИ
ВСЕХ ФОРМ РАСОВОЙ
ДИСКРИМИНАЦИИ**

Distr. GENERAL
CERD/C/UKR/
CO/18/Add.1
17 September 2007

Original: RUSSIAN

КОМИТЕТ ПО ЛИКВИДАЦИИ
РАСОВОЙ ДИСКРИМИНАЦИИ

**ДОКЛАДЫ, ПРЕДСТАВЛЯЕМЫЕ ГОСУДАРСТВАМИ-УЧАСТНИКАМИ
В СООТВЕТСТВИИ СО СТАТЬЕЙ 9 КОНВЕНЦИИ**

**Информация, представленная правительством Украины
об осуществлении заключительных замечаний Комитета
по ликвидации расовой дискриминации**

[27 августа 2007 года]

Информация к вопросам, которые определены в пункте 8 Раздела С Заключительных выводов и рекомендаций Комитета по ликвидации расовой дискриминации по результатам рассмотрения семнадцатого и восемнадцатого периодических докладов Украины о выполнении положений Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации

ПО ПУНКТУ 418

1. По состоянию на 1 апреля 2007 года в Украине действуют 33 063 религиозные организации, в том числе 1 036 религиозных

общин национальных меньшинств. Наибольшее количество из них создано последователями ислама – 499 организаций. Иудаизм представлен 285 общинами, Закарпатская (венгерская) реформаторская церковь – 118, Немецкая евангелическо-лютеранская церковь – 40, Армянская апостольская церковь – 23.

2. Кроме этого, функционируют отдельные этноконфессиональные общины чехов, корейцев, шведов, в Автономной Республике Крым – караимов и крымчаков.

3. Создание конституционно-правового поля свободы совести, гарантии развития этнической, культурной, языковой и религиозной самобытности коренных народов и национальных меньшинств дали толчок развитию их религиозно-институциональной инфраструктуры, обогащению религиозно-духовного бытия. В Украине действуют религиозные организации с четко выраженными этноконфессиональными признаками: реформаты, лютеране, иудеи, мусульмане, караимы, крымчаки. Во многих случаях дифференциация по национальным признакам происходит в границах религиозных общин, а национально-духовные потребности верующих удовлетворяются в форме соблюдения религиозных традиций и обрядовых обычаев, которые присущи этим национальностям.

4. По признанию экспертов в области свободы совести, Украина – стабильное государство с точки зрения межэтнических и межконфессиональных отношений, на территории которого не было конфликтов на этноконфессиональной почве. Вместе с тем международные и отечественные эксперты, религиозные деятели, средства массовой информации обращают внимание органов государственной власти на факты вандализма и другой противоправной деятельности, связанные с осквернением и повреждением памятных знаков, мемориальных комплексов, надгробий в местах погребения представителей национальных меньшинств. Следует отметить, что на сегодня в государстве насчитывается около 19,5 тысяч мемориальных комплексов и кладбищ, 2,4 тысячи из которых охраняются.

5. Обобщение имеющейся информации дает основания утверждать, что в 2006-2007 годах было осуществлено 92 акта поругания кладбищенских памятников, в том числе семь случаев, которые касаются святынь и надгробий в местах погребения крымских татар, иудеев, венгров. Значительный общественный резонанс вызвали события в Одессе, где 18 февраля 2007 года было осквернено свыше 500 могил на третьем еврейском кладбище и памятник жертвам Холокоста. По факту поругания возбуждено уголовное дело по статье

297 Уголовного кодекса України – вандалізм. Винуваті в совершении преступления задержаны. Представители сорока национальных обществ и конфессий Одессы обнародовали общее обращение, в котором осудили акт вандалізма и констатировали, что «общество, в частности религиозные организации, должны адекватно реагировать на подобные акты ксенофобии». Вместе с тем указано, что особое внимание органам исполнительной власти надлежит уделить тем тенденциям в обществе, которые приводят к подобным явлениям.

6. Не менее острой была реакция Межконфессионального совета Крыма «Мир – Дар Божий» по поводу осквернения мусульманского кладбища и поругания надгробий, которое произошло 15 апреля 2007 года в селе Софіївка Симферопольского района.

7. По фактам указанных инцидентов органами государственной власти и местного самоуправления приняты практические меры, которые предусматривают выделение соответствующих бюджетных средств на восстановление поврежденных надгробий, начато патрулирование кладбищ специальными милицейскими подразделениями, установлены камеры видеонаблюдения вблизи мемориальных комплексов.

8. Анализ имеющихся информационных и статистических данных, материалов судебных решений указывает на отсутствие в Украине систематических проявлений насилия и других видов асоциальной деятельности, которая осуществляется с целью разжигания расовой, межэтнической и религиозной вражды. Не зафиксировано ни одного случая публичного нагнетания ксенофобских настроений со стороны представителей церквей и религиозных организаций, политических партий и общественных организаций.

9. Вместе с тем приоритетным направлением государственной политики в области свободы совести по-прежнему остается обеспечение межэтнического и межрелигиозного согласия, недопущение распространения в обществе идеологических и религиозных течений экстремистского и радикалистского характера.

10. С целью предупреждения и нейтрализации асоциальных проявлений в обществе кабинет министров Украины поручил министерству юстиции при разработке законопроекта «Об основах внутренней и внешней политики» предусмотреть правовые нормы, пресекающие распространение и пропаганду ксенофобии, расизма и антисемитизма.

11. Проект закона о внесении изменений в Уголовный кодекс Украины, касающихся ответственности за правонарушение по мо-

тивам межетнічної, расової, релігійної ненависті або ворожости, планується внести на розгляд Верховної ради України VI скликання.

12. В межах виконання Указу Президента України № 154 від 28 лютого 2006 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 лютого 2006 року «Про громадську ситуацію в Автономній Республіці Крим» реалізується проєкт «Формування толерантності в кримському суспільстві як спосіб раннього попередження етнічних і міжконфесійних конфліктів», проводиться апробація спецкурсу «Культура добросусідства» в державних загальноосвітніх і недієвих духовних школах християнських конфесій.

13. Планом основних заходів Державного комітету з питань національних релігій передбачено проведення в поточному році круглого столу «Пріоритети державної політики в області свободи совісті: шляхи реалізації» (травень), науково-практичної конференції «Міжконфесійний діалог як складова становлення громадянського суспільства» (грудень) з участю релігійних діячів, представників органів виконавчої влади і громадських організацій, експертів в області свободи совісті; на них заплановано розглянути питання про протидію асоціальному і деструктивному проявленню в релігійній середі.

14. Реалізація комплексу вказаних системних заходів, сучасна стратегія співпраці держави і церкви, на нашу думку, буде сприяти формуванню толерантності і взаємоповаги, утвердженню в громадському свідомості общепризнаних морально-етических принципів, активній протидії на всіх рівнях можливим проявленню расової або релігійної ненависті.

ПО ПУНКТУ 419

15. Стаття 161 (Нарушення рівноправ'я громадян залежно від їх расової, національної приналежності або стосунку до релігії) Уголовного кодексу України встановлює відповідальність за умислені дії, спрямовані на розпалення національної, расової або релігійної ворожости і ненависті, на приниження національної честі і гідності або образлення почуттів громадян зв'язано з їх релігійними переконаннями, а також за пряме або кос-

венное ограничение прав или установление прямых или косвенных привилегий граждан по признаку расы, цвета кожи, политических, религиозных и других убеждений, пола, этнического и социального происхождения, имущественного состояния, местожительства, по языковым или другим признакам в виде штрафа до пятидесяти необлагаемых минимальных размеров оплаты труда или исправительных работ сроком до двух лет, или лишения свободы на срок до пяти лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет или без такового.

16. Те же действия с применением насилия, обмана или угроз, совершенные служебным лицом, наказываются исправительными работами сроком до двух лет или лишением свободы сроком до пяти лет (статья 161, часть вторая).

17. Часть третья этой же статьи предусматривает, что действия, предусмотренные частями первой или второй этой статьи, которые были совершены организованной группой лиц или привели к гибели людей или другим тяжелым последствиям, наказываются лишением свободы на срок от двух до пяти лет.

18. Вместе с тем следует отметить, что в соответствии с частью первой статьи 1 Уголовного кодекса Украины последний имеет своей задачей правовое обеспечение охраны прав и свобод человека и гражданина, собственности, общественного порядка и общественной безопасности, окружающей среды, конституционного строя Украины от преступных посягательств, обеспечение мира и безопасности человечества, а также предотвращение преступлений.

19. Кроме того, потерпевшим от преступления, предусмотренного статьей 161 Уголовного кодекса Украины, может быть как гражданин Украины, так и иностранец или лицо без гражданства.

ПО ПУНКТУ 420

20. Конституцией Украины предусмотрено, что образование и деятельность политических партий и общественных организаций, программные цели или действия которых направлены на ликвидацию независимости Украины, изменение конституционного строя насильственным путем, нарушение суверенитета и территориальной целостности государства, подрыв ее безопасности, незаконный захват государственной власти, пропаганду войны, насилия, на раз-

жигание межэтнической, расовой, религиозной вражды, посягательство на права и свободы человека, здоровье населения, запрещаются (статья 37, часть первая).

21. Согласно статье 4 Закона Украины «Об объединении граждан», одним из оснований отказа в легализации, а также запрета в судебном порядке деятельности легализованных объединений граждан является деятельность с целью разжигания национальной и религиозной вражды.

22. Министерство юстиции осуществляет правовую экспертизу документов объединений граждан, которые подаются на легализацию. В случае, если документы объединений граждан не отвечают требованиям Конституции Украины и Закона Украины «Об объединении граждан», министерство юстиции отвечает отказом в легализации таким объединениям граждан.

23. Согласно статье 25 Закона Украины «Об объединении граждан», органы, которые проводят легализацию объединений граждан, осуществляют контроль за соблюдением ими положений устава. Представители этих органов имеют право присутствовать на мероприятиях, которые проводятся объединениями граждан, требовать необходимые документы, получать объяснение.

24. По представлению легализирующего органа или прокурора решением суда объединение граждан принудительно распускается (ликвидируется), в частности, за разжигание национальной и региональной вражды – пункт 1 части первой статьи 32 Закона Украины «Об объединении граждан».

25. Вместе с тем следует отметить, что в практике министерства юстиции отсутствуют случаи направления представлений в суд по вопросам запрета деятельности легализованных объединений граждан по причине разжигания национальной, расовой и религиозной вражды.

ПО ПУНКТУ 421

26. Отсутствие у лиц ромской национальности документов, которые удостоверяют личность, связано с отсутствием у большинства из них зарегистрированного места проживания в Украине. В то же время большинством законодательных и подзаконных актов предусматривается реализация гражданских прав (документирование,

медицинская помощь, обучение, социальная помощь) по месту проживания лица.

27. 1 января 2006 года вступил в силу Закон Украины «Об основах социальной защиты бездомных граждан и беспризорных детей», который определил, что учет бездомных граждан по их преобладающему месту нахождения осуществляется соответствующими специализированными учреждениями, которые создаются органами местного самоуправления и местными органами исполнительной власти.

28. Согласно вышеупомянутому Закону, регистрация бездомных граждан осуществляется по юридическому адресу специализированного учреждения, что обеспечивает учет бездомных граждан, или по адресу других учреждений для этой категории лиц. Бездомные граждане, которые не имеют паспорта, должны вместе с заявлением о регистрации их преобладающего местонахождения и удостоверением о взятии их на учет обратиться в органы регистрации для восстановления документов, подтверждающих личность.

29. Порядок оформления и выдача паспорта гражданина Украины (утвержден приказом МВД Украины № 600 от 15 июня 2006 года), зарегистрированный в министерстве юстиции Украины 7 июля 2006 года за № 804/12678, предусматривает процедуру установления личности, которая по различным причинам до 18 лет не документировалась паспортом, а также восстановление утраченных и похищенных документов бездомных граждан. Законодательно эта проблема урегулирована.

30. С целью совершенствования образовательного процесса проводится соответствующая работа: внедрение специальной методики для обучения детей ромской национальности с учетом традиций их воспитания и быта; для повышения материального обеспечения ученикам ромского происхождения предоставляется ряд льгот, в частности бесплатное питание, медицинское обслуживание; вводятся факультативные курсы по истории, традициям и культуре ромов.

31. В решении этих вопросов в значительной мере оказывала содействие целевая отраслевая программа социально-духовного возрождения ромов Украины на период до 2006 года, утвержденная кабинетом министров Украины 11 сентября 2003 года (№ 24336).

32. Комплекс вопросов, связанных с удовлетворением образовательных потребностей ромов, включен в план мероприятий министерства образования и науки Украины (приказ № 687 от 13 октября 2003 года), разработанный и направленный в регионы с целью реа-

лизации программы социально-духовного возрождения ромов Украины на период до 2006 года.

33. Среди основных направлений работы управлений образования и науки областных государственных администраций первоочередными были вопросы максимального привлечения детей ромской национальности к обучению в общеобразовательных учебных заведениях, преодоление таких отрицательных явлений, как беспризорность, попрошайничество, бродяжничество, преступность и другие.

34. На выполнение постановления № 646 кабинета министров Украины от 12 апреля 2000 года органами управления образования осуществляется обязательный учет детей и подростков школьного возраста, в том числе ромской национальности. Однако эту работу усложняет отсутствие постоянного местожительства отдельных представителей ромского населения.

35. На местах педагогами совместно с работниками социальных служб изучаются условия проживания детей ромов, ведется профилактическая работа с целью преодоления отрицательных проявлений, осуществляется постоянный контроль за посещаемостью занятий. Детям из этих семей предоставляется материальная помощь из фонда всеобщего обучения, что содействует обеспечению воспитанников учебниками, отдельными канцелярскими товарами, бесплатным горячим питанием, одеждой.

36. Педагогические работники учебных заведений проводят индивидуальную работу с родителями детей ромской национальности относительно обязательной посещаемости учениками занятий, пропаганды здорового образа жизни.

ПО ПУНКТУ 422

37. Прежде всего следует отметить, что, согласно части четвертой статьи 25 Закона Украины «О милиции», определяющей порядок деятельности милиции, действия ее работника могут быть обжалованы в установленном порядке в органах внутренних дел, суда или прокуратуры.

38. Кроме того, статьей 27 этого Закона установлено, что Генеральный прокурор Украины и подчиненные ему прокуроры осуществляют надзор за соблюдением законности деятельности милиции.

39. Кроме того, следует отметить, что, согласно частям первой и третьей статьи 110 Уголовно-процессуального кодекса Украины,

жалоба на действия и постановления органов дознания, к которым относится и милиция, подается прокурору, а также в суд.

40. Положениями статьи 234 этого Кодекса, а именно частями первой и пятой, установлено, что, в частности, действия следственных органов внутренних дел могут быть обжалованы у прокурора как непосредственно, так и через следователя, а также через суд.

41. Кроме того, статьями 106 и 165 Кодекса регламентирован порядок реализации права на обжалование законности задержания и содержания под стражей.

42. Вместе с тем, согласно части второй статьи 2 Кодекса административного судопроизводства Украины, в административных судах может быть обжалована любая бездеятельность субъектов властных полномочий кроме случаев, когда относительно такой бездеятельности Конституцией или законами Украины установлен другой порядок судопроизводства.

43. Следует также указать, что законодательством Украины предусмотрена возможность возмещения вреда, причиненного незаконными действиями органов милиции.

44. Порядок и основания возмещения такого вреда определен Законом Украины «О порядке возмещения вреда, причиненного гражданину незаконными действиями органов дознания, досудебного следствия, прокуратуры и суда».

45. Согласно статье 5 (Деятельность милиции и права граждан) Закона Украины «О милиции», милиция выполняет свои задания беспрепятственно, в соответствии с законом. Никакие исключительные обстоятельства или указания служебных лиц не могут быть основанием для любых незаконных действий или бездеятельности милиции. Для обеспечения общественного порядка работники милиции обязаны принимать меры независимо от своего подчинения.

46. Милиция уважает достоинство личности и проявляет к ней гуманное отношение, защищает права человека независимо от социального происхождения, имущественного и другого состояния, расовой и национальной принадлежности, гражданства, возраста, языка и образования, отношения к религии, пола, политических и других убеждений. При обращении к гражданину работник милиции обязан назвать свою фамилию, звание и предъявить по его требованию служебное удостоверение.

47. Согласно статье 11 (Права милиции) этого Закона, милиции для выполнения возложенных на ее обязанностей дается право:

«2) проверять у граждан при подозрении в совершении правонарушений документы, которые удостоверяют их личность, а также другие документы, необходимые для выяснения вопроса относительно соблюдения правил, надзор и контроль за выполнением которых возложен на милицию;

[...]

5) задерживать и держать в специально отведенных для этого помещениях:

- лиц, подозреваемых в совершении преступления, виновных, которые уклоняются от дознания, следствия или суда, осужденного, которые уклоняются от выполнения уголовного наказания, – на сроки и в порядке, предусмотренные законом;
- лиц, которые совершили административные правонарушения, для составления протокола или рассмотрения дела по сути, если эти вопросы не могут быть решены на месте, – на срок до трех часов, а в случае необходимости для установления личности и выяснения обстоятельств правонарушения – до трех суток с сообщением об этом письменно прокурору в течение 24 часов с момента задержания;
- лиц, которые не выполнили законное требование работника милиции, – для рассмотрения дела судом, но не больше чем на 24 часа;
- лиц, которые находились в общественных местах в состоянии опьянения, если их вид оскорблял человеческое достоинство и общественную мораль или если они утратили способность самостоятельно передвигаться или могли причинить ущерб окружающим или себе, – до передачи их в специальные медицинские учреждения или для доставки к месту жительства, а при отсутствии такого – до их вытрезвления;
- лиц, которые заподозрены в занятии бродяжничеством, – на срок до 30 суток по санкции прокурора;

6) проводить досмотр лиц, указанных в пункте 5 этой статьи, вещей, которые находятся при них, транспортных средств и изымать документы и предметы, которые могут быть вещественными доказательствами или использоваться в ущерб их здоровью;

7) составлять протоколы об административных правонарушениях, проводить личный досмотр, досмотр вещей, изъятие вещей и доку-

ментов, проводить другие предусмотренные законом мероприятия для обеспечения судопроизводства по делам об административных правонарушениях».

48. Порядок содержания лиц в специальных учреждениях милиции (изоляциях временного содержания, приемниках-распределителях для лиц, задержанных за бродяжничество, специальных приемниках для содержания лиц, подлежащих административному аресту) регламентируется Законом Украины «О милиции», Положением о порядке кратковременного содержания лиц, подозреваемых в совершение преступлений, предусмотренных статьями 106-1 Уголовно-процессуального кодекса Украины и Законом Украины «О преддущем заключении».

49. Не допускается предоставление каких-либо льгот или преимуществ лицам, которые находятся в местах предварительного заключения в зависимости от их расовой, национальной принадлежности, отношения к религии, имущественного состояния, политических взглядов и прошлых заслуг.

50. Кроме того, удерживаемые лица имеют право отправлять в индивидуальном порядке религиозные обряды и пользоваться религиозной литературой и присущими их верованию предметами религиозного культа, изготовленными из малоценных металлов, если при этом не нарушается установленный порядок, а также не ограничиваются права других лиц.

51. С начала 2007 года в Управление организации охраны общественного порядка Департамента государственной безопасности МВД Украины обращений о неправомерных действиях работников милиции в отношении иностранных граждан, в том числе рожов, не поступало.

ПО ПУНКТУ 423

52. С целью определения правового статуса беженцев в Украине, порядка предоставления, утраты и лишения статуса беженца, установления государственных гарантий защиты беженцев 21 июня 2001 года был принят Закон Украины «О беженцах», который полностью согласуется с положениями Конвенции о статусе беженцев 1951 года и Протокола, касающегося статуса беженцев, 1967 года.

53. Верховной радой Украины еще до ратификации Конвенции были приняты законы, которые регулируют правовой статус беженцев в Украине, определяют их основные права и обязанности. Так, 18 января 2001 года была принята новая редакция Закона Украины «О гражданстве Украины», 7 июля 2001 года – Закон Украины «Об иммиграции». При их разработке были учтены основные международные стандарты, которые действуют в этой сфере, прежде всего положения Конвенции о статусе беженцев 1951 года и Протокола, касающегося статуса беженцев, 1967 года.

54. С целью недопущения нарушения права искателей убежища получить статус беженца в Украине и соответственно воспользоваться правовой защитой, с учетом положений Конвенции о статусе беженцев 1951 года и Протокола, касающегося статуса беженцев, 1967 года, где ничего не говорится о сроке, в течение которого искатель убежища обязан обратиться в орган государственной власти с заявлением о предоставлении статуса беженца, 31 мая 2005 года были внесены изменения в статьи 9 и 12 Закона Украины «О беженцах». Этими изменениями отменяются предельные сроки подачи заявления о предоставлении статуса беженца в Украине и продлевается срок, отведенный органам миграционной службы для проведения собеседования с заявителем, рассмотрения сведений, приведенных в анкете, и других документов и принятия решения об оформлении документов для решения вопроса относительно предоставления статуса беженца или об отказе в оформлении документов для решения данного вопроса, с трех рабочих дней со дня регистрации заявления до пятнадцати.

ПО ПУНКТУ 424

55. Одним из факторов, направленных на повышение эффективности усилий государства в решении социально-экономических и культурных проблем крымских татар, является их привлечение к принятию решений по первоочередным проблемам. Одной из действенных форм такого привлечения является непосредственное представительство депортированных лиц в органах власти различного уровня.

56. Работа, проводимая органами местного самоуправления, дала свои положительные результаты: количество государственных

служущих и должностных лиц местного самоуправления из числа депортированных лиц раетет.

57. Так, в результате выборов депутатов в Верховный Совет и местные органы самоуправления Автономной Республики Крым, которые проходили в один день с выборами народных депутатов Украины – 26 марта 2006 года, семь представителей крымских татар стали депутатами Верховного Совета Автономной Республики Крым (АРК). Депутатами городских и районных советов АРК было избрано 137 представителей крымских татар. Депутатами поселковых и сельских советов – свыше 1 000 лиц из числа крымских татар. Крымские татары в депутатском корпусе АРК составляют свыше 15 % от общего числа депутатов советов всех уровней. Следует отметить, что из 309 избранных поселковых и сельских председателей 24 (7,7 %) – представители крымских татар. В Верховный Совет Украины было избрано два представителя крымских татар.

58. В республиканских органах исполнительной власти, в том числе Совете министров АРК, министерствах и республиканских комитетах на сегодня работают 146 государственных служащих из числа лиц, депортированных по национальному признаку, и их потомков (12,9 % от общего количества работающих в перечисленных учреждениях).

59. В органах и подразделениях внутренних дел Главного управления МВС Украины в АРК проходят службу 402 лица из числа депортированных по национальному признаку, что составляет 5,8 % от общей численности аттестованного состава.

ПО ПУНКТУ 425

60. По состоянию на 1 января 2007 года в АРК проживают более 250 тысяч депортированных крымских татар и лиц других национальностей, что составляет 12 % населения Крыма.

61. За годы украинской независимости для решения сложных социально-экономических проблем депортированных лиц принимались государственные программы и постановления, издавались распоряжения, поручения Президента Украины. Следует отметить, что в финансово-экономическом плане украинское государство фактически самостоятельно решает соответствующие вопросы.

62. Начиная с 1991 года государственным бюджетом Украины отдельной строкой предусмотрено выделение средств на обустрой-

тво депортированных лиц. Бюджетные средства направляются, главным образом, на строительство жилья, инженерных коммуникаций, объектов социально-культурного назначения.

63. Так, за предыдущие 16 лет на капитальное строительство для обустройства репатриантов из государственного бюджета было израсходовано более 950 миллионов гривен, что дало возможность построить 440 тысяч квадратных метров жилья, семь школ на 2 043 ученических места, провести 853 километров водопроводов, 1 170 километров линий электропередач, 110 километров дорог, 292 километра газопровода и ввести в эксплуатацию другие объекты социально-культурного назначения.

64. С целью решения ряда существующих вопросов в отмеченной сфере Постановлением № 637 кабинета министров Украины от 11 мая 2006 года была утверждена программа расселения и обустройства депортированных крымских татар и лиц других национальностей, которые возвратились на проживание в Украину, их адаптации и интеграции в украинское общество на период до 2010 года.

65. Программа направлена на решение социально-экономических и культурно-образовательных проблем, связанных с возвращением на историческую родину депортированных лиц, и определяет приоритетные задачи органов исполнительной власти относительно их расселения, обустройства, адаптации и интеграции в украинское общество.

66. Государственным бюджетом на 2007 год на мероприятия, связанные с обустройством депортированных лиц, предусмотрено выделить 71,4 миллиона гривен, из них 67,0462 миллиона – на капитальное строительство и 4,3538 миллиона – на социально-культурную сеть. В настоящее время проводится работа по освоению выделенных средств.

67. По состоянию на 1 января 2007 года в сельской местности Крыма проживают свыше 720 тысяч человек, из них 577 тысяч взрослого населения, в том числе 110 тысяч человек из числа крымских татар, что составляет 19,3 %.

68. Свыше 78 тысяч крымских татар (72,2 % от общего количества взрослого населения в сельской местности) получили и продолжают получать земельные участки.

69. При обеспечении ранее депортированных граждан землями сельскохозяйственного предназначения выделяется более 1,45 гектара на одного человека, проживающего в сельской местности.

70. В 2004-2007 годах в АРК обострился вопрос об обеспечении депортированных лиц земельными участками несельскохозяйственного назначения, особенно на юго-восточном берегу Крыма в больших населенных пунктах.

71. Всего в АРК на сегодня для индивидуального жилищного строительства выделено 380 000 земельных участков, в том числе депортированным гражданам предоставлено почти 77 000 участков, что составляет 19,8 %. Работа в этом направлении продолжается.

ПО ПУНКТУ 426

72. Наряду с решением политико-правовых, социально-экономических проблем большое значение имеет решение проблем адаптации и интеграции репатриантов в украинское общество.

73. Важным аспектом социально-культурной адаптации, на который направлено внимание правительства, является содействие развитию национального образования, обучению детей родному языку. На сегодня в АРК функционируют 15 школ с крымско-татарским языком обучения, в которых обучаются 3 482 ученика. Кроме этого, в 33 общеобразовательных учебных заведениях с изучением русского языка 1 032 ученика обучаются крымско-татарскому языку. В 21 общеобразовательной школе с изучением украинского, русского и крымско-татарского языка функционирует 371 класс с обучением на крымско-татарском языке.

74. Развивается сеть центров досуга детей в местах компактного проживания крымских татар (на сегодня их 14).

75. Правительством Украины разработан ряд мероприятий, которые предусматривают выпуск учебников, другой учебной литературы для удовлетворения потребностей крымских татар.

76. Так, в 2006 году на издание литературы на крымско-татарском языке выделено 510 тысяч гривен: 110 тысяч на издание художественной литературы и 400 тысяч на издание учебной и учебно-методической литературы; на издание художественной литературы депортированных армян, болгар, греков и немцев – 80 тысяч. В 2007 году программой на издание литературы для депортированных граждан предусмотрено 770 тысяч, из них 250 тысяч на издание крымско-татарской художественной литературы и 400 тысяч на издание учебной и учебно-методической литературы, 120 тысяч на издание художественной литературы депортированных армян, болгар, греков и немцев.

77. Подготовка педагогических работников для общеобразовательных учебных заведений с обучением крымско-татарскому языку обеспечивается высшими учебными заведениями АРК в рамках государственного заказа.

78. На крымско-татарском языке издаются газеты, на Государственной ТРК «Крым» работает крымско-татарская редакция.

79. Министерство образования и науки Украины проводит последовательную работу, направленную на улучшение учебно-методического обеспечения общеобразовательных учебных заведений с обучением языкам национальных меньшинств, в том числе крымско-татарскому языку. Общая обеспеченность учебниками этих общеобразовательных учебных заведений составляет 100 %. Например, в 2006 году только на издание учебной литературы на крымско-татарском языке выделено 400 тысяч гривен и напечатано 12 наименований учебной литературы на крымско-татарском языке, в том числе новые учебники на крымско-татарском языке и литература для шести классов 12-летней школы. В 2007 году подготовлены к печати учебники на крымско-татарском языке и литература для семи классов 12-летней школы.

80. Продолжается работа по изданию другой учебно-методической литературы, дидактических материалов, словарей для этих учебных заведений. Для улучшения издательского дела при министерстве образования и науки АРК создан Научно-методический совет по вопросам подготовки и издания учебно-методической литературы на крымско-татарском языке.

81. В связи с переходом общеобразовательных учебных заведений на новую основу с новым содержанием и 12-летним сроком обучения впервые в Украине на конкурсной основе была разработанная учебная программа по ромскому языку и литературе для общеобразовательных учебных заведений с обучением на украинском языке.

82. Продолжается работа над созданием учебников по ромскому языку и литературе для 1-4 и 5-6 классов и учебной программы для 1-4 классов.

ПО ПУНКТУ 427

83. Украина взяла на себя обязательства по обеспечению прав и свобод беженцев и лиц, которые обратились с заявлениями о пре-

доставлений статус беженца в Украине, в соответствии с нормами международного и национального законодательства.

84. Первая проблема – решение вопроса жилья. Украина не может в полном объеме обеспечить всех беженцев и просителей убежища безвозмездным жильем. С целью решения этого вопроса в Украине создан пункт временного размещения беженцев в Одесской области, рассчитанный на пребывание одновременно до 400 лиц указанной категории. Он создан в соответствии со статьей 6 Закона Украины «О беженцах», Положением о Государственном комитете Украины по делам национальностей и миграции, утвержденным Указом № 269 Президента Украины от 19 марта 2002 года, Положением о пунктах временного размещения беженцев, утвержденным приказом № 31 Госкомнацмиграции Украины от 5 сентября 2002 года, на основании распоряжения Одесской областной госадминистрации от 25 апреля 2000 года «О создании в Одесской области пункта временного размещения беженцев» и приказа Госкомнацмиграции Украины от 27 июля 2004 года.

85. В настоящее время продолжается строительство аналогичного пункта в городе Яготин Киевской области, созданного на основании приказа № 4 Госкомнацмиграции Украины от 30 января 2003 года. Строительство таких пунктов именно в Одесской и Киевской областях обусловлено тем, что здесь проживает наибольшая часть зарегистрированных в Украине беженцев, а также есть возможность для трудоустройства.

86. Кроме обеспечения жильем, беженцы имеют право на получение денежной помощи. Постановлением № 1016 кабинета министров Украины от 6 июля 1998 года «Об утверждении порядка предоставления денежной помощи и пенсий беженцам» определен порядок и условия получения беженцами материальной помощи. Согласно этому порядку денежная помощь беженцам складывается из одноразовой денежной помощи для приобретения товаров первой необходимости и единовременного пособия на возмещение стоимости переезда в региональный пункт временного размещения беженцев, регион их временного пребывания или в другое место, выбранное беженцем для проживания.

87. Размер одноразовой денежной помощи для приобретения товаров первой необходимости составляет:

- ♦ один не облагаемый налогом минимальный размер оплаты труда на каждое лицо, которое достигло 16 лет;

- ◆ 60 % одного не облагаемого налогом минимального размера оплаты труда на каждого ребенка в возрасте до 16 лет.

88. Часть 2 статьи 2 Закона Украины «О государственной социальной помощи лицам, которые не имеют права на пенсию, и инвалидам» от 18 мая 2004 года определяет, что «лица, которым предоставлен статус беженца в Украине, имеют право на государственную социальную помощь наравне с гражданами Украины на условиях, предусмотренных этим Законом, другими законами или международными договорами Украины, согласие на обязательность которых дано Верховной Радой Украины».

89. Закон Украины «О беженцах» закрепляет право беженцев на образование, но, как правило, указанная категория лиц не в полной мере может реализовать это право, в частности на высшее образование. По законодательству Украины беженцы приравнены к иностранцам и лицам без гражданства, которые на законных основаниях пребывают в Украине. В реализации права на образование, в частности на высшее, это приводит к тому, что беженцы не могут воспользоваться этим правом, поскольку они, как правило, не имеют возможности оплачивать обучение.

90. Одним из способов решения проблемы обучения беженцев является создание неправительственными организациями специальных фондов и центров, при которых организовываются различные курсы для беженцев и членов их семей. Так, в Одессе при содействии Управления Верховного комиссара Организации Объединенных Наций по делам беженцев создан Центр содействия семьям беженцев «Vita», где организованы бесплатные курсы изучения украинского, русского и английского языков. Аналогичный центр действует в Киеве при поддержке благотворительного фонда «Рокада».

ПО ПУНКТУ 428

91. Выявление, изучение, реставрация и сохранение памятников истории и культуры – неотъемлемый элемент процесса возрождения национальных культур в АРК.

92. Под охрану государства взяты десятки памятников крымских татар, армян, греков, немцев, крымских караимов и других национальностей. В последнее время проводились работы по реставрации мечетей Джума-Джами в Евпатории, Муфти-Джами в Феодосии,

«Юсуповской» в селе Соколиное Бахчисарайского района, Кебир-Джами в Симферополе, армянской церкви в Феодосии, Ханского дворца, Зинджирли-Медресе и кладбища Гази-Мансур в Бахчисарае, торговых рядов и турецкой бани в Евпатории, мемориального комплекса на месте захоронения И. Гаспринского и дома, в котором он жил и работал, караимские кенасы в Евпатории, а также другие памятники истории и культуры.

93. Вместе с тем остается нерешенным до конца ряд вопросов относительно обустройства депортированных, их адаптации и интеграции в украинское общество, а именно обеспечение жильем, а также рабочими местами.

94. С целью урегулирования правового статуса лиц, депортированных по национальному признаку, определения полномочий органов государственной власти и органов местного самоуправления относительно репатриантов, правительством разработан проект закона Украины «О восстановлении прав лиц, депортированных по национальному признаку», в котором предусмотрен порядок и условия компенсации за изъятие строения и другое имущество. Однако Президент Украины вернул его на доработку с целью усовершенствования редакции принятого Закона, приведения его в соответствие с Конституцией и другими законами Украины.

ПО ПУНКТУ 429

95. В Украине проживают 47,6 тысяч ромов (0,1 % от всего населения страны). Представители этой национальности расселены дисперсно. Значительное их количество – 14 тысяч человек (1,1 %) - проживает в Закарпатской области (в Ужгородском, Береговском, Виноградовском районах и в городах Ужгород и Мукачево), Донецкой – 4,1 тысячи человек (0,1 %), Днепропетровской – 4 тысячи человек (0,1 %), Одесской – 4 тысячи человек (0,2 %), Луганской – 2,2 тысячи человек (0,1 %), Харьковской областях – 2,3 тысячи человек (0,1 %). В остальных областях и в городах Киев и Севастополь их количество составляет от 100 до 1 тысячи человек.

96. Язык своей национальности считают родным 44,7 % ромов, украинский – 21,1 %, русский – 13,4 %.

97. Процессы демократизации общества открыли широкие возможности и активизировали в среде ромской общины конструктивные силы, которые могут влиять на решение проблем ромского со-

общества. В самой ромской среде отмечается определенный уровень готовности к возрождению своей самобытности и осознание этнической принадлежности.

98. Сегодня в Украине органами юстиции зарегистрировано 88 ромских общественных организаций. Основной целью их деятельности является возрождение этнической самобытности, языка, культуры, традиций и обычаев.

99. На всеукраинском уровне действует Союз общественных организаций «Конгресс Ромен Украины». Его председатель – Григориченко Петр Дмитриевич, член Совета по вопросам этнонациональной политики при Президенте Украины, Совета представителей общественных организаций национальных меньшинств Украины при Госкомнацрелигий и рабочей группы Совета Европы по вопросам рома.

100. Для реализации образовательных прав ромского сообщества в Украине органами государственной власти осуществляются мероприятия по совершенствованию образовательного процесса в соответствии с существующими в этой области государственными стандартами. Расширяется сеть воскресных школ, в которых среди других предметов изучаются украинский и ромский языки.

101. При содействии Международного фонда «Возрождение» в Ужгороде (Закарпатская область) организован ромский детский садик. В Ужгороде и Измаиле (Одесская область) действуют ромские воскресные школы, в которых дети изучают ромский язык и литературу, украинский язык, занимаются музыкой, знакомятся с ромскими народными ремеслами.

102. На базе Ужгородской школы № 14 работают классы для ромских детей со спортивным уклоном (футбол, волейбол, баскетбол). В Ужгороде обустроили мини-футбольную, волейбольную и баскетбольную площадки, на которых проводятся соревнования, турниры и конкурсы с участием ромских детей.

103. Среди основных направлений работы управлений образования и науки областных государственных администраций Украины приоритетным является максимальное привлечение детей ромской национальности к обучению в общеобразовательных учебных заведениях. В частности, в 2006/07 учебном году в 127 школах Закарпатской области обучалось 5 288 учеников ромской национальности. В учебных планах этих школ предусмотрено изучение культуры, обычаев и традиций рома, внедряются новые методики обучения детей ромской национальности с учетом их традиций воспитания

и быта. Кроме того, 384 ученика ромской национальности учатся в Харьковской области, 1 400 – в Николаевской, 235 – в Сумской, 32 – в Волынской областях.

104. Средства массовой информации постоянно освещают деятельность ромских национально-культурных обществ, которые находятся в поле зрения управлений по делам телевидения и радиовещания облгосадминистраций, областных и региональных государственных телерадиокомпаний. Для ромов в Украине выходят газеты «Романи Яг», «Пралипе», «Правовое просвещение ромов Украины». В настоящее время Закарпатской областной государственной телерадиокомпанией изучается вопрос создания ромской редакции телерадиопрограмм.

105. Согласно информации МВД, вопрос о предотвращении любых проявлений нетерпимости и предвзятого отношения к представителям ромской национальности со стороны работников правоохранительных органов находится под постоянным контролем. Систематически проводятся встречи с руководителями ромских организаций. По каждому факту обращений относительно нарушений прав ромов проводится служебное расследование и принимаются необходимые меры.

106. Министерство труда и социальной политики вместе с добровольным общественным объединением «Форумо Ромен Украины» разработали общий план мероприятий по трудоустройству и переквалификации безработных ромов и предоставления им поддержки в развитии малого бизнеса. Региональные и базовые центры занятости проводят организационную и практическую работу. В частности, налажены деловые отношения с подавляющим большинством общественных организаций ромов в Украине, среди которых общество цыган Закарпатья «Рома», цыганское национальное общество «Ромен» Донецкой области, Херсонское городское общество цыган, Харьковское городское общество цыган «Фонд Ловари», Винницкая общественная организация «Рома Подилля», Николаевская областная общественная организация ромов «Ром по Дром» и другими.

107. Постоянно уделяется внимание со стороны региональных и базовых центров занятости, которые тесно сотрудничают по указанным направлениям с местными органами власти, вопросу предоставления социальных услуг безработным гражданам ромской национальности.

108. Работники службы занятости вместе с представителями соответствующих структур местных органов власти постоянно при-

нимают участие в обследовании материально-бытовых условий в многодетных ромских семьях, изучают состояние занятости ромского населения. Следует отметить, что значительная часть трудоспособного ромского населения, которое было обследовано, занимается преимущественно ведением личного домашнего хозяйства и не изъявляет желаний официально трудоустроиться (не зарегистрировано ни одного обращения представителей ромской национальности в центры занятости Ивано-Франковской, Киевской, Луганской, Львовской, Ровенской, Сумской, Тернопольской, Черкасской областей и городе Севастополь), или же они принимают участие в сезонных работах за пределами региона проживания и, как правило, без официальных договорных документов.

109. Однако в настоящее время проблема трудоустройства ромов остается такой же острой преимущественно по двум причинам – отсутствие соответствующих документов и отсутствие необходимого образования.

110. Одним из главных направлений деятельности Госкомнацрелигий является создание благоприятных условий для удовлетворения культурно-образовательных потребностей ромов. В частности, под эгидой Комитета проводятся общественные слушания по вопросам социально-духовного возрождения рома в Украине, различные фестивали музыкального творчества, культурно-художественные акции, выставки и т.д.

111. В рамках выполнения мероприятий программы социально-духовного возрождения ромов Украины на период до 2006 года, утвержденной кабинетом министров Украины, Госкомнацрелигий за два года предоставил финансовую помощь на проведение культурно-просветительских мероприятий, которые проводились ромскими организациями, на общую сумму 300 тысяч гривен.

112. В ряде областей, в частности Закарпатской, Одесской, Днепропетровской, Кировоградской и Киевской, местными органами власти приняты региональные программы социально-духовного возрождения ромов.

113. Начиная с 2004 года, в Украине реализуется проект «Защита прав ромов в Украине и обеспечение их доступа к правосудию». Он поддерживается Европейским Союзом, Международным фондом «Возрождение» и координируется Европейским центром защиты прав ромов в Будапеште. В рамках проекта работают 15 ромских правозащитных центров в различных регионах Украины, в частности Винницкой, Волинской, Донецкой, Черкасской, Херсонской, в

городе Киев. Лишь за последние два года в эти центры обратилось за правовой помощью около одной тысячи ромов.

ПО ПУНКТУ 430

114. Согласно статье 11 конституции украины государство оказывает содействие консолидации и развитию украинской нации, ее исторического сознания, традиций и культуры, а также развитию этнической, культурной, языковой и религиозной самобытности всех коренных народов и национальных меньшинств украины.

115. Кроме того, согласно пункту 3 статьи 92 конституции, исключительно законами украины определяются права коренных народов и национальных меньшинств. согласно статье 11 закона украины «о национальных меньшинствах в украине», граждане украины имеют право свободно избирать и восстанавливать национальность. то есть установление этнической принадлежности человека является личным делом гражданина украины. в соответствии с нормами международного права, а также законодательства украины каждому лицу предоставлено право на национальную самоидентификацию. в украине не существует нормативно-правового акта, который содержал бы официальный перечень национальностей, признанных в Украине.

116. Статья 3 рамочной конвенции совета европы о защите национальных меньшинств гарантирует любому лицу, принадлежащему к национальному меньшинству, право свободного выбора рассматриваться или не рассматриваться таковым, и этот выбор или осуществление прав, которые связаны с этим выбором, не должны ущемлять данное лицо. Это не включает право индивида произвольно выбирать свою принадлежность к национальному меньшинству, субъективный выбор индивида неразрывно связан с объективными критериями, которые касаются идентичности этого лица. это означает, что нации рождаются в результате продолжительного исторического процесса — создания нации, а не по решению органов государственной власти или местного самоуправления.

117. Украинское государство никогда не возражало против существования в закарпатье этнической общности, называющей себя «русын». более того, в понимании этногенеза и самосознания большинства украинского общества понятие «русыны» и «украинцы» традиционно воспринимаются как синонимы. среди отечественных

специалистов в области истории, этнологии и лингвистики доминирует позиция, согласно которой автохтонное восточнославянское население – русыны является субэтносом украинской нации. Это – украинцы по национальности, которые являются этнографической группой, проживающей на западных территориях Украины, в основном на территории Закарпаття, и имеют определенные отличия в культуре, традициях и обычаях.

118. Как свидетельствуют научные высказывания института политических и этнонациональных исследований им. И.Ф. Кураса национальной академии наук Украины, по всем этнографическим и лингвистическим признакам русыны являются органической составной украинской нации, то есть ее субэтносом.

119. В соответствии с действующим законодательством в Закарпатской области функционирует пять национально-культурных товариществ русынской культуры, которые проводят культурно-просветительские мероприятия, направленные на сохранение и развитие традиций, обычаев и этнографических особенностей русынов-украинцев.

120. Процесс формирования нового государства, нового общества прежде всего должен опираться на идею единения, которая бы консолидировала общество, стала бы фундаментом его стабилизации, и очевидно, что в полиэтническом государстве, каковым является Украина, эта идея должна восприниматься всеми ее гражданами, независимо от их этнических особенностей.

121. Консолидация – это основной фактор стабильности любой нации и институтов, которые создаются для обеспечения ее жизнедеятельности.

122. Национальное законодательство Украины и международные правовые акты не предусматривают процедуры принятия решения относительно признания национальности или принадлежности или не принадлежности к какому бы то ни было национальному меньшинству отдельных категорий лиц.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

**ВЕРХОВНИЙ
УПОВНОВАЖЕНИЙ
З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Palais des Nations
CH-1211 GENEVE

Телефакс: (41-22)-917 9029
Телеграми: UNATIONS, GENEVE
Телекс: 1129 62
Телефон: (41-22)-917 9614
Інтернет-Сайт: www.ohchr.org
E-mail: lschackel@ohchr.org
REFERENCE: TS/NP/JF

[07 березня 2008 р.]

Пану Миколі Маймескулу
Надзвичайному й Повноважному Послу, Постійному Представ-
никові

Постійна Місія України в Організації Об'єднаних Націй та ін-
ших міжнародних організаціях, розташованих у Женеві

Rue de l'Orangerie 14 CH 1202 Geneva Fax: 022 734 38 01

Ваша Ясновельможність,

Хочу повідомити Вас, що Комітет з ліквідації расової дискримі-
нації розглянув на своїй 72-й сесії, що відбулася 18 лютого-7 берез-
ня 2008 р., звіт про виконання, наданий Урядом України (CERD/C/
UKR/CO/18/Add. 1) відповідно до правила 65 (1) процедурних правил
Комітету.

Комітет схвалює надання запитаної інформації про виконання
рекомендацій, викладених у пунктах 11,12 і 15 заключних спостере-
жень (CERD/C/UKR/CO/18), прийнятих Комітетом за підсумками

розгляду на 69-й сесії 17-го й 18-го періодичних звітів України, наданих в одному документі.

Комітет високо цінує можливість продовжити діалог з державою-учасником. У цьому ключі Комітет хотів би привернути увагу держави-учасника до згаданих нижче спостережень. Комітет просить, щоб коментарі й відомості стосовно практичних заходів, вжитих у зв'язку з цим, були надані Комітету в письмовому вигляді до 6 березня 2009 р.:

◆ **Пункт 11 заключних спостережень:** Комітет рекомендує державі-учасникові прийняти Закон про соціальний захист бездомних громадян і дітей, позбавлених опіки, що дозволить особам без певного місця проживання, наприклад, багатьом ромам, одержати ідентифікаційні документи. У зв'язку з цим, держава-учасник повинна надати інформацію про кількість і етнічну приналежність осіб, що одержали ідентифікаційні документи відповідно до цього Закону, і підтвердити, що ідентифікаційні документи, видані за цим Законом, не відрізняються від документів громадян з певним місцем проживання, і забезпечують ті ж самі права.

◆ **Пункт 12 заключних спостережень:** Висловлюючи подяку державі-учасникові за надану інформацію, Комітет відзначає, що вона не містить відповідей на особливі рекомендації, наведені в пункті 12. Таким чином, Комітет просить державу-учасника надати інформацію (i) про підготовку співробітників міліції в області прав людини; (ii) про кроки, розпочаті (якщо вони були розпочаті) для полегшення процедури подачі скарг проти міліції представниками уразливих груп, таких як роми; (iii) про подані скарги, включаючи статистику справ, переданих до суду, і відомості про їхні результати; і (iv) про випадки, коли жертвам незаконних дій міліції була виплачена компенсація.

◆ **Пункт 15 заключних спостережень:** Комітет схвалює інформацію про заходи, вжиті для забезпечення житлом осіб, раніше депортованих із Криму. У світлі інформації, отриманої Комітетом, відповідно до якої не існує жодних механізмів для повернення близько 1 000 000 гектарів землі, конфіскованої у кримських татар в 1944 р., або виплати компенсацій, Комітет просить надати точні й конкретні відомості про можливість вимагати повернення раніше конфіскованого майна й про роботу з такими вимогами. Крім того, Комітет просить прокоментувати заяву, що багато кримських татар одержали землю в місцях, які вони вважають небажаними, і проінформувати Комітет про кроки, які держава-учасник має намір

здійснити для того, щоб всі кримські татари жили в районах з базовою інфраструктурою. Що стосується виділення земельних ділянок, держава-учасник повинна надати інформацію (i) про відсоток кримських татар, що одержали земельні ділянки; (ii) про принципи, якими користуються при розподілі землі; і (iii) про відомості, що татари, у середньому, одержали вдвічі менше землі, ніж не-татари (1,14 гектарів у порівнянні з 2,4 гектарів).

Дозвольте мені повторити бажання Комітету продовжити конструктивний діалог з вашим Урядом, і підкреслити, що спостереження Комітету й запити подальшої інформації мають на меті допомогти вашому Урядові в ефективному виконанні Конвенції.

Щиро Ваша,

*Фатімата-Бінта Вікторія Дах,
Голова Комітету з ліквідації расової дискримінації*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

КОМІТЕТ З ПРАВ ЛЮДИНИ

РОЗГЛЯД ЗВІТІВ, НАДАНИХ КРАЇНАМИ-УЧАСНИКАМИ
У ВІДПОВІДНОСТІ ДО СТАТТІ 40 КОНВЕНЦІЇ

ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Вісімдесят восьма сесія
Женева, 16 жовтня – 3 листопада 2006 р.

Україна

1. Комітет розглянув шостий періодичний звіт, наданий Україною (CCPR/C/UKR/6), на своїх 2407-му і 2408-му засіданнях (CCPR/C/SR.2407 і 2408), проведених 23 жовтня 2006 р., і прийняв наступні заключні спостереження на своєму 2422-му засіданні (CCPR/C/SR.2422), що відбулося 2 листопада 2006 р.

С. ОСНОВНІ ПРЕДМЕТИ ЗАНЕПОКОЄННЯ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ:

16. В Україні переважають проблеми антисемітизму та обмеження релігійної діяльності мусульман. Члени єврейської громади піддаються фізичним образам, включаючи напади на учнів єврейської денної школи, учнів ешиви, відомий приклад нападу на рабина і його сина в Києві. Комітет також стурбований антисемітською діяльністю Міжрегіональної Академії Управління Персоналом (МАУП). Крім того, існують не вирішені скарги, пов'язані з реституцією релігійного

майна мусульман, включаючи культові споруди, і з дискримінацією татарської громади в Криму (статті 20 і 26).

Держава-учасник зобов'язана забезпечити захист всіх членів етнічних, релігійних і мовних меншин від насильства й дискримінації. Держава-учасник повинна вжити ефективних заходів для вирішення цих проблем. Наступний періодичний звіт держави-учасника повинен містити інформацію про підготовку співробітників міліції в області прав людини, а також про розслідування й судовий розгляд справ, пов'язаних з актами індивідуального насильства.

18. Незважаючи на прогрес держави-учасника, роль жінок в Україні, як і раніше, обмежена. В уряді мало жінок, жінки зазвичай одержують меншу зарплатню, ніж чоловіки, усе ще спостерігаються оголошення про вакансії, що дискримінують жінок (статті 3 і 26).

Держава-учасник повинна продовжити прийом жінок на державну службу, заборонити й переслідувати дискримінаційні оголошення роботодавців, а також розглянути законодавчі або адміністративні норми, що вимагають однакової оплати праці за однакову роботу.

19. Комітет встановлює 2 листопада 2011 як термін надання Україною сьомого періодичного звіту. Ним вимагається, щоб шостий періодичний звіт і ці заключні зауваження були опубліковані й широко представлені громадськості держави-учасника, а також судовій, законодавчій і адміністративній владі. У підготовці сьомого періодичного звіту повинні брати участь неурядові організації, що діють у країні.

20. Відповідно до процедурних правил Комітету, зокрема, правилу 71, пункт 5, держава-учасник повинна протягом одного року надати інформацію про дії, розпочаті відповідно до вищенаведених пунктів 7, 11, 14 і 16. Комітет просить державу-учасника включити до наступного періодичного звіту відомості про інші рекомендації та про виконання Конвенції в цілому.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА РАДА

КОМІТЕТ З ЛІКВІДАЦІЇ
РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ
Тридцять дев'ята сесія
5-23 листопада 2007 року

**ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ЕКОНОМІЧНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПРАВ**

Україна
(витяги)

1. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав розглянув п'ятий періодичний звіт України щодо виконання Міжнародної Конвенції про економічні, соціальні та культурні права (E/C.12/UKR/5) на своїх 36, 37 і 38 засіданнях, проведених 7 і 8 листопада 2007 р. (E/C.12/2006/SR.36-38), і прийняв на своїх 52, 53 і 54 засіданнях, проведених 19 і 20 листопада 2007 р., наступні заключні зауваження.

D. ПИТАННЯ ОСОБЛИВОГО ЗАНЕПОКОЄННЯ

10. Занепокоєння Комітету викликають звіти про незаконні дії міліції та відсутність ефективного захисту у випадках дискримінації й насильства проти етнічних і релігійних меншин, особливо ромів, кримських татар, біженців з Азії й Африки, а також мусульман і

евреїв, небажання правоохоронних органів розслідувати ці випадки належним чином, і тенденція до переслідування та тримання під вартою осіб, що здійснюють такі дії, за досить м'якими статтями, такими як «хуліганство».

11. Комітет стурбований тим фактом, що, відповідно до інформації держави-сторони, більше 1000 ромів не мають особистих документів, необхідних для працевлаштування, одержання медичної допомоги та освіти.

12. Комітет із занепокоєнням зазначає, що жінки становлять тільки 7 % членів Парламенту, що зараз жінки не представлені в Кабінеті міністрів й що серед державних службовців вищої ланки також спостерігається недостатня кількість жінок.

13. Комітет стурбований відомостями, що в оголошеннях про вакансії часто зазначається, що перевага при прийомі на роботу надається чоловікам, особливо у випадку керівних посад, або існує дискримінація потенційних кандидатів жіночої статі за віковою ознакою чи за зовнішністю, і що жінки непропорційно зазнають безробіття та все частіше зайняті на низькооплачуваних роботах.

14. Комітет із занепокоєнням зазначає, що тільки деякі роми можуть знайти постійну роботу в державі-стороні, що більшість працюючих ромів є некваліфікованими робітниками, і що відповідно до одержаних відомостей, трудова дискримінація ромів широко поширена.

24. Комітет стурбований тим, що, незважаючи на зусилля, вжиті державою-стороною для переселення та інтеграції раніше депортованих народів, наприклад, кримських татар, кримські татари виключені із процесу приватизації, і тільки невелика частина кримських татар одержала земельні ділянки, головним чином поза областями свого традиційного проживання, у той час, як інші піддаються кримінальним санкціям за свавільне захоплення землі, і що багато кримських татар живуть у населених пунктах, де відсутня елементарна інфраструктура.

25. Комітет зазначає, що багато ромів живуть у неформальних селищах і таборах, де відсутні базова інфраструктура та зручності, такі як безпечне водопостачання, електрика, газ, опалення, каналізація, вивіз сміття та дороги, без забезпечення безпеки власності та під постійною загрозою вигнання.

31. Комітет стурбований відомостями про те, що ромські діти часто кидають школу, про часті відмови записати ромських дітей до

загальноосвітніх шкіл і їхнє переведення до спеціальних класів для розумово відсталих дітей.

Е. ПРОПОЗИЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

33. Комітет рекомендує державі-стороні розглянути питання прийняття всебічного законодавства проти дискримінації, внести зміни до Кримінального кодексу, включити до нього статті про злочини за расовими мотивами, провести підготовку суддів, працівників прокуратури та міліції для суворого застосування цих норм, і надати у своєму наступному звіті докладну інформацію за рік про кількість і природу випадків расової дискримінації та насильства, про кримінальне покарання винних і про захист і допомогу, надану свідкам і жертвам.

34. Комітет рекомендує державі-стороні вжити невідкладних заходів (наприклад, скасувати адміністративне мито та бюрократичні вимоги) для одержання ромами особистих документів, необхідних для працевлаштування, доступу до медичної допомоги, освіти та інших економічних, соціальних і культурних прав.

35. Комітет рекомендує державі-стороні затвердити тимчасові спеціальні заходи для збільшення представництва жінок у парламенті, уряді та на вищих державних посадах. Одним з таких заходів може бути, наприклад, введення до Закону про політичні партії мінімальні квоти для висування жінок-кандидатів.

37. Комітет рекомендує державі-стороні вжити дієвих заходів для боротьби з дискримінацією ромів у сфері працевлаштування та активізувати зусилля для зменшення безробіття серед ромів шляхом здійснення спеціальних заходів, таких як професійне навчання, фінансове заохочення роботодавців і допомога циганам у відкритті власного бізнесу. Комітет пропонує державі-стороні включити до свого наступного періодичного звіту оновлену статистичну інформацію щодо працевлаштування ромів, а також відомості щодо конкретних заходів, вжитих для створення можливостей працевлаштування ромів.

47. Комітет закликає державу-сторону виділити достатні кошти на виконання Державної програми з переселення та інтеграції раніше депортованих осіб і гарантувати раніше депортованим особам рівний доступ до придатних земельних ділянок і задовільних житлових умов, а також до ефективних заходів одержання землі та житла.

Комітет також рекомендує державі-стороні продовжити прийняття законопроекту про виплату компенсацій раніше депортованим особам. Держава-сторона має розглянути питання про скасування нещодавно прийнятого закону, за яким особам, що самовільно захопили землю, загрожує декілька років ув'язнення. Держава також має забезпечити кримським татарам законний захист власності та доступ до базової інфраструктури, включаючи безпечне водопостачання, електрику, газ, опалення, вивіз сміття та дороги.

48. Комітет закликає державу-сторону активізувати діяльність задля розвитку інфраструктури в ромських селищах за допомогою соціальних житлових програм, аби усі роми мали доступ до задовільного та доступного житла, а також до базової інфраструктури, включаючи безпечне водопостачання, електрику, газ, опалення, вивіз сміття та дороги. Держава-сторона має забезпечити надання задовільного альтернативного житла у випадках насильницького виселення, відповідно до Загального Коментарю Комітету № 7 (1997), і включити до свого наступного звіту докладні статистичні дані за роками про кількість насильницьких виселень.

54. Комітет рекомендує державі-стороні затвердити спеціальні заходи, включаючи субсидії на підручники та інші засоби навчання, з метою підвищення відвідуваності ромськими дітьми дошкільних установ, початкових і середніх шкіл, організувати боротьбу з дискримінацією учнів-циганів, сприяти їхньому прийому до загальноосвітніх шкіл і класів, підвищувати в ромських родинах свідомість щодо важливості освіти, у тому числі для дівчат, і створити додаткові українсько та російськомовні класи для учнів-ромів.

63. Нарешті, Комітет пропонує державі-стороні надати свій шостий періодичний звіт до 30 червня 2011 р.

Переклад Харківської правозахисної групи
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/cescrs39.htm>

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМІТЕТУ ООН ПРОТИ КАТУВАНЬ

Україна
(витяги)

1. Комітет розглянув п'яту періодичну доповідь України (CAT/C/81/Add.1) на своєму 765-му і 768-му засіданнях, що відбулися 8 і 9 травня 2007 року (CAT/C/SR.765 та CAT/C/SR.768) і прийняв на своєму 779-му засіданні 18 травня 2007 року (CAT/C/SR.779) наступні висновки і рекомендації.

С. ПИТАННЯ, ЩО ВИКЛИКАЮТЬ СТУРБОВАНІСТЬ, І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Визначення катувань

8. Відзначаючи те, що в 2005 році держава-учасник внесла зміни у свій Кримінальний кодекс для того, щоб привести визначення катувань у відповідність до положень Конвенції, Комітет шкодує, що визначення, які містяться у статті 127 Кримінального кодексу, не повною мірою відбиває всі елементи, які містяться в статті 1 Конвенції, особливо в тому, що стосується дискримінації.

Держава-учасник повинна привести своє визначення катувань у повну відповідність до статті 1 Конвенції таким чином, щоб за статтею 127 Кримінального кодексу судовому переслідуванню могли бути піддані всі посадові особи і щоб дискримінація стала елементом цього визначення.

Жорстоке поводження з представниками меншин та іншими людьми

15. Комітет висловлює стурбованість випадками підбурювання і фактами насильства у відношенні до осіб, що належать до етнічних

і національних меншин, у тому числі діями проти ромів, нападами на євреїв і насильством у відношенні до вихідців з Африки й Азії й іноземців, а також постійними повідомленнями про те, що не проводяться розслідування, а поліція і влада не бажають надавати адекватний захист потерпілим чи проводити своєчасне, об'єктивне й ефективно розслідування таких повідомлень.

Держава-учасник повинна забезпечити своєчасне, об'єктивне й ефективно розслідування усіх фактів насильства і дискримінації на етнічному ґрунті, у тому числі спрямованих проти ромів, євреїв, вихідців з Африки й Азії й іноземців, а також переслідувати в судовому порядку і карати винних відповідно до характеру вчинених ними злочинів.

Держава-учасник повинна також привселюдно засудити злочини на ґрунті ненависті й інші акти насильства на ґрунті расової дискримінації, ксенофобії і зв'язаного з ними насильства і повинна працювати над викорінюванням підбурювання й інших форм участі посадових осіб чи персоналу правоохоронних органів у можливому насильстві. Вона повинна забезпечити, щоб посадові особи залучалися до відповідальності за дії чи бездіяльність, що порушують Конвенцію.

Держава-учасник повинна негайно розглянути можливість активного залучення до служби в правоохоронних органах осіб, що належать до етнічних і національних меншин.

Держава-учасник повинна також розробити і прийняти всеосяжну державну програму з розв'язування питання щодо ситуації з дотриманням прав людини у відношенні до національних меншин, особливо ромів.

Шукачі притулку

20. Комітет стурбований дискримінацією, з якою стикаються шукачі притулку через своє громадянство і відсутністю належних процедур з надання притулку, що приводить до відомих випадків повернення шукачів притулку без належного розгляду їхніх індивідуальних випадків. Він також зі стурбованістю звертає увагу на погані умови і тісноту в місцях утримання шукачів притулку.

Держава-учасник повинна продовжувати працювати над прийняттям законів «Про біженців і осіб, що заслуговують додаткового і тимчасо-

вого захисту» і «Про введення змін до Закону України «Про правовий статус іноземців і осіб без громадянства»». Держава-учасник повинна також прийняти процедури з надання притулку, що відповідають міжнародним стандартам, а також поліпшити умови утримання, у тому числі шляхом застосування альтернативних заходів.

Збір даних

26. Комітет шкодує про відсутність всеосяжних і деталізованих даних про скарги, розслідування, обвинувачення й осуд у справах, зв'язаних з катуваннями і поганим поведженням з боку персоналу правоохоронних органів, пенітенціарної системи і збройних сил, а також про торгівлю людьми, домашнє й інші види сексуального насильства.

Держава-учасник повинна ввести ефективну систему збору статистичних даних, що відносяться до моніторингу дотримання Конвенції на національному рівні, у тому числі про скарги, розслідування, обвинувачення й осуд у справах, зв'язаних з катуваннями і поганим поведженням, торгівлю людьми, з домашнім, сексуальним і етнічно мотивованим насильством і дискримінацією, а також про компенсацію потерпілим і їхньої реабілітації.

27. Держава-учасник повинна широко розповсюдити свою доповідь, свої відповіді на питання, а також висновки і рекомендації Комітету через офіційні веб-сайти, ЗМІ, зокрема, серед уразливих груп.

28. Комітет просить державу-учасника надати протягом одного року інформацію про свою реакцію на рекомендації Комітету, що містяться в пп. 9, 10, 12, 15, 17 і 19 вище.

**ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ
РАДА З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Distr. LIMITED
A/HRC/8/45
3 June 2008

Original: ENGLISH

РОБОЧА ГРУПА З УНІВЕРСАЛЬНОГО
ПЕРІОДИЧНОГО ОГЛЯДУ
Восьма сесія
Пункт 6 порядку денного

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПЕРІОДИЧНИЙ ОГЛЯД

Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду

Україна

(Уривки)

ВСТУП

1. Робоча група з універсального періодичного огляду, заснована відповідно до резолюції 5/1 Ради з прав людини від 18 червня 2007 року, провела свою другу сесію 5-19 травня 2008 року. Огляд по Україні проходив на 11-м засіданні 13 травня 2008 року. Делегацію України очолював перший заступник міністра юстиції пан Євген Корнійчук. Щодо складу делегації, що нараховувала 13 членів, див. додаток нижче. На своєму 15-м засіданні, що відбулося 15 травня 2008 року, Робоча група прийняла цю доповідь по Україні.

2. 28 лютого 2008 року Рада з прав людини обрала наступну групу доповідачів («трійку») з метою сприяння проведенню огляду по Україні: Республіка Корея, Російська Федерація та Гватемала.

3. Відповідно до пункту 15 додатка до резолюції 5/1 для проведення огляду по Україні були видані наступні документи:

а) національна доповідь, представлена відповідно до пункту 15 а) (A/HRC/WG.6/2/UKR/1);

б) добірка, підготовлена Управлінням Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ), відповідно до пункту 15 b) (A/HRC/WG.6/2/UKR/2);

с) резюме, підготовлене УВКПЛ відповідно до пункту 15 c) (A/HRC/WG.6/2/UKR/3).

4. Україні через «трійку» був перепроваджений перелік питань, завчасно підготовлених Німеччиною, Данією, Нідерландами, Російською Федерацією, Об'єднаним Королівством Великої Британії й Північної Ірландії й Швецією. Ці питання є на екстранеті Універсального періодичного огляду.

I. РЕЗЮМЕ ПРОЦЕСУ ОГЛЯДУ

A. Подання держави – об'єкта огляду

9. Захист прав меншин і боротьба проти расизму постійно перебували в центрі уваги уряду, що докладав всіх можливих зусиль для приборкання таких пов'язаних з ним явищ, як ксенофобія, розпалювання расової ворожнечі й ненависті, які кваліфікуються як злочини, що тягнуть за собою покарання у вигляді позбавлення волі на термін до п'яти років. Заступник міністра хотів би підкреслити, що в цілому випадки проявів расизму не мають системного характеру й не є широко поширеними в українському суспільстві, що засуджує такі акти.

10. Одним із пріоритетів уряду України за період з 1991 року була облаштованість тих, хто повертається в Україну із числа раніше депортованих народів, таких як болгари, вірмени, греки, німці й кримські татари, у зв'язку із чим починаючи зі згаданого року була передбачена спеціальна бюджетна стаття для виділення коштів на цілі повернення й успішної реінтеграції цих народів в українському суспільстві. Реінтеграція та адаптація в українському суспільстві забезпечуються, зокрема, засобами освіти й навчання рідною мовою;

у Криму функціонує приблизно 15 шкіл із кримсько-татарською мовою навчання.

**В. Інтерактивний діалог і відповіді держави –
об'єкта огляду**

14. Польща дала високу оцінку заходам, вжитим урядом України в області захисту національних меншин і боротьби проти расизму та ксенофобії. У зв'язку з рівним положенням жінок Польща привітала прийняття Закону «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» і Державної програми із затвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. Польща запропонувала Україні надати більш докладну інформацію щодо діяльності Громадської ради з питань захисту прав людини, управління з моніторингу дотримання прав людини, а також мобільних груп з моніторингу дотримання конституційних прав і свобод.

15. (..)Алжир відзначив створення в 2006 році Ради з державної політики та заохочення прав і свобод, у тому числі національних меншин, так само як і існуючі в Україні правові механізми попередження проявів дискримінації й упередженого ставлення за ознаками національної або етнічної належності. Він рекомендував Україні продовжувати свої зусилля із вдосконалення законодавства та політики й створити інституціональні механізми для боротьби з усіма формами дискримінації. Алжир також закликав Україну продовжити цю діяльність шляхом створення консультативної ради із боротьби з дискримінацією, прийняти всеосяжне антидискримінаційне законодавство, як це рекомендував Комітет з економічних, соціальних і культурних прав (КЕСКП) в 2007 році, і продовжувати приділяти увагу вдосконаленню підготовки співробітників правоохоронних органів в області прав людини й більш ефективним шляхам запобігання злочинів на ґрунті ненависті.

19. Об'єднане Королівство Великої Британії й Північної Ірландії привітало нещодавно вжиті заходи, які мали на меті приділення уваги збільшенню кількості випадків расистських нападів, але відзначило явне небажання деяких посадових осіб визнавати існування цієї проблеми, і зокрема відсутність проведення розмежування між расистами й хуліганами. Об'єднане Королівство переконливо закликала уряд реагувати на такі випадки й порушило питання про те, що уряд планує зробити для підвищення поінформованості громадськості й посадових осіб щодо необхідності боротьби з расизмом.

Об'єднане Королівство рекомендувало уряду забезпечувати облік завдань по боротьбі з расизмом в основній діяльності всіх державних відомств і при розробці його політики.

20. Російська Федерація відзначила стан російськомовного населення й рекомендувала: а) забезпечувати повну й ефективну відповідність національного законодавства й правозастосовчої практики, особливо в сферах освіти та засобів масової інформації, зобов'язанню за статтею 27 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) і зобов'язанням, що випливають із того факту, що Україна є стороною інших міжнародно-правових документів, включаючи договори, що стосуються захисту національних меншин; б) у районах компактного проживання мовних меншин забезпечувати умови для безперешкодного користування рідною мовою й одержання освіти рідною мовою; с) і з огляду на те, що російська мова є рідною мовою для значної частки населення України, розглянути питання про надання російській мові статусу другої державної мови.

21. Бельгія послалася на повідомлення про випадки проявів дискримінації й нетерпимості щодо меншин і виразила занепокоєність у зв'язку із зростаючою кількістю жорстоких нападів на ґрунті расизму або ксенофобії. Із задоволенням відзначивши заходи, вжиті урядом щодо цього, і План протидії расизму 2007 року, Бельгія поцікавилася, які недавні заходи в області боротьби з дискримінацією виявилися найбільш ефективними, і рекомендувала уряду активізувати свою боротьбу проти расизму, зокрема шляхом здійснення рекомендацій Комітету з ліквідації расової дискримінації (КЛРД), що стосується забезпечення осіб із числа ромів документами, які засвідчують особистість, а також рекомендацій КЛДЖ і Комітету з питань представленості жінок на державній службі.

28. Що стосується ліквідації расизму, то Україна розробила правові інструменти й механізми реалізації цих приписів, що полегшують ліквідацію расизму, расової дискримінації, ксенофобії й нетерпимості. На сьогодні 90 % проведеної роботи становлять профілактичні заходи й заходи, спрямовані на освіту населення, і тільки 10 % заходів мають каральний характер. З метою здійснення міграційної політики до складу громадських рад включаються представники організацій біженців і мігрантів.

29. В Україні існують всі необхідні умови для охорони й розвитку російської мови й культури, особливо на місцевому рівні. Приблизно 40 % видань друкованих засобів масової інформації виходить в Україні російською мовою. Транслюються програми Суспільного

телебачення Російської Федерації. Крім того, загальна частка російськомовних передач регіональних теле – і радіокомпаній залежно від регіону становить від 5 % до 90 %. Наприклад, 56 % теле – і радіопередач Державної телерадіокомпанії «Крим» транслюються російською мовою, так само як і 74 % радіопередач і 89 % телепередач Севастопольської регіональної телерадіокомпанії. Вивчення російської мови й літератури передбачено навчальними програмами 31 вищого навчального закладу. У бібліотеках майже 60 млн. книг російською мовою. У Комітеті з питань гуманітарного співробітництва Україно-російської міждержавної комісії існує Підкомісія з питань співробітництва в області культурно-мовних потреб національних меншин. За підсумками другого засідання Підкомісії в червні 2007 року було ухвалене рішення здійснювати спільний моніторинг стану в сфері здійснення прав російської меншини в Україні. У цій області вже накопичений позитивний досвід. На травень-червень 2008 року заплановане проведення третього заключного етапу спільного україно-румунського моніторингу стану в області здійснення прав румунської меншини в Україні, у якому братимуть участь експерти Ради Європи та ОБСЄ.

30. Законодавство гарантує національним меншинам в Україні свободу вибору мови для одержання освіти. Рішення про мову навчання приймається батьками та дітьми, а школи адаптуються до їхньої вимоги. З приблизно 4,6 млн. учнів, що навчаються у системі середньої освіти, близько 860 000 осіб одержують освіту російською мовою, що відповідає загальному дольовому розподілу населення.

32. Канада звернула увагу на рекомендації Комітету з прав людини щодо забезпечення захисту від насильства та дискримінації всіх членів етнічних, релігійних і мовних груп, а також на рекомендацію КЛРД вжити превентивних заходів для захисту релігійних об'єктів, що належать меншинам. Канада: а) рекомендувала Україні вжити заходів для здійснення рекомендацій Комітету з прав людини та КЛРД щодо захисту прав осіб, що належать до етнічних, релігійних і мовних меншин; б) закликала погодженими зусиллями суспільства боротися проти проявів ксенофобії, расизму, антисемітизму та релігійної нетерпимості й забезпечувати переслідування та притягнення до відповідальності осіб, що чинять такі злочини.

35. Франція запитала, чи збирається Україна внести виправлення до свого кримінального законодавства задля забезпечення правових підстав переслідування за дискримінацію щодо осіб, що належать до меншин.

36. Нідерланди відзначили, що КПЛ запропонував державі привселюдно засудити злочини на ґрунті ненависті та інші жорстокі акти расової дискримінації, ксенофобії й супутнього насильства та проводити роботу з викорінювання підбурювання й будь-якої можливої причетності державних посадових осіб або співробітників правоохоронних органів до такого насильства. Нідерланди рекомендували Україні вжити додаткових ефективних заходів для забезпечення того, щоб співробітники правоохоронних органів, прокурори й судді, що займаються застосуванням закону у зв'язку зі злочинами на ґрунті ненависті та іншими насильницькими актами расової дискримінації й ксенофобії, повною мірою усвідомлювали характер таких злочинів, а також для централізованого обліку й публікації статистичних даних про інциденти расистського характеру.

37. Туреччина запропонувала Україні продовжити свої зусилля, спрямовані на зміцнення стандартів демократії й конституційних рамок на підставі верховенства права та незалежності судової влади. Вона також звернула увагу на повідомлення про діяльність Омбудсмена в регіонах, включаючи Автономну Республіку Крим. Вона просила надати додаткову інформацію про діяльність Омбудсмена в цьому регіоні й зроблених ним висновках, особливо з питання стосовно дискримінації кримських татар, і поцікавилася, яким чином ці висновки розглядаються Україною з урахуванням рекомендацій КЛРД. Вона також відзначила прихильність України справі попередження зростання кількості расистських актів у країні й звернула увагу на те, що в травні 2007 року міністерство внутрішніх справ затвердило План протидії расизму. Вона запитала, чи передбачається в зв'язку з цим внести які-небудь виправлення з метою зміцнення законодавчих рамок боротьби з расовою дискримінацією.

40. Німеччина поцікавилася, яким чином Україна забезпечує негайне розслідування й переслідування за акти, вчинені на ґрунті расової й релігійної ненависті, і чи бере участь в прийнятті таких заходів Генеральна прокуратура. Вона рекомендувала Україні забезпечити незалежність Уповноваженого українського парламенту з прав людини, у тому числі з фінансової точки зору; а також продовжувати боротьбу з расовою й етнічною ненавистю та забезпечувати оперативне розслідування й переслідування у випадках проявів расової, етнічної та релігійної ненависті.

43. Куба дала високу оцінку заходам, вжитим Україною для боротьби проти расизму й ксенофобії, включаючи план протидії расизму, розроблений міністерством внутрішніх справ.

44. Швейцарія привітала прийняття в травні 2008 року міністерством внутрішніх справ національного плану протидії расизму й просила надати додаткову інформацію про передбачені в новому плані запобіжні заходи щодо актів расизму. Швейцарія відзначила, що питання расової дискримінації й расистських нападів зачіпалися спеціальними процедурами, договірними органами й НПО, і рекомендувала Україні докладати більш активних зусиль для розслідування таких нападів і покарання осіб, що вчинили такі дії, і в рамках своєї поточної реформи системи правосуддя займатися ліквідацією причин, що призводять до виникнення цих проблем.

49. У відповідь на питання, які стосувалися практичних заходів, що були вжиті для боротьби із ксенофобією та насильством, зокрема в правоохоронних органах, делегація повідомила про те, що вживаються заходи, спрямовані на збереження гармонії в міжнародних та міжрелігійних відносинах. 2007 року міністерство внутрішніх справ і служба безпеки створили окремий підрозділ для боротьби із актами ксенофобії й інцидентами расистського й іншого подібного характеру. Міжвідомча комісія з боротьби із расизмом та ксенофобією розробляє для уряду низку рекомендацій, що стосуються заходів з боротьби із цими явищами, які включають підвищення поінформованості громадськості та освіти з питань протидії расизму, а також співробітництво зі школами та вищими навчальними закладами з метою виховання молоді в дусі толерантності. Існує потреба в більшому інформуванні, у тому числі за допомогою трансляції телерепортажів та поширення буклетів/брошур. У цих зусиллях беруть участь також церкви.

II. ВИСНОВКИ ТА/АБО РЕКОМЕНДАЦІЇ

57. Рекомендації, сформульовані в ході інтерактивного діалогу, були розглянуті Україною, і рекомендації, перераховані нижче, одержали підтримку України:

... 4... продовжувати свої зусилля із подальшого підвищення ролі Уповноваженого парламенту з прав людини та національного механізму з поліпшення положення жінок (Йорданія);

5. наполегливо домагатися покарання осіб, винних у порушенні прав жінок (Алжир);

6. продовжувати свої зусилля із вдосконалення законодавства та політики й створити інституціональні механізми для боротьби з усіма формами дискримінації (Алжир);
7. продовжити діяльність шляхом створення консультативної ради з боротьби з дискримінацією, прийняти всеосяжне антидискримінаційне законодавство, як це рекомендував Комітет з економічних, соціальних та культурних прав в 2007 році, і продовжувати приділяти увагу вдосконаленню підготовки співробітників правоохоронних органів в області прав людини й більш ефективним шляхам запобігання злочинів на ґрунті ненависті (Алжир);
8. забезпечувати облік завдань із боротьби з расизмом в основній діяльності всіх державних відомств і при розробці політики уряду (Об'єднане Королівство);
9. активізувати свою боротьбу проти расизму, зокрема шляхом здійснення рекомендацій Комітету з ліквідації расової дискримінації, що стосується забезпечення осіб із числа ромів документами, що засвідчують особу, а також рекомендацій Комітету з ліквідації дискримінації стосовно жінок і Комітету з питань представленості жінок на державній службі (Бельгія);
10. боротися проти проявів ксенофобії, расизму, антисемітизму та релігійної нетерпимості й забезпечувати переслідування й притягнення до відповідальності осіб, що чинять такі злочини (Канада);
11. регулярно представляти доповіді Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок; приймати більше жінок на державну службу й вжити заходів із забезпечення рівної плати за рівну працю (Словенія);
24. вжити додаткових ефективних заходів для забезпечення того, щоб співробітники правоохоронних органів, прокурори й судді, що займаються застосуванням закону у зв'язку зі злочинами на ґрунті ненависті та іншими насильницькими актами расової дискримінації й ксенофобії, повною мірою усвідомлювали характер таких злочинів, а також для централізованого обліку та публікації статистичних даних про інциденти расистського характеру (Нідерланди);
25. продовжувати боротьбу з расовою й етнічною ненавистю та забезпечувати оперативне розслідування й переслідування у випадках проявів расової, етнічної й релігійної ненависті (Німеччина);

26. докладати більш активних зусиль для розслідування расистських нападів і покарання осіб, що вчинили ці дії, і в рамках своєї поточної реформи системи правосуддя займатися ліквідацією причин, що призводять до виникнення проблем расової дискримінації й расистських нападів (Швейцарія);

29. упорядкувати процедуру обробки заяв про визнання статусу біженця/ надання притулку й забезпечувати, щоб повернення на батьківщину здійснювалося відповідно до керівних принципів УВКБ (Сполучені Штати);

30. привести своє законодавство, що стосується визначення статусу біженців і апатридів, у відповідність до міжнародних стандартів (Мексика);

32. систематично й постійно враховувати гендерну перспективу в процесі наступних заходів для підсумків універсального періодичного огляду (Словенія).

58. Наступні рекомендації будуть вивчені Україною, яка у належний термін надасть свої відповіді. Відповідь України буде включена до підсумкової доповіді, яка має бути прийнята Радою з прав людини на її восьмій сесії:

1. активізувати свої зусилля й ратифікувати Міжнародну конвенцію про захист прав всіх трудящих-мігрантів і членів їхніх родин, Конвенцію про статус апатридів 1954 року й Конвенцію про скорочення безгромадянства 1961 року (Мексика);

2. з першою нагодою підписати й ратифікувати Конвенцію про права інвалідів і Факультативний протокол до неї (Португалія);

3. реалізувати пропозицію Комітету з економічних, соціальних і культурних прав визнати право на самоідентифікацію всіх етнічних груп в Україні й забезпечити охорону й розвиток їхньої культурної спадщини (Румунія);

4. забезпечити безпеку й належне поводження всім особам, поміщеним до слідчих ізоляторів, і розглянути питання про створення незалежного механізму із розгляду скарг на співробітників міліції (Італія);

5. розглянути питання про використання Джек'якартських принципів застосування міжнародного права прав людини щодо сексуальної орієнтації й гендерної ідентичності як настанову для сприяння в розробці політики (Словенія).

59. Рекомендації, вищенаведені в пунктах 20 b) і c) і 32 a) (захист прав осіб, що належать до етнічних, релігійних і мовних меншостей, а також статус російської мови), не одержали підтримки України.

60. Всі висновки та/або рекомендації, що містяться у цій доповіді, відображають позицію держави, що представляє (держав, що представляють) та/або держави – об'єкта огляду. Їх не варто розглядати як такі, що схвалені Робочою групою загалом.

**ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ
РАДА З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Distr. GENERAL
A/HRC/8/45/Add.1
19 June 2008

Original: ENGLISH

РОБОЧА ГРУПА З УНІВЕРСАЛЬНОГО
ПЕРІОДИЧНОГО ОГЛЯДУ
Восьма сесія
Пункт 6 порядку денного

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПЕРІОДИЧНИЙ ОГЛЯД

Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду

Україна

(Додаток)

*Думка про висновки й/або рекомендації, добровільні зобов'язання
та відповіді держави, що піддана огляду*

1. Делегація України висловила подяку всім членам Робочої групи з Універсального періодичного огляду за обґрунтований і збалансований підхід до вивчення українського національного звіту. Особлива подяка була висловлена всім, хто взяв участь в інтерактивному діалозі в ході розгляду національного звіту. Україна високо цінує рекомендації, що містяться в доповіді Робочої групи, і твердо

переконана, що буде вжито всіх необхідних заходів для забезпечення їхнього виконання.

2. Делегація України заявила, що уряд України уважно вивчив п'ять рекомендацій, що містяться в пункті 58 доповіді, і в результаті вирішив погодитися з рекомендацією № 2, зробленою Португалією, про підписання й ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї, і рекомендацією № 4, зробленою Італією, про забезпечення безпеки й належного лікування всіх осіб, що утримуються під вартою у міліції. Уряд також готовий до розгляду питання щодо створення незалежного механізму розгляду скарг на дії міліції.

3. Делегація України додала, що рекомендації № 3 і 5 не були прийняті. Що стосується рекомендації № 1, запропонованою Мексикою, щодо активізації дій з ратифікації Міжнародної конвенції про захист прав трудящих-мігрантів і членів їхніх родин, Конвенції про статус апатридів 1954 року й Конвенції зі скорочення кількості осіб без громадянства 1961 року, Україна заявила, що на даний момент ця рекомендація не була прийнята. Разом з тим, було підкреслено, що Україна робить всі необхідні кроки на національному рівні для захисту прав мігрантів, трудящих-мігрантів і осіб без громадянства. Крім того, уряд розробляє Концепцію державної міграційної політики, що буде спиратися на міжнародний і європейський досвід у вирішенні міграційних питань. У зв'язку з цим, низка поправок має бути внесена до національного законодавства, зокрема, до закону «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», закон «Про міграцію» і новий закон «Про біженців і осіб, що потребують додаткового тимчасового захисту в Україні».

Довідкове видання

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ООН ЩОДО БОРОТЬБИ
З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В УКРАЇНІ**

Відповідальний за випуск *Євген Захаров*
Редактор *Володимир Яворський*
Комп'ютерна верстка *Олег Мірошниченко*

Підписано до друку 14.11.2008
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 6,9 Умов. фарб.-від. 7,5
Умов.- вид. арк. 7,7. Наклад 1000 прим.

Видавництво «Права людини»
61112, Харків, вул. Р. Ейдемана, 10, кв. 37
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 3065 від 19.12.2007 р.

Українська Гельсінська спілка з прав людини
Київ, вул. Олегівська 36, офіс 309
<http://www.helsinki.org.ua>

НАДАТИ ДОПОМОГУ УГСПЛ

Українська Гельсінська спілка з прав людини – є неполітичною, неприбутковою та незалежною громадською організацією. Вся наша діяльність спрямована на захист жертв порушень прав людини або попередження таких порушень в майбутньому.

Ми ніколи не беремо плату за надану допомогу. З однієї сторони, абсолютна більшість жертв порушень прав людини, з якими ми працюємо, не спроможні платити за таку допомогу. З іншої сторони, така оплата фактично заборонена чинним законодавством.

Проте така професійна діяльність вимагає витрачання значних ресурсів, пов'язаних з оплатою поточних витрат організації та зарплатні її працівникам.

Якщо Ви поділяєте нашу діяльність і хочете її підтримати, Ви можете надати нам добровільні пожертви.

Усі зібрані кошти будуть спрямовані на захист жертв порушень прав людини, котрі не можуть захищати себе самостійно. Використання коштів перевіряється Ревізійною комісією та незалежними аудиторами.

Усі благодійники, незалежно від суми наданої благодійної пожертви, будуть отримувати щорічний змістовний та фінансовий звіт УГСПЛ, а також інформацію про напрямки витрачання наданих коштів.

Ми просимо усіх благодійників повідомляти нас про розмір свого внеску, час його внесення будь-яким доступним шляхом (телефоном, поштою тощо). Також просимо повідомляти, чи бажаєте Ви отримувати відповідні звіти, а також, чи Ви погоджуєтеся на оприлюднення інформації про пожертвування.

У разі необхідності, ми можемо надати будь-які необхідні документи для підтвердження надання благодійної допомоги з метою зменшення податків: – для юридичних осіб до суми валових витрат включається допомога неприбутковим організаціям у розмірі, що перевищує два відсотки, але не більше п'яти відсотків оподатко-

вуваного прибутку попереднього звітного року (стаття 5.2.2 Закону «Про оподаткування прибутку підприємств»).

Наші реквізити для перерахунку добровільних пожертв у будь-якому банку країни у гривнях:

*Одержувач: ВАГО «Українська Гельсінська спілка з прав людини»
Р.р. № 26000013570921 Київська міська філія АКБ «Укрсоцбанк», МФО
322012 Призначення платежу: Добровільне пожертвування.*